

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DU PRED NOVO SEZONO

Obisk v Žalcu in Celju

Berite na 6. strani

Sobota, 16. septembra 1961
Štev. 37, leto XIX

V OKVIRU

Kadar potrošnik v trgovini kupuje blago, ga lahko po svojem okusu izbere, ogleda, pomeži in če mu je všeč, ga kupi, sicer pa ne. Prav tako ima iste možnosti trgovina, ko naroča blago pri proizvajalcih. Skratka, v veliki večini primerov, ko ne gre za življenjsko neobhodno potrebo, ima trgovina možnost, da sam izbira.

Povsem drugače je, kadar se potrošnik poslužuje servisnih uslug. Takrat sicer lahko izbi-

Servisno podjetje samo s svojimi sredstvi je mrtvo, kajti servisna podjetja ne ustvarjajo novih vrednosti, ampak že ustvarjene vrednosti le vzdržujejo. Brez teh že ustvarjenih vrednosti bi ne bilo ne poslovanja, ne upravljanja, ne delitve dohodka — ničesar! Torej nastopa potrošnik pri poslovanju servisnega podjetja kot neobhodni partner.

Vendar se tu poslovno sodelovanje tudi konča. Kakor smo že zapisali, ima potrošnik po opravljeni servisni uslugi sicer možnost, da se pri moj-

Servisi in upravljanje

ra med posameznimi servisi (če je teh servisov dovolj!), tu pa se njegove možnosti in svobodna izbira končajo. Odslej je lahko samo še plačnik — zadovoljen ali nezadovoljen z opravljenim delom. Bolj nazorno povedano: jasno je, da mora vzeti prav tisto blago, ki ga je prinesel ali pripeljal v servis.

Se v nečem se servisi bistveno razlikujejo od trgovine in proizvodnje. Kakor poslujejo trgovci in proizvajalci s svojimi osnovnimi in obratnimi sredstvi, pa poslujejo servisna podjetja pravzaprav v nekakšni kooperaciji s potrošnikom. Tu namreč nastopa na eni strani servisno podjetje s svojimi sredstvi v obliki prostorov, orodja, naprav, nadomestnih delov in uslugami svojih strokovnih moči, na drugi strani pa potrošnik s svojimi sredstvi v obliki potrošnih dobrin. (Pri avtomobilskih servisih predstavljajo ta potrošnikova sredstva milijonske vrednosti!)

stru pritoži, to je pa tudi vse! Možnosti, da bi vplival na boljše poslovanje, na solidnejšo kakovost opravljenega dela, na zmanjšanje stroškov, na boljše odnose do koristnikov uslug, skratka, da bi ščitil tudi svoje interese — nima nobenih.

Ali ne bi bilo zato prav, če bi bili v upravnih organih servisnih podjetij zastopani tudi predstavniki koristnikov servisnih uslug?

Ne gre zgolj za razglabljanje o potrošnikovih pravicah zaradi načelnosti, ampak za to, ker bi takšno sodelovanje v upravljanju prav gotovo hitreje pripomoglo k odpravljanju marsikaterih pomanjklivosti in nevednosti, čisto pa bi tudi omililo neupravičeno izkoriščanje na račun pomanjkanja zadostnega števila servisnih podjetij. Še toliko bolj pa bi bilo takšno sodelovanje upravičeno, ker v servisnih podjetjih pri stanovanjskih skupnostih že obstoji.

MILAN MAVER

OBČNI ZBOR REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA DELAVCEV PROMETA IN ZVEZ

DELO NAJ BO MERILO ZA OBLIKOVANJE IN DELITEV DOHODKA

Kaj bi bilo treba storiti, da bi sleherni delavec lahko neposredno in aktivno sodeloval v upravljanju

Nekaj misli iz razprave:
»Ni slučajno, da se je prizadevanje za novo organizacijo železnic in za stimulativno nagrajevanje po delu začelo istočasno. Končno težita obe stremljenji k istemu cilju: razbiti spone administrativnega upravljanja ter uvesti sodobne, socialistične metode v vodenju podjetij. Čim dalje se je v železniških podjetjih ohranil administrativni način upravljanja, tem pozneje se je razvila sodobna in naprednejša oblika nagrajevanja in delitve osebnega dohodka... Ugotovili pa smo, da je način nagrajevanja po delovnem učinku v konkretni stvarnosti mnogo lažje izvesti, kot najti ustrezne oblike, merila, izračune za takšen način nagrajevanja.«
(Emil Kovačič, ZTP Maribor)

»Včasih smo zahtevali višje plače, v zadnjem času pa smo prišli do tega, da ljudje zahtevajo delo, ker vedo, da se bodo — kakor hitro bodo imeli več dela, tudi zvišali dohodki, tako podjetja kakor tudi posameznikov.«
(Milan Humar, ZTP Nova Gorica)

»Morebiti se komu zdi, da preveč govorimo o delitvi dohodka. Vendar moram povedati, da je to osrednji problem. Delitev dohodka namreč ne predstavlja običajnega praskanja

med podjetji, temveč osnovno zahtevo za ureditev odnosov med njimi in tudi posamezniki, zaposlenimi v teh podjetjih. Danes lahko ugotovimo, da nova podjetja delujejo, zagotoviti pa jim je treba nadaljnji razvoj. V organizacijskem pogledu so se utrdila in imajo vse pogoje za napredek, ni pa še urejen njihov gospodarski položaj in prav tega bi morali čimprej urediti. Če bi se ustavili na pol poti, bi doživeli neuspeh. Zato se moramo z vsemi silami zavzeti za nadaljnji razvoj teh podjetij. Pri tem pa je osrednji problem — delitev dohodka...«
(Janko Kolarič, ZTP Maribor)

»Vsak dan lahko ugotavljamo, da je dejavnost obratnih delavskih svetov pozitivna, kajti le-ti z veliko samozvestjo in skrbnostjo dobrega gospodarja usmerjajo gospodarjenje v kolektiv.«
(Lj. Djurdjenović, podpredsednik Centralnega odbora sindikata delavcev prometa in zvez)

(Lj. Djurdjenović, podpredsednik Centralnega odbora sindikata delavcev prometa in zvez)

»V zvezi z reorganizacijo na železnicah in poštah bi rad povedal, da se je naš sindikat ob razpravah o obeh zakonih ustavil pri delitvi skupnega dohodka. Danes se spotikamo ob ta osnovni problem, pa smo vendar že prvi dan rekli, da je treba sprejeti druge predpise o oblikovanju ter razdelitvi skupnega dohodka, kajti to je osnov-

no vprašanje, če hočemo izvesti decentralizacijo v teh dveh prometnih vejah do kraja. V dosedanjem izvajanju reorganizacije je bilo veliko pozitivnih pa tudi negativnih pojavov. Pri železnici je bila na primer napačna orientacija h krepitvi republiške skupnosti, kjer naj bi se osredotočile ekonomske funkcije, čeprav zakon o reorganizaciji železnic tega ne zahteva. Pri pošti takih težav ni bilo. Tam so začeli ustanavljati in krepiti podjetja prometa, nato pa so oblikovali Skupnost JPPT.

Ekonomska decentralizacija moramo izvesti dosledno od skupnosti do podjetij, osnovnih enot in proizvajalcev, kajti prav to je bil razlog, da smo se odločili za decentralizacijo pri železnici in pošti.

(Lj. Djurdjenović, podpredsednik Centralnega odbora sindikata delavcev prometa in zvez)

Že iz teh nekaj odlomkov iz razprav je moč ugotoviti, da so delegati in gostje na občnem zboru sindikata delavcev prometa in zvez razpravljali o vsem tistem, kar najbolj teži delovne kolektive teh podjetij. Govorili so, kaj so že storili, zlasti pa, kaj bo še treba storiti, da bi upravljanje postalo last vseh ljudi, zaposlenih v podjetjih prometa in zvez, da bi uveljavili resnično samoupravo, ki naj bi temeljila na samoupravljanju sleherne delovne enote, večjih delovnih skupin in kolektivov podjetij. Predvsem pa so poudarjali, da način oblikovanja in delitve dohodka zaostaja za razvojem samoupravljanja, ga zavira in onemogoča. Direktor slovenske skupnosti Jugoslovanskih železnic tovariš Mravlja je na primer, v imenu Skupnosti, ko je pozdravil občni zbor, dejal:

ki na splošno veljajo v našem ekonomskem sistemu. Oblikovanje vrste samostojnih prevoznih podjetij pa je šele prva stopnja in ji mora slediti tudi ustrezen sistem ugotavljanja in delitve celotnega dohodka, skladno s sistemom ugotavljanja in delitve, ki velja za naše gospodarske organizacije na splošno.

Izvedba te naloge pa globoko posega v dosednji način poslovanja jugoslovanskih železnic. Dosedanji sistem ugotavljanja in delitve dohodka na železnici temelji na koncepciji enotnih dohodkov za vse jugoslovanske železnice in na delitvi tega enotnega dohodka po normativih, ki nimajo neposredne zveze z dejanskim gospodarskim uspehom posameznega podjetja, ampak le jugoslovanskih železnic kot celote.

Nova organizacija železnic zahteva torej v prvi vrsti rešitev problema ugotavljanja in delitve dohodka jugoslovanskih železnic po načelih, ki bodo v skladu s tako postavljenjo organizacijo. Dosedanji sistem ugotavljanja in delitve celotnega dohodka na jugoslovanskih železnicah ne samo da ni v skladu z novo organizacijo, železnice, ampak njeno izvedbo neposredno onemogoča. Glede te trditve ni nikakega spora niti pri posameznih podjetjih, niti skupnostih jugoslovanskih železnic, niti pristojnih oblastnih oziroma političnih organih. Zakon sam glede tega predvideva, da se na železnicah uvede nov sistem ugotavljanja in delitve celotnega dohodka.

II.

Skupnost jugoslovanskih železnic je doslej predložila v obravnavo dva koncepta za nov sistem ugotavljanja in delitve celotnega dohodka jugoslovanskih železnic. Bistvo teh dveh konceptov je v tem, da ohranjata osnovne značilnosti dosednjega sistema, namreč, da dohodke enotno ugotavljata za celotno mrežo JZ in da jih delita med posamezna prevozna podjetja na osnovi potniških in netotonskih kilometrov. Napredek je v tem, da se uvaja ločen obračun za prevoze, ki obsegajo področje samo enega podjetja po lastnih (Nadaljevanje, na 2. str.)

I.

Reorganizacija jugoslovanskih železnic ima namen, da bi tudi v železniškem prevozu uveljavili načela gospodarskega poslovanja. Ta cilj na bi dosegli z oblikovanjem vrste samostojnih prevoznih podjetij, ki naj pri svojem poslovanju uporabljajo tista gospodarska načela,

RAZMIŠLJANJE O TEM, KAR SO NAM RAZKRILE EKONOMSKE ENOTE V TOVARNI ČEVLJEV V MARIBORU

NA POTI, KI VODI V PPEVREDNOTENJE VREDNOT

Za nekatere je prenos upravljanja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah prava prekucija... »Le kje na svetu še delavci odločajo, koliko bodo zaslužili? Še stroje bodo prodali, samo da bi delili. Popolna anarhija! Vse bodo na glavo postavili...« pravijo v intimnih razgovorih.

Drugim spet to ne pomeni nič več in nič manj kot samo novo gospodarsko-politično linijo. Bolj šlager sezone. Zato ga je tudi veliko boljše mrmrati kot pa naglas peti, kajti tako je še vedno moč — ali na ves glas zapeti ali pa utihniti.

Nekateri pa gledajo na samoupravljanje in samostojno gospodarjenje proizvajalcev v ekonomskih enotah povsem drugače... »Brez tega si ni moč zamišljati napredka proizvodnje, to pomeni demokratizacijo odnosov, nove kvalitete v ekonomskih, družbenih, etičnih odnosih...«

Da, tako pravijo.

»Prenos pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah je že v nekaj mesecih prinesel takšne rezultate, kakršnih ni ob začetku decentralizacije nihče pričakoval.« pravijo v Tovarni čevljev v Mariboru. Potem še dodajo: »Res, pričakovane ekonomske enote marsikaj izboljšale, da se da, kar ugotavljamo zdaj, si takrat niti zamišljati nismo mogli.«

»V prvem polletju minulega leta je imelo podjetje čistega dohodka za 57.881.000 dinarjev,

v enakem časovnem obdobju letošnjega leta pa je čisti dohodek narasel na 138.351.000 dinarjev. Res, ta porast ni samo plod boljšega gospodarjenja v ekonomskih enotah, deloma se namreč skriva v povečanju tudi delovanje novih instrumentov v delitvi dohodka med podjetjem in družbo, da pa je bilo vendarle odločilno prav gospodarjenje delavcev v ekonomskih enotah, lahko dokažemo z nekaterimi drugimi podatki. Tako je na primer doseglo naše podjetje v prvem polletju minulega leta celotni dohodek v znesku 317.914.000 din, v prvem polletju letošnjega leta pa kar 492.987.000 din, dohodek podjetja

pa je narasel od 98.297.000 din, kolikor ga izkazuje polletni obračun v minulem letu, na 180.950.000 dinarjev.«

In vendar so še pred nedavnim v eni izmed gospodarskih organizacij izjavljali, da podjetja ni moč razdeliti na ekonomske enote, ker je pač zaključena in nedeljiva celota. Teško je reči, kaj se pravzaprav skriva v ozadiju takšne trditve. Morda nezaupanje v delavca, morda bojazen, da bi bila s prenosom pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah omajana avtoriteta vodilnega kadra, morda ljubosumje, da bi se kdo drug odločal, morda še ta, morda še oni vzrok, kdo bi vedel za vse. Toda, ali ne ovrača te trditve o nedeljivosti podjetja že samo nekaj podatkov — in tudi če ne bi bilo podobnih iz drugih gospodarskih organizacij! — ki jih omenjajo v mariborski Tovarni čevljev?

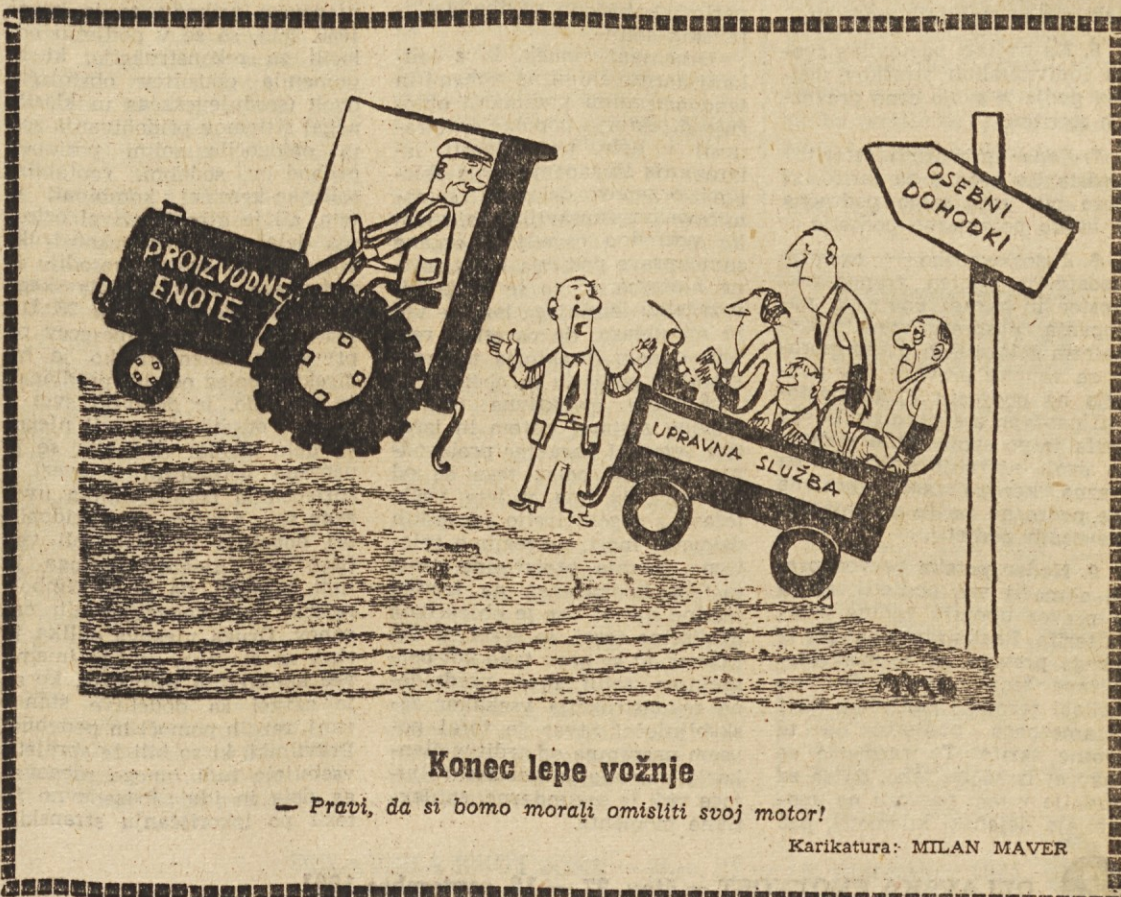
V prirezovalnici pripoveduje član sveta ekonomske enote: »Razlika med planiranimi proizvodnimi stroški in dejanskimi stroški proizvodnje je naš čisti dohodek. Čim večja je ta razlika, tem večji so tudi osebni dohodki, tem več sredstev ima ekonomska enota.«

In nekdo drug pripomni: »Prej smo vedno prekoračevali normative proizvodnih stroškov. Pa si ni nihče glave belil, če je bilo nekaj več parov čevljev v kalo. Zdaj pa... Zdaj imamo v naši ekonomski enoti povprečno 324 dinarjev prihran-

ka pri enem samem paru čevljev.«

Da pa bi še bolj prikazali svoje gospodarjenje, navedejo še nekaj novih podatkov:

V januarju letošnjega leta je prekoračila prirezovalnica (Nadaljevanje na 3. str.)

Konec lepe vožnje

— Pravi, da si bomo morali omisliti svoj motor!

Karikatura: MILAN MAVER

DELO NAJ BO MERILO ZA OBLIKOVANJE IN DELITEV DOHODKA

(Nadaljevanje s 1. strani)

diferenciranih tarifah — kar je treba vsekakor pozdraviti — in v tem, da se uporabljajo kot merilo za delitev skupnega dohodka mreže JZ med posameznega prevoznega podjetja različni korekcijski koeficienti za obračun stroškov prevoza, pri čemer se začne — končne in ranžirne operacije izločijo iz enotnega obračuna ter ločeno obračunavajo na podlagi povprečnih stroškov mreže JZ za te operacije.

Ta dva koncepta za nov sistem ugotavljanja delitve celotnega dohodka se medsebojno razlikujeta samo glede obsega in kvalitete korekcijskih koeficientov, pri čemer pomeni drugi predlog napredek glede na prvega in pa v tem, da drugi predvideva posebno zajemanje čistega dohodka akumulativnih podjetij v korist podjetij, ki poslujejo z izgubo. Oba pa imata isto osnovno hibo, da ohranjata vse tiste bistvene slabosti dosedanjega sistema, namreč enotno ugotavljanje celotnega dohodka za vso mrežo JZ in delitev med posameznega prevoznega podjetja na podlagi normativov, ki ne odsevajo dejanskih pogojev gospodarjenja na progah posameznega podjetja, ampak splošne pogoje gospodarjenja na vsej mreži.

Te slabosti predlogov izvirajo zlasti iz tega, ker poskušata ta uporabiti za ožja področja nivo in sistem tarif, ki je prirejen pogojem dela celotne mreže JZ. Uporaba enotnega sistema tarif mreže JZ po teh predlogih pa ni izvedljiva, če se v predloženih predlogih ne priznava posebnosti ožjih področij. Zato so tudi primerjalni izračuni napravljeni v Skupnosti JZ po predloženem predlogu, neoligotni glede pričakovanih finančnih rezultatov podjetij. Na podlagi takega sistema — čeprav lahko pomeni določeno izboljšanje od dosedanjega stanja — se samostojnost podjetij ne more uveljaviti, ker mora le-ta temeljiti na samostojnosti ugotavljanja celotnega dohodka, ki bo odvisen od tega, kako je podjetje gospodarilo.

Ta sistem torej jemlje podjetjem prav tiste elemente samostojnosti, ki so bistveni za vsako gospodarsko organizacijo.

III.

Sistem ugotavljanja in delitve celotnega dohodka na železnici, ki bo ustrezal samostojnosti poslovanja po gospodarskih načelih, mora temeljiti na naslednjih postavkah:

1. Prevoz po železnici je gospodarska dejavnost in se opravlja po načelih gospodarskega poslovanja.
2. Izvrševanje te gospodarske dejavnosti se organizira preko samostojnih podjetij.
3. Vsako podjetje individualno ugotavlja svoje stroške in dohodek.
4. Dohodek mora pokrivati vse stroške tekočega poslovanja, poleg tega pa dajati tudi določena sredstva za planirano razširjeno reprodukcijo. Višine sredstev za razširjeno reprodukcijo naj določijo družbena skupnost z odrednami ravni tarif v skladu z gospodarskim razvojem področja.

5. Stroški predstavljajo vse fiksne in variabilne stroške glede na ugotovljeno zmogljivost stabilnih in mobilnih sredstev.

6. Na podlagi ugotovitve svojih individualnih stroškov ugotovi podjetje svojo ceno prevoznih storitev.

7. Cena prevoznih storitev predstavlja osnovo za tarifo, ki more biti zato samo področna za vsako posamezno podjetje.

8. Jugoslovansko ozemlje predstavlja enoten gospodarski prostor in zaradi enotnega nastopanja nasproti vsem odjemalcem železniških uslug morajo za skupne prevoze vsa podjetja na področju FLRJ nastopati navzven z enotno tarifo. Ta tarifa je po svoji obliki enotna, pa svoji notranji strukturi pa zvezna, ker so vanjo vgrajene vse področne tarife posameznih prevoznih podjetij.

9. Kadar poteka prevoz preko območij več podjetij, se za ta prevoz uporabi enotna zvezna tarifa. Realizirani dohodek iz takega prevoza pa se med udeležence tega prevoza deli na podlagi razmerij področnih tarif posameznega podjetja do te enotne tarife. To razmerje se vnaprej izračuna tako, da se za razdalje v tem prevozu ne uporabljajo dejanski kilometri, pač

pa tarifni kilometri. Tarifni kilometer torej izraža v distančni obliki finančno razmerje med področno in enotno tarifo.

IV.

Uvedba takega sistema, ki v celoti zagotavlja popolnoma samostojno gospodarjenje slehernega prevoznega podjetja, pa je možna šele na podlagi daljših priprav, zajemanja stroškov od spodaj navzgor, zlasti izračuna dejanskih stroškov po posameznih linijah, iz tega izvedenih tarif in tarifnih kilometrov. Čeprav do takega sistema nujno mora priti, pa je vendar potrebno že takoj odpraviti iz izvajanja sistema ugotavljanja in delitve dohodka tiste bistvene pomanjkljivosti, ki onemogočajo uveljavitev samostojnosti prevoznih podjetij in ki izključujejo delitev celotnega dohodka po načelu udeležbe po vloženem delu. Zato mora vsaka rešitev tega problema oziroma vsak provizorij med sedanjim sistemom in sistemom, do katerega moramo priti v bodočnosti, vsebovati vsaj naslednje elemente:

— zagotoviti mora že takoj samostojno ugotavljanje in obračun dohodka po podjetjih in — gospodarski položaj vsakega podjetja mora biti že takoj odvisen od njegovega dejanskega finančnega uspeha.

Ugotavljanje dejanskih stroškov in pa višino nivoja področnih tarif kot tudi zvezne (kot je omenjeno v točki III.) zahteva glede dosedanjega stanja dokumentacije na železnici daljši čas. Zato naj nam kot zvezna tarifa trenutno služi, čeprav samo kot provizorij, sedanja enotna tarifa. Sedanja enotna tarifa pretvorimo v zvezno tarifo tako, da iz nje izvajamo področne tarife za podjetja na področje ene skupnosti. Povprečni nivo področnih tarif predstavlja sedanji enotni nivo tarif, reducirani za posamezna področja sorazmerno s ceno, ki je bila za leto 1961 priznana posameznim skupnostim kot cena prevoza za reducirani tonški kilometer, pri čemer je vzeti cena prevoza mreže JZ za enoto (indeks 100). Sedaj veljavne tarife se po posameznih področjih vskladijo s tem povprečnim nivojem tarif.

Tako ugotovljene področne tarife naj bi uporabljali tako za prevoze preko več podjetij kot tudi za prevoze na območju enega samega podjetja. Pri prevozu na svojem območju imajo podjetja možnost prilaganja tarife svojim lokalnim potrebam. S tem dosežemo:

- da takoj preidemo na zvezne in področne tarife;
- da podjetje lahko že takoj uporabi vsa gospodarska načela pri svojem poslovanju;
- da je finančni uspeh vsakega posameznega podjetja že takoj odvisen od njegovih gospodarskih uspehov;
- da iz take izhodiščne osnove omogočimo, da se tarifni

sistem lahko postopno izpopolnjuje v smeri ugotavljanja dejanskih stroškov in da se na taki osnovi zgradi zvezna tarifa, ki bo odražala dejanske odnose v stroških prevoza. Ta provizorij je torej po svoji naravi tak, da lahko neposredno preraste v sistem.

Prepričani smo, da je takšen provizorij sprejemljiv za našo uvedbo takega provizornega sistema zagotavlja v startu vsem podjetjem vsaj isti finančni rezultat v poslovanju, kakor ga lahko pričakujemo v obstoječem sistemu delitve transportnih dohodkov, seveda ob pogojih, da dosežemo predvideni obseg in kakovost dela.

V.

Pa še nekaj: Tako ureditve, na podlagi katere se takoj uvedejo zvezna in področne tarife, je v celoti v skladu s 3. členom zakona o organizaciji jugoslovanskih železnic, ki govori o tem, da so tarife na območju FLRJ praviloma enotne. Enotnost tarif v smislu te zakonske določbe je pojmovati v formalnem smislu, ker je enotna tarifa po svoji obliki tudi zvezna tarifa, v katero so vgrajene področne tarife.

VI.

No, in kakšni so naši konkretni predlogi glede na dosedaj navedeno koncepcijo ugotavljanja in delitve celotnih dohodkov pri železniških transportnih podjetjih in glede na možnost uvedbe takega sistema že v letu 1962?

Predlagamo:

1. Posameznim podjetjem se načeloma prizna nivo področnih tarif sorazmerno s ceno prevoza, ugotovljeno za leto 1961 za reducirani tonški kilometer.

2. V prvi fazi uvedbe tega sistema se podjetjem na območju ene skupnosti prizna enoten skupen nivo tarif, sorazmerno s ceno prevoza, ugotovljeno za leto 1961 za reducirani tonški kilometer.

3. Na osnovi tako določenih področnih tarif za območje skupnosti je treba izračunati tarife (fiktivne) razdalje — »daljinar« — za posamezne prevozne razdalje za obračun med podjetji.

4. Za skupne prevoze med podjetji raznih skupnosti ostane v uporabi sedanje veljavne enotne tarife, participacija podjetij ene skupnosti na dohodkih pa se določa na osnovi nivoja področnih tarif za območje skupnosti.

5. Za prevoze na območju podjetij ene skupnosti se lahko določijo posebne tarife višje ali nižje od enotnih tarif.

6. Podjetja, združena v eni skupnosti, si sporazumno določijo lasten način ugotavljanja transportnih dohodkov, izvirajo-

lih iz vseh izvršenih prevozov na območju te skupnosti. Zaradi tehnične nepripravljenosti (ustrezna evidenca stroškov, strojna obdelava itd.) ugotavljanje transportnih dohodkov v prvi fazi ne more bazirati na obračunu posameznih prevozov, vendar pa mora biti obračun že ločen za tovarni in potniški promet.

7. Nivo zveznih tarif določa Zvezna ljudska skupščina, nivo področnih tarif za lokalne prevoze pa naj bi v bodoče določale skupščine republik.

8. Sirše ali ožje družbene skupnosti (zveza, republika, okraj) izvajajo po potrebi določene finančne intervencije.

Če bi uresničili ta predlog, bi takoj približali oziroma presneli reševanje problematike gospodarjenja k proizvajalcem oziroma na ožja področja. Sprosti se komercialno poslovanje podjetij in omogoči se jim sprotne spremljanje gibanja celotnih dohodkov, ki postanejo neodvisni od dela podjetij drugih skupnosti na njihovih področjih. Prenehajo vsakoletna pogajanja o višini cene prevoza med skupnostmi, ki se vedno zavlečejo v drugo polovico leta. Podjetja ene skupnosti se takoj usmerijo na dejansko reševanje problemov na svojem področju in kar je najvažnejše, predlagani provizorijni sistem ne potrebuje skoraj nobenih posebnih tehničnih oziroma administrativnih predpriprav in se lahko uvede že s januarjem 1962.

V prvi fazi rešitve tega problema sicer obstoji pomanjkljivost v tem, da se dohodki obračunavajo najprej za območje skupnosti železniških podjetij in ne direktno za podjetja, vendar nam izkušnje kažejo, da je lažje doseči sporazumne rešitve med podjetji ene skupnosti, kot med skupnostmi in smo zato prepričani, da bomo tako tudi prej prišli do pravilne končne rešitve.

Povsem je tudi jasno, da predloženi provizorijni sistem v celoti omogoča nadaljnjo decentralizacijo obračunavanja prevoznih storitev med podjetji takoj, ko bo določen sistem zajemanja stroškov in ko bo uvedena strojna obdelava podatkov. Je pa tudi skrajni čas, da tako velika gospodarska organizacija preneha s primitivno ročno in vsebinsko nesmotno obdelavo svojih osnovnih podatkov o poslovanju.

V nadaljnjem razvoju nivoja in sistema tarif po sprejetju tega predloga ne bi več obravnavali ravni in sistema tarif mreže v celoti, temveč po področjih, vendar bi se različne tarife po področjih vedno vgrajevale v skupne zvezne tarife za skupne prevoze, to se pravi, da bi se nivo tarif gradil od ekonomskih enot do mreže JZ in ne izvajal iz vnaprej določenih enotnih tarif, kakor smo to primorani storiti v prvi fazi.

Od devetih večjih gospodarskih organizacij v Trzinu so do sedaj izvolili samoupravne organe ekonomskih enot samo v dveh največjih: v Peko ter Bombažni predilnici in tkalnici. V Peko imajo za sedaj 11 svetov ekonomskih enot, v BPT pa so ustanovili pet večjih enot s petimi obratnimi delavskimi sveti. Nedavni posvet s predsedniki sindikalnih podružnic in predsedniki delavskih svetov pa je pokazal, da imajo tudi v ostalih podjetjih vse pogoje za ustanovitev ekonomskih enot in decentralizacijo samoupravnih organov.

Tako imajo v Tovarni kos in srpov pet obračunskih enot, ki imajo že vse pogoje, da postanejo samostojne ekonomske enote, vendar še vedno odlašajo s prenosom pravic upravljanja

upravljanja. Ni dolgo tega, ko so predstavniki tega podjetja trdili, da bodo pretekla še najmanj tri leta, da bodo pri njih dozoreli pogoji za decentralizacijo delavskega samoupravljanja, čeprav poznavalci razmer trdijo, da so prav v tem podjetju najboljši pogoji za ustanovitev vsaj dveh ekonomskih enot s samostojnim upravljanjem, kajti ni še dolgo, ko je prav to podjetje nastalo iz dveh sorodnih podjetij s svojima delavskima svetoma.

Medtem ko se v manjših podjetjih še ukvarjajo s takimi in podobnimi težavami, pa v obeh večjih tržiških podjetjih BPT in Peko žanjejo že prve izkušnje in uspehe.

V Peko so na primer na sestanku ekonomske enote »podplatna izdelava« — zahtevali, naj

KLJUB USPEHU VEČJIH, MANJŠA PODJETJA
V TRZIŠKI KOMUNI ŠE KAR ČAKAJO

OHRABRUJOČI USPEHI

na kolektive teh enot. Pravijo da zato, ker še niso do kraja uredili odnosov med posameznimi enotami, in zato, ker v tem podjetju delavci pogostokrat prehajajo iz oddelka v oddelke. To naj bi bil glavni vzrok, zaradi česar pravijo, ne morejo izvoliti niti svetov enot. Prvi obračuni so namreč pokazali, da so nekatere enote ustvarile znatno več sredstev za osebne dohodke kot druge in da so pogoji dela taki, da enakega starta ni mogoče zagotoviti.

Dosti drugače ni v tovarni Runo, kjer imajo že tudi daljša nekake enote, po katerih izračunavajo uspeh, pa kljub temu še čakajo z izvolitvijo organov upravljanja, ker nekateri še sedaj dvomijo o sposobnosti proizvajalcev, da bi sami upravljali s sredstvi, ki jih enote ustvarijo. Navadno pa so prav v tem podjetju pokazali delavci veliko zanimanje za probleme podjetja. Člani delavskega sveta so po svojih oddelkih imeli sestanke s kolektivom. Rezultat je prekosil vsa pričakovanja, kajti delavci so izredno sproščeno razpravljali o proizvodnji in o težavah, ki nastajajo v podjetju.

V podjetju ZLIT, ki ga sestavlja dva zelo različna obrata, pa do sedaj sploh še niso resneje razpravljali o ustanovitvi ekonomskih enot, še manj pa o decentralizaciji samo-

prideta na sestanek tehnični in nabavni vodja in jim razložila, zakaj je zmanjkalo podplatov, ker bo zaradi tega njihova enota prikrajšana pri osebnih dohodkih. Delavci sami so jima povedali, da se kaj takega ne sme več dogajati, če ne jih pa v podjetju več ne potrebujejo. Takih in podobnih primerov je še več.

V BPT so obratni delavski sveti že odločili, kakšne bodo njihove pristojnosti. Za sedaj pa se še največ ukvarjajo s tarifno in kadrovsko politiko.

Nekateri pa kljub doseženim uspehom teh dveh podjetij še čakajo, pravijo — na ugodnejši čas. Samo da jih le-ta ne bi prehitel! VLADO ERJAVŠEK

NOVO MESTO:

V kmetijstvu EE po teritorijih

Vse doslej je bil oziroma je bil položaj kmetijskega delavca precej slabši od položaja delavcev v industriji. Toda to ne bi smel biti vzrok, da bi tudi vloga kmetijskega delavca ocenjevali drugače kot delavca v industriji. To se pravi, da mu ne bi smeli odrekati sposobnosti samostojnega upravljanja po ekonomskih načelih. Pokazalo se je, da ustanavljanje ekonomskih enot po panogah v kmetijstvu ne ustreza in da bi bilo bolje, če bi kmetijske organizacije ustanovljale ekonomske enote po teritorialnem načelu. Tako je priporočila tudi predsedstva Okrajne sindikalne sveta v Novem mestu na nedavni seji. J. J.

KADAR NI SLOGE ALI BOLJE: ZGODBA IZ PIRANSKE OBČINE

V. Delavski enotnosti dne 2. septembra 1961 je bil na šesti strani objavljen sestavek »Kadar ni sloge«, ki navaja v nadnaslovu označeno zgodbo iz »Piranskih solin«.

Omenjeni članek, ki s tolikanj neresničnimi navedbami in tendencioznimi podtkinjanji obtožuje direktorja popolne enostranosti v delu, nenačelnosti, izigravanja in zanemarjanja sklepov organov delavske samouprave ter zapravljalstva, vsem ko posredno osvetljuje organe samouprave podjetja kot žalostne kimavce, ki so se prebudili v začetku letošnjega leta — vse to mi nalaga, da osvetlim resnico o delu direktorja ter razmerah v podjetju in občini.

Sedanje objektivne težave, izredno zastarel sistem in izrazito sezonski karakter proizvodnje, odvisen, poleg tega še od vremena, iz leta v leto večje težave z zagotovitvijo sezonskih delovnih moči, neizogibno relativno višanje proizvodne cene, rastoča konkurenca na tržišču jedilne soli — vse te objektivne okoliščine torej, so sestavni del razmer, ki so prav tako kot perspektive solin brez predvidevanja rekonstrukcije vsekakor zaskrbljujoče! Stvar je torej povsem nasprotna od trditve člankarja v uvodu, ki kot zaskrbljujoče vidi le sekundarne, subjektivne momente.

Novi direktor je prišel v soline pred dobrima dvema letoma, ne pa pred dobrim letom — kot trdi člankar. Nekaj časa po njegovem prihodu, to je konec 1959. leta, so se v podjetju odločili za rekonstrukcijo, ki bi pomenila opustitev obstoječih dveh (srednjeveškega in klasičnega) sistemov pridobivanja soli in omogočila solini postopen prehod v sodobni, rentabilni solinsko-kemični kombinat. O tem, ali je direktor živel oziroma delal samo za rekonstrukcijo, pa naj bralci presodijo iz zadevnega mnenja delavskega sveta. Na zasedanju dne 28. III. 1960. leta, torej 11 mesecev po prevzemu dolžnosti, ki je bil direktor poleg ostalih predlagan za nagrado, je delavski svet v njegovi odsotnosti ocenil njegovo delo takole: »Direktor se je uspešno prizadeval v zvezi s spremembo porazdelitve uvožene soli, s čimer smo pridobili pri dodelitvi uvožene soli več tisoč ton; njegova zasluga je tudi v težnji, da bi se čimbolj razvilo delo samoupravnih organov. Druga njegova odlika je skrb za človeka, za kar imamo več konkretnih primerov, ko se je zavzel za dodelitve stanovanj, raznih pomoči in podobno. Pravilniki, ki so bili že sprejeti, vsebujejo tudi mnogo njegovega dela in idej. Prizadevno je težil po izkoriščanju stranskih

proizvodov (peloidi, slanica, artemia salina). Vsega tega obsežnega dela ne more opraviti v rednem delovnem času in dela povprečno dnevno 12 in še več ur. Pri tem pa upravni odbor sploh ni vzel v obzir dela pri rekonstrukciji, ker se bo o tem delu lahko razpravljalo šele, ko bo revizijska potrdila elaborat.«

Ali morda ne bi bilo prav, če bi člankar zapisal, da je direktor živel samo za podjetje, namesto »samo za rekonstrukcijo«?

Nadalje je v članku zapisano, da bi delavski svet, upravni odbor, osnovna organizacija ZK in strokovni kolektiv »radi vedeli, kaj je njihov direktor že naredil, kako potekajo priprave za rekonstrukcijo, kakšne so perspektive za sredstva itd., skratka« — je dalje rečeno v članku — »bilo je nekako tako, kot da rekonstrukcija pomeni direktorjevo privatno zadevo, ne pa stvar celotnega kolektiva!«

Tovariš urednik bi bil gotovo neprijetno presenečen zaradi dolžne odgovora, če bi mu le bežno opisal izredno množične priprave za rekonstrukcijo znotraj kolektiva. Saj priprave za rekonstrukcijo, vključujoč izdelavo elaborata (ki obsega 430 tipkanih strani in okoli 45 m² načrtov), nikoli ne bi mogli v

tako kratkem času in tako kvaliteto zagotoviti, če pri izdelavi le-tega ne bi neposredno in prizadevno sodeloval dobesedno vse tehnični kader v solini, pa tudi številni člani kolektiva iz ostalih sektorjev. Pri sleherni pomembnejši razpravi, ki ni imela zgolj tehnično računskih nalog, so bili redno navzoči tudi predstavniki delavske samouprave podjetja, kakor so bili slednji poleg strokovnjakov iz podjetja razumljivo navzoči tudi na revizijski elaboratu in v Ljubljani. Posebno obširna je bila razprava na zasedanju delavskega sveta o rekonstrukciji po odobritvi elaborata na merodajnih republiških forumih, prav tako pa je direktor redno in v podrobnosti obveščal organe samoupravljanja o vsaki okoliščini, ki je po odobritvi elaborata kazala bodisi v prid, bodisi v škodo izgledom za zagotovitev potrebnih kreditov, kar je pri nekaterih članih upravnega odbora zbudilo pripombe, da ni potrebno vseh stvari poročati tako v podrobnost. Sicer pa naj na temelju podatkov o tem, kolikokrat so se najrazličnejša vprašanja v zvezi z rekonstrukcijo obravnavala na zasedanjih organov delavske samouprave, bralci sami presodijo kako absurdna je bila trditev, da je bila rekonstrukcija »privatna« stvar direktorja. Od skupno 69

zasedanj upravnega odbora od 23. septembra 1959 do 28. avgusta 1961 je bilo le-temu organu nič manj kot 46-krat poročano o problemih v zvezi z rekonstrukcijo, a na delavskem svetu od 29 zasedanj, ki jih je imel v istem obdobju picilnih dveh let, pa je bilo poročano 17-krat.

Toda v nekritičnosti novinarja in obžalovanja vredni podlosti njegovih informacij, spojeni v članek »Kadar ni sloge«, s tem še ni konec. Očividno direktor ne bi bil dosledno razkrinkan, če se nanj ne bi vrglo še »hvaležne« sence zapravljalstva družbenega denarja in krivice za to, da je zaradi njegove »rekonstrukcije« vidno zaskrbljen več ali manj vse ostalo delo in prizadevanje za poglavitno neposredno samoupravo v podjetju. Za prvega izmed zadnjih dveh »grehov« direktorja se je pokazalo zelo pripravno izkoristiti letos spomladi opravljen študijsko potovanje direktorja in še dveh strokovnjakov na ogled in kontrolo edine tovrstne tovarne soli na svetu v Braziliji. Proučitev in kontrolo praktičnega delovanja omenjene soline so zaradi razmeroma visokih investicijskih izredno priporočile vse tri komisije za revizijo in investicijski elaboratov (to je investicijski elaborat za dve republiški in komisija za investicije pri strokovnem združenju nekovin FLRJ). Tu naj mimogrede pripomnim, da je veljala študijska pot za vse tri strokovnjake 1,5 milijona din, ne pa 3 kot je zapisal člankar.

Medtem ko je bilo do odhoda te komisije v začetku februarja letošnjega leta vse

NA POTI, KI VODI V PPEVREDNOTENJE VREDNOT

(Nadaljevanje s 1. strani)

planirane proizvodne stroške za 916.064 dinarjev, v februarju celo za 1.166.014 dinarjev, čeprav normativi niso bili kdo ve kako zelo napeti. V marcu pa, takrat ko so prvič izvolili svete ekonomskih enot, ko je zbor proizvajalcev v prirezovalnici prvič sprejel pravice in dolžnosti samostojnega gospodarjenja, se je prekoračitev planiranih stroškov znižala na 440.134 dinarjev in v aprilu celo na 336.787 din. V maju je kolektiv prirezovalnice prvič ustvaril svoj čisti dohodek, saj je planirane proizvodne stroške znižal za 893.613 dinarjev. Podobno tudi v juniju: prihranek ekonomske enote na proizvodnih stroških je znašal 775.110 dinarjev. V juliju so bili normativi proizvodnih stroškov popravljivi in postavljeni veliko bolj realno. Toda prirezovalnica je vseeno ustvarila svoj čisti dohodek — 293.267 dinarjev.

Pravzaprav ni moč kdo ve česa povedati o ekonomskih enotah. Nekaj na ciklostilnem papirju napisanih pravil ali zakonov, kakor jih pač hoče kdo imenovati, pove na zunaj vse o njih. Pove, katere so proizvodne enote, katere predračunske, katere pomožne, določa, da je nosilec pravic in dolžnosti upravljanja zbor proizvajalcev, da je izvršilni organ svet ekonomske enote, da proizvajalci samostojno gospodarijo z ustvarjenimi sredstvi. Tako pri njih, drugje spet nekoliko drugače. — A če bo kdo hotel iskati pravo, tisto globljo vsebino, jo bo našel v dela osvobojenemu človeku — proizvajalcu-upravljavcu. Našel jo bo v tisočih podobah, v tisočih novih vrednotah.

»Pred časom je prišel k meni predsednik sveta ene izmed ekonomskih enot,« pripoveduje direktor podjetja, »in se pritožil, zakaj vodilni uslužbenci ne prihajajo več na sestanke kolektiva. Ko pa sva se o tem pogovarjala, sva prišla do spoznanja, da pravzaprav to sploh ni več potrebno. Ekonomske enote so namreč bistveno spremenile odnose med vodilnim kadrom in proizvajalci. Vsaka ekonomska enota samostojno gospodari, zbor proizvajalcev in svet o vsem samostojno odločata. Funkcija vodilnega kadra se je torej bistveno spremenila: iz nekakšnega upravnega aparata, kar je doslej še vedno več ali manj bil, zdaj prerašča v neke vrste strokovni svet podjetja, čigar glavna naloga je analiza proizvodnje in dokumentacija razvoja, torej strokovna pomoč samoupravnim organom. Sam zase vem, da se mi od tistega časa, ko smo osnovali ekonomske enote, ni treba več ukvarjati s tem, če se kje v podjetju pojavi zastoj, če je

redu, pa so se za časa direktorjeve odsotnosti začele širiti po občini dokaj nenavadne vesti, češ da je direktor šel na pot brez odobritve organov delavske samouprave, da z rekonstrukcijo ne bo nič, da je direktor to vedel, a je kljub temu odšel na pot, da je rekonstrukcija gospodarsko nezanimiva in nerentabilna, da direktor ni obveščal občine o problemih v zvezi z rekonstrukcijo, da nima pomena čakati, da bi se direktor vrnil s potjo, temveč ukrepati tako, kot da rekonstrukcije ne bo. Dodano takemu stališču in mnenju predsedstva občine, rekonstrukcija piranskih solin sploh ni bila omenjena pri obravnavah perspektivnega gospodarskega načrta na zborih volivcev v piranski občini, čeprav je bila predvidena v republiškem petletnem načrtu.

O tem, da takšno ravnanje predsedstva občine v prizadevanju kolektivu ne more porajati drugega kot negotovost o položaju podjetja, dvome v sposobnost številnih strokovnjakov, ki so sodelovali pri izdelavi investicijskega elaborata in ne nazadnje tudi dvome v sposobnost in moralni lik direktorja, pač ni potrebno še posebej dokazovati.

Izredno zvesta podoba takšnega in hkrati zapoznevalnega nadaljevanja klavrnih obrekovalne sonje proti direktorju in predvideni rekonstrukciji je tudi članek: »Kadar ni sloge«, kajti leta je bil objavljen v času, ko je po prvem, za ogromno večino članov kolektiva vseskozi presenetljivem izbruhu »nesloge« med nekaterimi vodilnimi usluž-

kdo nediscipliniran, če ne izpolnjuje svojih dolžnosti, nalog. Vse to zdaj rešuje kolektiv sam med seboj, kolektiv s kolektivom in kolektiv s posameznikom.«

Še pred časom je nekdo v pogovoru zatrjeval, da je pravzaprav v tistem podjetju, ki ima moderno delitev dela in kjer so proizvodni postopki že domišljeni, pravzaprav povsem vseeno, ali uvede ekonomske enote ali ne, ker kakih bistvenih rezultatov tako ne bodo prinesle. Pa je ta trditev v celoti in povsem resnična? Ali naj prenos pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce res prinese samo materialne rezultate, samo spremenjene materialne odnose? Bržčas ne. Spremenjeni materialni odnosi nujno morajo spreminjati družbene odnose. Ali zaradi tega ne pomeni prenašanje pravic in dolžnosti upravljanja na neposredne proizvajalce tudi njihovo osvoboditev od dela? Dosedanje razlike med umskim in fizičnim delom se skoraj v celoti zabrišejo in razlika v položaju, ki jo je doslej porajala prav ta delitev dela na umsko in fizično, se tako rekoč v celoti izgubi. Umsko delo ne postavlja nikogar več v nadrejen položaj, zato se tudi v

medsebojnih odnosih porajajo nove vrednote: namesto priganjanja, izkoriščanja, zapostavljanja — enakost v pravicah in dolžnostih.

Pozabil sem že, kdo mi je pripovedoval. Dobro pa se še spominjam, kakšne so bile njegove besede:

»V Tovarni čevljev so še do nedavnega imeli precej pregla- vica z bifejem. Vzrok je bil v tem, da je bila malica za vse podjetje ob istem času in da so takrat vsi delavci pritisnili na bife. Vsi pa v tiste pol ure odmora niso prišli na vrsto in so tako nekateri prihajali na delo deset, dvajset minut, tudi pol ure po končanem odmoru.«

Pa so sveti ekonomskih enot sami začeli reševati ta primer in zbori proizvajalcev so sprejeli sklep:

»Ob koncu odmora mora biti vsak na svojem delovnem mestu. Uprava podjetja pa naj tako uredi čas odmora, da bo vsak dobil malico takrat, ko je odmor.«

In v upravi so tudi uredili: prvo nadstropje ima odmor od pol devete do devete, nato je na vrsti drugo nadstropje in slednjič še tretje.

S tem so vsi zadovoljni in nikomur ni treba več zamujati. »Če pa bi to uredili na za-

htevo uprave, bi prav gotovo bilo godrnjanje.«

Če so se doslej pogosto razhajali interesi posameznika z interesi kolektiva kot celote, pa samostojno gospodarjenje in upravljanje vseh proizvajalcev v dobri meri omiljuje ta nasprotja. Tem manj jih je, čim več pravic in dolžnosti ima kolektiv ekonomske enote, čim bolj je dohodek posameznika odvisen od dohodka celotnega kolektiva. Vendar misliti, da bo prenos pravic in dolžnosti upravljanja na vse proizvajalce v celoti odpravil ta nesoglasja med kolektivom in posameznikom, bi bilo tvegano, malce ne realno. Ta nasprotja so in bodo, spreminja pa se način, kako se izravnavajo.

V ekonomski enoti konfekcije so ga že dlje opominjali. On pa po svoje naprej. Zamude, slabo delo, nekaj plavh. Kaj mu mar, kaj hočejo drugi!

Svet ekonomske enote konfekcije je slednjič hotel urediti zadevo. Kljub opominom, tovarškim opozorilom njegovi malomarnosti ni bilo konec. Na zboru proizvajalcev je predsednik predlagal, da mu odpovedo delovno razmerje.

In v upravo podjetja je prišel dopis:

»Zbor proizvajalcev ekonomske enote konfekcije je sklenil, da tovarišu ... odpove delovno razmerje zaradi delovne nedisciplin, malomarnosti, neizpolnjevanja dolžnosti.«

Soodgovornost vseh za gospodarjenje znotraj ekonomske enote in s tem posredno tudi podjetja kot celote bistveno spreminja medsebojne odnose med delavci. Doslej bi take in podobne pojave reševal kdo izven kolektiva ali pa kdo, ki mu delovno mesto daje večjo avtoriteto. Zdaj jih rešuje kolektiv sam. Ničče ne more zlorabiti položaja svojega delovnega mesta, nihče se ne more skriti za interese kolektiva. Ali pa ni prav v tem poročilo, da postajajo medsebojni odnosi veliko bolj humani, da se bodo etični principi v človeku prevrednotili?

»To, kar je pri nas prinesel prenos pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce,« mi pravi ob koncu obiska v Tovarni čevljev v Mariboru direktor, »nam zagotavlja, da smo na pravi poti. Zato bomo v prihodnjih mesecih šli še korak dlje, v popolno samostojnost ekonomskih enot, ko bo vsaka sama ustvarjala svoj dohodek, čisti dohodek, samostojno gospodarila z osnovnimi in obratnimi sredstvi, imela svoje sklade. Kakšni bodo takrat materialni rezultati, kakšne bodo tedaj nove vrednote v medsebojnih odnosih, tega za sedaj še ne moremo reči. Vendar mislimo, da bodo spremembe velike. In pozitivne. V tem smo optimisti.«

BOJAN SAMARIN

IZKUŠNJE DRUGIH

Delavski svet samo še izvršni organ

Kadar se omenja Zenica, je običajno v mislih Železarna. Temu gigantu črne metalurgije posveča dnevni tisk redno na desetine stolpcev. Z veliko domišljijo posnemajo o železarni tudi filme, ki dobivajo prve nagrade na festivalih. In skoraj vedno se izgube v senci tega velikana naše socialistične izgradnje manjša zeniška podjetja, o katerih bi prav tako lahko precej povedali in v katerih ravno tako vodijo boj za povečano proizvodnjo.

Zeniški rudnik črnega premoga, najstarejši v Bosni in Hercegovini, je bil dolga leta v nezaviljivem položaju. Brez zadostnih investicij za rekonstrukcijo je bil nenehno v dilemi: biti ali ne biti. Višek težav pa je nastal prav letos. Okoli 2700 rudarjev se je vprašalo: »Kam, če bomo prisiljeni ustaviti proizvodnjo?«

PRVI UKREP — NOV NAČIN DELITVE DOHODKA

Najprej so uredili družbeno politično stran problema — po-

ložaj delavcev. Upravljanje podjetja je skoraj popolnoma prešlo v roke neposrednih proizvajalcev. Istočasno so sestavili plan, kako rudnik rekonstruirati in ga spraviti na raven povprečno donosnih podjetij, ne da bi prekinili proizvodni proces.

Kot nadaljevanje dela, opravljenega v 1960. letu, ko so v tem rudniku črnega premoga uvedli sistem nagrajevanja po kompleksnem učinku, so letos izpopolnili instrumente notranje delitve in pravice o-

odločanju prenesli z delavskih svetov ekonomskih enot na zbor delavcev samostojnih enot. Lanskoletnih osem ekonomskih enot je namreč preraslo v devet samostojnih enot s perspektivo in možnostjo, da se v njih razvijejo nove ekonomske enote, ki bodo samostojno oblikovale in razdeljevale dohodek. Čeprav v podjetju obstajajo samostojne enote raznih velikosti — štejejo od 20 do 800 zaposlenih — niso realizirali tega atomiziranja. Pač pa ekonomske enote že samostojno razpolagajo z vsemi fondy in samostojno skrbijo za družbene prispevke, medtem ko so prej samostojno razdeljevale samo osebne dohodke.

Ker je rudnik po reorganizaciji ekonomska skupnost samostojnih enot, v katerih vse sklepe, ki so važni za notranje življenje, sprejemajo zbori delavcev, je spremenjena tudi vloga organov delavskega samoupravljanja. Delavski sveti samostojnih enot so izgubili pravico do samostojnega odločanja o razdelitvi dohodka, so pa ostali izvršni organ zborov

delavcev in upravljaajo v njegovem imenu ter po njegovih smernicah.

Od prejšnjega upravnega odbora podjetja so delavski sveti samostojnih enot prevzeli določene upravne funkcije, vendar jim je še vedno glavna naloga, da izvršujejo naloge zbora delavcev.

Samostojna enota ima lahko več zborov delavcev, ki izvolijo svojega predsednika, sekretarja in člane raznih komisij. Zbori delavcev sestavijo poslovnik o svojem delu, dokončno odločajo o sprejemanju novih delavcev in odpustih in samostojno sestavljajo proizvodne načrte. Toda načrt je uveljavljen šele takrat, ko ga sprejmejo vsi zbori delavcev znotraj enote. Če se le-ti ne strinjajo z njim, delavski svet sestavi kompromisni predlog, ki ga ponovno predloži zborom delavcev v odobritev. Če spet niso zadovoljni z njim, skličejo skupščino vseh zborov delavcev, ki o načrtu dokončno odloči.

Delavski svet rudnika je obdržal vsega tri glavne funkcije. Prvič kot arbiter regulira odnose v podjetju med samostojnimi enotami, in sicer s pomočjo raznih internih predpisov.

Druga naloga delavskega sveta je skrb za perspektivo podjetja in njegov razvoj v celoti.

Tretjič: delavski svet nastopa kot vez med delovnim kolektivom in družbo. Boj za tržišče, uveljavljanje na trgu in rentabilnost so še dalje v domeni centralnega delavskega sveta.

VSI SMO »PRAVNIKI«

Med oblikovanjem pravilnika o novi organizaciji poslovanja in delitve dohodka je vsak član kolektiva dobil precej upravljalških izkušenj. »Vsi smo pravniki,« pogosto slišite med zeniškimi rudarji.

Naj omenimo, da so razen pravilnika o razdelitvi čistega dohodka in osebnega dohodka in njihove nadaljnje delitve po samostojnih enotah sestavili še okrog 10 raznih pravilnikov in poslovnikov, ki nadrobno urejajo nove odnose v podjetju.

Zanimivo je, da so izvolili posebne svete v direkciji podjetja, stanovansko-komunalni upravi in v zdravstveni postaji. V svete teh samostojnih enot volijo tudi predstavnike kolektiva, ki vplivajo na delo teh služb.

Rudnik že posluje po novih pravilnikih. Rezultati popolnega prenosa upravnih pravic na neposredne proizvajalce so očitni. In ti rezultati govorijo o upravičenem optimizmu in vzbujajo zaupanje, da bo ta rudnik, ki je bil do včeraj nedonosen, začel 1962. leto kot rentabilen in enakopraven tekmeč vsem drugim modernim rudnikom v državi. B. V.

TOVARNA AVTOELEKTRIKE
NOVA GORICA —
NOVA POSLOVNA ENOTA
ISKRINE SKUPNOSTI

Uresničevanje specializacije

Redkokdaj se dogodi, da vodstva posameznih podjetij sklicujejo tiskovne konference. Za to se po navadi odločijo ob izredno pomembnem dogodku, ko hočejo javnost obvestiti o zadevi, ki je važna tako za njih same, kot za celotno gospodarstvo posebej. Tokrat se je za takšno obliko obveščanja javnosti odločilo vodstvo podjetja »Iskra« v Kranju.

Tovarna »Iskra« v Kranju je pred časom osnovala svoje obrate izven sedeža matičnega podjetja, to je v Otočah in Novi Gorici. S tem je »Iskra« prešla na pot specializacije. Specializacija je še predvsem potrebna sedaj, ko skupnost, ki je vznikla iz »Iskre«, združuje tudi druga podjetja sorodne stroke, to je Industrijo za elektro-zveze, TELO in Telekomunikacije.

Kolektiv Tovarne avtoelektrike v Novi Gorici je že dorasel svojim nalogam, tako je bilo rečeno na tiskovni konferenci. Zato je delavski svet »Iskre« na zadnji seji 8. septembra letos sklenil, da prepušči brezplačno osnovna sredstva kolektivu Tovarne avtoelektrike v Novi Gorici z vsemi obveznostmi, to je odplačevanjem anuitet, amortizacije in obresti od poslovnega sklada in zavarovalnino. Delavski svet »Iskre« je prav tako odobril prenos obratnih sredstev v višini nad 456 milijonov dinarjev. S tem sklepom delavskega sveta je postal nekdanji obrat »Iskre« poslovna enota skupnosti. Tovarna posluje že od 1. julija letos kot samostojna poslovna enota skupnosti, z le-to pa jo družijo skupne službe, kot ostale poslovne enote (TELA, IEV, Telekomunikacije) in kooperacijska pogodba. V »Iskri« bodo izdelovali sicer še nekatere dele za avtoelektriko, serijske naprave, ker je ta način cenejši.

Obrat v Novi Gorici je imel lani le nekaj nad milijardo bruto prometa. Letos bo znašal bruto promet te nove poslovne enote skupnosti 2 milijardi 352 milijonov dinarjev. Ko bodo dograjeni potrebni prostori, v katerih bo zaposleno od 1000 do 1200 delavcev (predvidoma do leta 1965), bo znašal bruto promet te poslovne enote okoli 6,5 milijarde dinarjev, torej se bo potrojil.

Z osnovanjem tovarne avtoelektrike, kot samostojne poslovne enote v okviru skupnosti prehajata Iskra in skupnost vse bolj k uresničevanju začrtane specializacije. V Otočah, kjer izdelujejo elektroinstrumente, in Sežani, kjer je predvidena izdelava televizijskih sprejemnikov, lahko prav tako v dohodnem času pričakujejo osamosvojitve oziroma preimenovanje sedanega obrata v poslovno enoto skupnosti. Seveda pa bo terjalo to še več naporov od kolektivov, kajti s samostojnostjo poslovanja prevzemajo nase tudi obveznosti. P. D.

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942.
List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gacneršič, Milan Maver, Janez Vojč. Tehnični urednik Janez Šuster

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska CZP »Ljudska pravica« — Poštna plačana v gotovini

POL ENAKOPRAVNOSTI

Pa so res v škrpicih samo zato, ker so ženske. Pri delu in zaslužkih jim sicer priznavajo enakopravnost, kadar gre za stanovanje, se pa na ženske pravice kratko malo pozvižgajo.

Lani so sestavljali pravilnik, po katerem — pomislite — smejo tudi ženske, ki delajo v tej tovarni, zaprositi za boljše streho.

Lahko verjamete, da se jim je ob sprejetju tega tovarniškega zakonika o razdeljevanju stanovanj odvalil kamen od srca. Prej so namreč prosilke, ki imajo može v drugih podjetjih, kratko malo zavrnili, češ naj se njihove slabše polovice pobrigajo za stanovanje.

Veseli pa je hitro minilo. Pred kratkim mesecem je upravni odbor (I) sprejel dodatni člen, ki glavarjem družine priznava dvajset točk več kakor drugim prosilcem, pa naj je njihovo stara stanovanje takšno ali drugačno. To še ne bi bilo tako hudo, če bi glavarstvo družine priznavali tistemu, ki to zasluži. Naj bo že možki, ženska ali oboje skupaj. Priznali pa so ga samo možem, ki delajo v njihovi tovarni!

Prošnje delavk in uslužbenk, katerih može delajo drugje, bodo zato najbrž tičale tako dolgo v mapah, do-

kler vsi družinski poglavarji ne dobe stanovanja. Prosilke so torej tam, kjer so bile pred sprejemom tega pravilnika. Zda ugrabijo, kaj naj napravijo, da jim v tovarni priznajo vsaj pol enakopravnosti. Da delajo tako kakor njihovi može, jim ni treba dokazovati, ker jih imajo tisti, ki so sprejeli nesrečni dodatni člen, vsak dan pred očmi. Da prinašajo prvega približno toliko domov kakor njihovi može, jim tudi lahko dokažejo. Da doma več delajo kakor može, pa je menda vsakomur jasno. In vendar — glavarstvo je priznalo samo možem, in z njim tudi tistih dodatnih dvajset točk, zaradi česar bodo poročeni delavci veliko prej dobili stanovanje kakor delavke.

VEČ GLAV VEČ VE

Visok sindikalni funkcionar pride v veliko tovarno, kjer že imajo ekonomske enote. Kakor običajno ob takšnih obiskih, skuša zvedeti, kako so se delavci znašli v gospodarstvu.

Ker je ekonomskih enot veliko, časa za razgovore pa vedno manj, predlaga, naj bi predsedniki ekonomskih enot in direktor sedli skupaj za mizo in drug drugega dopolnjevali v pomenku.

Rečeno — storjeno. Tovarniški ljudje so vedeli zelo dosti povedati o večji delovni prizadevnosti, o povečani varčnosti z materialom, elektriko in z vsem, s čimer se le da varčevati.

»Kako je pa kaj z vašim dohodkom in s čistim dohodkom?« je posegel gost v pripoved. »Če se toliko bolj trudite, se vam mora poznati pri dohodkih.«

Predsedniki ekonomskih enot so se spogledali, direktor pa se je jel nemirno presedati in nekam sumljivo pokas-

ljevati. Čez čas, ko se ni nihče od delavcev oglašil, se je sklonil h gostu in mu zašepetal na uho:

»Ne vrtajte v to reč. Finančno slabo stojimo. Prvega komaj spravimo za plače skupaj.«

Gost ga napeto poslušal, kakor bi dvomil, da ga je prav razumel, potem pogleda po delavcih in dé:

»Kaj če bi tole naglas povedali. Po mojem se delavcev bolj tiče kakor mene.«

Najbrž je bilo direktorju malce žal, da je gostu izdal skrivnost, za katero se skriva druga skrivnost, ki upravni vodstvu okoli prvega povzroča glavobol — namesto da bi ga vsem.

Več glav gotovo več ve kakor ena ali dve, posebno če gre za stvari, ki se vseh tičejo. Osební dohodki pa ne dvomno sodijo sem.

H KRONIKI TEGA TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Tovarna emajlirane posode, Celje — MARIOLA KOBAL
2. Velika nova tovarna v Sloveniji — MARIOLA KOBAL.

PRVA NALOGA
REFERENTA ZA STIK
S KOLEKTIVOM

(Iz zapisnika sestanka izvršnega odbora sindikalne podružnice.)

Sestanek se začne ob enih popoldne v sindikalnem domu, oziroma provizoriju. Navzoči: predsednik, tajnik, blagajnik in štirje člani. Odsoten: nihče. Dnevni red: Analiza odnosov v kolektivu s posebnim ozirom na delavsko samoupravljanje.

Predsednik pravi:

»Tovariši, sestali smo se, da bi preanalizirali našo notranjo situacijo z vidika delavskega samoupravljanja. Pri tem naj bi izhajali iz naslednjih dejstev:

Naš čas terja smeje ljudi, ki se v vsaki situaciji znajdejo in teže venomer naprej. Kdor na lovorikah počiva, ostane daleč zadaj in potem se mora salamsko pehati, da dohiti zamujeno.

Če sedaj pogledamo, kako hitro napreduje delavsko samoupravljanje v drugih kolektivih, koliko so že storili po vprašanju decentralizacije, pritegovanja v upravljanje ljudi od spodaj, obveščanja kolektiva in vseh drugih vprašanih, ki sodijo v ta sklop problemov, lahko ugotovimo, da zaostajamo za njimi.

Naš delavski svet deluje odtrgano od kolektiva. Ne razpravlja z njim, sam sklepa in odloča, ne sporoča kolektivu svojih sklepov. Od tod nerazumevanje in negodovanje. Tudi sindikat ne izpolnjuje svojih nalog. Govorimo o vsem, o teh vprašanih pa ne.

Sodim, da bo treba okrepiti stike med kolektivom ter sindikat in organi samoupravljanja.

Po uvodnih besedah tovariša predsednika se razvije živahna razprava, med katero je bilo poudarjeno, da je stik med forumi in kolektivom resnično slab in da bo treba »poglobljeno študirati razpoloženje v kolektivu in dobro vedeti, za kaj ljudje so in za kaj niso,« kot je dejal tovariš predsednik. »Zato bo treba prisluhniti sleherni želji in misli, slehernemu ugovoru in predlogu.«

Tajnik pravi:

»Res je, da smo na tem področju storili premalo. Vendar se ne smemo zaleteti. Dela se moramo lotiti načrtno, organizirano, preudarno. Zato predlagam, da bi najprej, kot prvi ukrep, zadolžili enega člana izvršnega odbora za stik s kolektivom, ki naj bi proučeval razpoloženje v podjetju in nam na sejah poročal, kaj od spodaj mislijo o tej ali oni odločitvi. To področje naše dejavnosti je tako pomembno, da mirne duše lahko določimo zanj posebnega člana, saj bi s tem zagotovili kontinuiteto našega zanimanja za ta vprašanja in poudarili njihovo izredno važnost.«

Predlog tovariša tajnika je soglasno sprejet.

Iz razprave:

»Naša prva akcija na tem področju bi morala biti posvečena pravilniku o delitvi čistega dohodka. Delavski svet ga je sprejel že pred mesecem dni. Člani kolektiva pa ga sploh še ne poznajo.«

Predlagam, da se takoj lotimo dela in razobesimo pravilnik tule zraven, v veži provizorija. Zdajle bo ura dve. Po zvočniku sporočimo, da pravilnik visi in, videli boste, prišlo bo ljudi...«

»Predlagam, da takoj izvolimo tovariša, ki bo odgovoren za to dejavnost in ki naj takoj sedaj ugotovi, kakšno je razpoloženje v kolektivu, mislim, glede pravilnika.«

»Ko smo delili funkcije, je tovariš Nace kot edini med nami ostal brez konkretne zadolžitve, zato predlagam tovariša Nacea.«

Vsi predlogi so soglasno sprejeti in uresničeni. Tovariš, ki je zadolžen za stik s kolektivom, razobesi pravilnik, tovariš predsednik pa to dejstvo sporoči kolektivu.

Tovariš predsednik predlaga pol ure odmora.

Čez četrte ure se sestanek nadaljuje: Navzoči: vsi, razen tovariša Nacea. Tajnik predlaga, da ga počakajo. V veži se pred razobešenim pravilnikom zbira- jo ljudje. Nekaj govore, toda njihove besede so nerazumljive. Potem se iz reš med stropnimi deskami vsuje prah. Nekdo kihne. Deske se sumljivo zašibijo. Nekdo nekaj nerazumljivega zakriči. Potem se zasliši: »Tap, tap, tap...« Nekdo hodi na podstrešju, slišati je besede, ki — z ozirom na spodobnost — ne sodijo v ta zapisnik.

Končno se sestanka udeleži tudi tovariš Nace. Pred seboj peha kurirja podjetja. Oba sta prašna, njuni obleki se drži pajčevina, oba kihata.

Opravičilo tovariša Nacea:

»Zamudil sem, toda nisem mogel drugače. Ko sem po sklepu sestanka razobesil pravilnik, se mi je zdelo, da ne bom mogel ugotoviti resničnega razpoloženja v kolektivu, če bom navzoč v veži, tam pred pravilnikom; ljudje ne bi rekli vsega, kar mislijo, če bi me videli; zato sem zlezal na podstrešje, da bi tam skozi reže poslušal, kaj sodijo o pravilniku, pa se prej, preden sem sploh kaj slišal, priplazi tale, zleze nad našo sobo, se vleže na tla, in, vidim, prisluškuje. Jaz čepim za nekakšno kišo, pajčevina mi sili v nos, zadržujem se, pa ne morem vzdržati, kihnem in...«

Kurirjev zagovor:

»Oprostite, nisem nameraval, pojdi, so mi rekli, nihče ne ve, kaj govorijo, prisluhni, boš sli-

ZGODBA O
SOLIDARNOSTI

Kar naravnost so ji rekli, da jim je odveč. Za tri pisarne, da se jim ne splača imeti posebne snažilke, več pa da jih ona ne bi mogla pospravljati, ker dela samo štiri ure in ker je bolehná.

»Če podpisesh odpoved, ti poiščemo drugo službo,« so ji prigovarjali.

Kakor v sanjah jih je poslušala. Preveč neprilicljivo je prišla novica, da bi se znašla samo tega se je zavedala, da ne ravna po pravici in da ima pravico ostati v tovarni.

»Reci kaj. Vidiš, da je delo pretežko zate...«

»Če bi kupili loščilnik, se ne bi tako utrudila,« se je jela opravičevati, »nisem sama kriva, če nimam prave moči.«

»Lahko je reči: kupite loščilnik. Kje naj pa dobimo denar? Za vsak dinar nam gre...«

Takrat ni več vzdržala. Na silo zadrževane solze so se ji udrle po koščnem obrazu.

»Vem... zame ni ničesar več... ne dela, ne denarja...«

je hlipaje vrela iz nje. »Vrnite mi zdravje... pa bom šla kamorkoli... zdrava sem prišla v železarno...«

Več ni povedala. Ni bilo potrebno. Dobro jo poznajo in vedo, kako je bilo z njo.

šal o čem razpravljajo na sindikalnem odboru, pa boš povedal; ne gre drugače... ni stika... prvič je bilo in zadnjič...«

Navzoči se spogledajo in se — zarežijo.

Tovariš predsednik predlaga, da se zaradi novonastale situacije sestanek preloži na naslednji dan, člani odbora pa naj v tem

času še enkrat in bolj poglobljeno preanalizirajo notranje odnose s posebnim ozirom na razpoloženje v kolektivu.

Njegov predlog je soglasno sprejet.

Sestanek se zaključi ob polštirih popoldne.

Zapisnikar: JANEZ VOLJC

čajo samo za štiri ure, pa ji niso ustregli. Tako so ji rekli, kakor pravkar: da ni denarja. V železarni, kjer se pogovarjajo večinoma o milijonih... Loščilnik pa stane nekaj čez dvajset tisoč.

Brez pozdrava je odšla iz pisarne. Delavci, njeni znanci, so ji svetovali, naj gre k socialnemu delavcu, češ da jo bo ta lažje razumel in se potegnil zanjo.

Pri socialnem delavcu ni našla zaščite. »Težave so,« ji je rekel, »ne morem vam pomagati. V železarni ni za vas primernih delovnih mest. Pojdite od tod.«

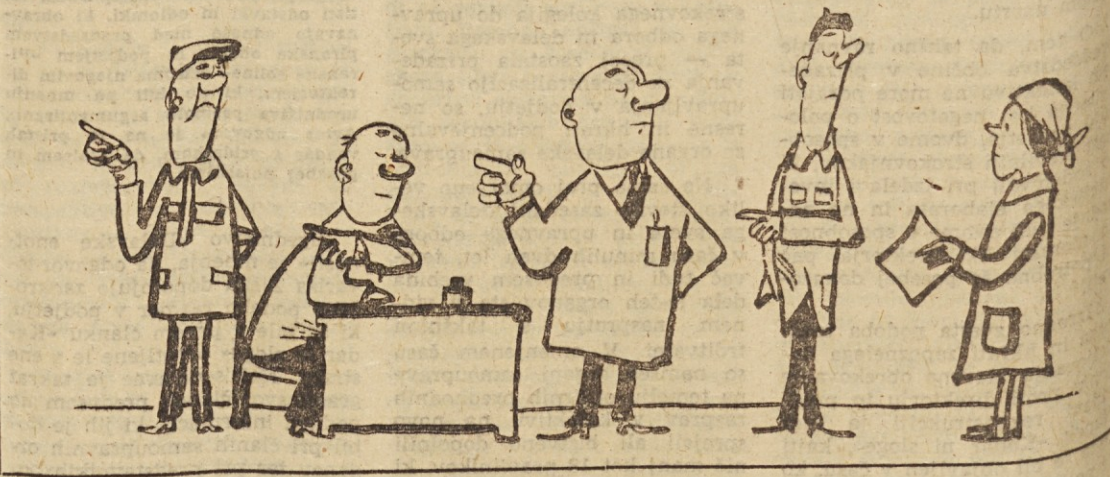
Se je pritiskala kljuje in se sočutno poslušali pripoved hlapca Jerneja v krilu in jo tlačili. Tudi v Ljubljani.

»Če vam drugje zagotove enake dohodke in lažje delo,« so ji rekli, »pojdite. Toda zahtevajte pismeno izjavo, da se lahko vrnete v železarno, če se vam zdravje poslabša. Nihče pa vas ne more prisiliti, da odidete, kajti vaša invalidnost ima železarna na vesti. Če ima kdo pravico ostati tam, jo imate vi.«

Ne vem, če je čistilka že našla pravico. Našla pa jo bo. Toda pot do nje je dolga, ponižujoča in tlakovana z brezobzirnostjo.

Nemara je najbolj trpka zavest, da se je morala zateči po pomoč k tujim ljudem zoper svoje delovne tovariše, ki sede v samoupravnih organih kot zaščitniki delavskih pravic.

M. K.

POTROŠNIK IN VELESEJEM

mer, za nov hladilnik »Oboda« iz Cetinja, ali »Emanita« iz Novega Sada, koliko bo stala ta ali ona igračka, jedilni pribor, vkuhanu sadje ali televizor »RR zavodi« iz Niša.

Takrat, ko ogleduješ te izdelke, si v svojem elementu. Ko pa spet gledaš jadrnice, žerjave ali nosilce za kamione in se prebijaš skozi paviljon, ki je na-

menjen pomorski industriji, ugotavljaš, da nisi povsem zadovoljen.

Spoznaš, da naše gospodarstvo hitro in z velikimi koraki napreduje in da je proizvodov, ki jih potrebujeva ti in jaz, dobrih in okusno izdelanih proizvodov, vedno več, hkrati pa se motoviliš okrog izdelkov, novih in starih, in se sprašuješ, za ko-

liko bodo tega ali onega prodajali in — če ga bodo sploh prodajali.

Veliko vidiš in zadovoljen si, ker je vsega precej, hkrati pa si beliš glavo, ali boš izdelek, ki ga gledaš, sploh lahko kupil in po čem ga boš dobil. Tako razmišljaš in si želiš, da bi tvoje misli slišali tudi organizatorji tega sejma.

J. V.

OD PROIZVAJALCA DO POTROŠNIKA

Trgovina odgovarja

V prejšnji številki Delavske enotnosti smo v rubriki »Od proizvajalca do potrošnika« objavili pismo, kjer bralec sprašuje, zakaj v trgovini ni mogoče dobiti nadomestnih delov — porcelanastih gumbov z vijaki za vodovodne pipe.

Hkrati smo posredovali odgovor Mariborske livarne, kjer te pipe izdelujejo. Livarna pravi, da imajo na zalogi dovolj nadomestnih delov, le da trgovina ne kaže za to nobenega interesa.

Tokrat pa odgovarjajo trgovska podjetja in sicer: Metalka, Oprema in Kovina iz Ljubljane.

Vse tri trgovine pravijo, da je težko imeti na zalogi prav vse dele, ker je pač menda pri nas šest proizvajalcev takih pip. Vsakdo od njih dela drugačne pipe, razen tega pa še občasno spreminjajo dimenzije. »Zato je strankam težko ustreči,« piše Metalka. »Če pa nam je kupec vrnil okvarjeno pipo, smo jo reklamirali proizvajalcu, ki nam je takoj poslal nadomestilo.« V Opremi pravijo: »Za te izdelke smo imeli večkrat na zalogi nadomestne dele, vendar ne stalno zaradi menjave oblik. Ker za izdelke ostalih tovarn skoraj nimamo reklamacij, v zadnjem času vedno manj nabavljamo sanitarne armature Mariborske livarne, ker se jih tudi instalaterska podjetja branijo.« (Raznoliki izdelki res ne bi smeli biti opravičilo za pomanjkanje omenjenih nadomestnih delov. Prav gotovo lahko upravičeno zahtevamo vsaj to, da bi imela trgovina v zalogi vsaj nadomestne dele tistih izdelkov, ki jih prodaja oziroma da bo zahtevala od industrije take nadomestne dele, ki jih potrebuje potrošnik.)

Trgovsko podjetje »Kovina« pa med drugim pravi, da imajo omenjene dele v svojih poslovalnicah »Kladivar« na Zaloški

Trgovska podjetja »Dom« v Ljubljani so založena z najrazličnejšimi cvetličnimi lončki. Žal pa običajno prodajajo te izdelke nekompletne. Tako imajo velike cvetlične lonce brez podstavkov, lončke, ki jih na primer vidimo na sliki, pa brez stolca. Prav gotovo bi bili potrošniki veliko bolj zadovoljni, če bi lahko pri njih kupili kompletne izdelke, ne da bi potem morali naročiti podstavke posebej drugje.

posredovati odgovora, kje bi lahko dobili omenjene nadomestne dele, morda pa lahko svetujemo, naj izkoristijo odgovor omenjenih trgovin, ki pravijo da so pripravljene vsak pokvarjeni nadomestni del vrniti tovarni, ki bo posredovala potem novega, kar pa doslej kupcem, ki so po tem spraševali, niso povedali.)

Koliko nepotrebnega dela in stroškov imamo v stanovanjih zaradi zabijanja žebeljev v stene. Saj je včasih potrebno zaradi enega samega žebelja, ki ga moramo pritrditi v zid, pobeliti vso steno ali celo sobo. Menda si drugod v svetu pomagajo s posebno zelo enostavno napravo, kjer vsako razkopavanje zidu odpade. Tudi pri nas bi nedvomno tak pripomoček z veseljem sprejeli. Žal pa ga ni mogoče še nikjer dobiti.

RAZSTAVA KOPRODUKCIJE

Eno izmed tem za pomenek na velesejemskem prostoru nam je ponudila naša tovarna igrača »Mehanotehnika«, izolska tovarna igrača, je z eno samo besedo, napisano na razstavnem prostoru, povedala, od kod toliko pestrost njenih proizvodov — iz koprodukcije. Ta tovarna sodeluje z znanimi tovrstnimi tovarnami iz Japonske, Nemčije in Italije. Doslej je ponujala tržišču 200 svojih proizvodov, predstavnik podjetja pa je ob pomenku o koprodukciji povedal, da bo v bližnji prihodnosti dobil trg še nadaljnjih 200 novih proizvodov sodobnih igrač in sicer prav zato, ker je tovarna v tesni povezavi s tovarnami v omenjenih treh državah.

Koprodukcija in kooperacija sta sicer dva različna pojma, toda o obeh je bilo govora s predstavnikom posameznih podjetij na tokratnem zagrebškem velesejmu. Pretisovo motorno kolo Prima je sestavljeno iz približno 2000 delov. »Le kam bi prišli, če bi vsak del izdelovali pri nas

sami. Sodobna industrijska proizvodnja terja sodobno delitev dela. Temu načelu se podrejamo tudi pri nas.« Tako je dejal predstavnik Pretisa, tovarne iz Vogošča pri Sarajevu, ki izdeluje najrazličnejše proizvode za široko potrošnjo.

Seveda pa so posamezniki, ki vidijo le svoje koristi, skušajo svoj poslovni uspeh prilagoditi trenutnemu povpraševanju in se izogibajo kooperaciji. Predstavnik tovarne gospodinjke opreme iz Velenja »Gorenje« je na primer dejal: »Zakaj bi sodelovali z drugimi, jim nudili za služek, če še sami ne moremo izdelovati toliko proizvodov, kot jih trg želi?«

Ali ni v takšnem odgovoru kanec kratkovidnosti in avtarkije? Iz takšne avtarkijske miselnosti — od vijaka do končnega proizvoda izdelati proizvod — se porajajo apetiti po novih zgradbah, strojih, ki so pozneje neizkoriščeni.

Predstavnik podjetja Tovarne emajlirane posode v Celju pa je ob pomenku o kooperaciji nehotel pokazal pot, kako krepiti proizvodno sodelovanje ne samo tedaj, ko gre za izdelavo toliko in toliko tisoč proizvodov v letu dni, temveč za proizvodno sodelovanje v daljšem obdobju.

»Mi si prizadevamo sklepati s kupci pri nas in v tujini pogodbe na čimdaljši rok. S tem si hočemo zagotoviti kupca in to je za nas tudi usmeritev, kako naj razširjamo svojo proizvodnjo, kako naj krepimo svoje proizvodne zmogljivosti. Ob tem, ko prenavljamo in razširjamo naše obrate, upoštevamo tudi kooperante — podjetja, za katera izdelujemo mi sami nekatere sestavne dele, in podjetja, za katera opravljamo emajliranje posameznih proizvodov.

Takšna usmeritev je za naše gospodarstvo nedvomno zelo koristna. Zakaj bi na primer gradili deset majhnih emajlirnic, če lahko ena sodobna zadovolji potrebe dvajsetih majhnih tovarn. Ob tem so stroji in naprave polno izkoriščeni, vse to pa vpliva na zmanjšane cene.

Iz razgovorov o koprodukciji in kooperaciji posameznih podjetij je bilo moč razbrati, da »frižiderska bolezen« še vedno razsaja. Pred leti je začelo izdelovati hladilnike sedem ali osem tovarn. Sedaj se nam obeta poplava svinčenih akumulatorjev. Res, tri tovarne: zagrebška »Munja«, mariborska »Vesna« in somborska »Elektron« niso mogle založiti trga v zadovoljivi meri s svojimi proizvodi. Predstavniki posameznih podjetij, pa so vedeli povedati, da je sedaj v načrtu približno na desetih mestih izdelovanje svinčenih akumulatorjev. Samo en proizvajalec Rudnik in topilnica

V Žalcu:

Bogate zamisli čakajo uresničitve

Mlada izobraževalna ustanova, kot je DU Zalec, se morda še ni povsem afirmirala, a vendar so njene usluge iz dneva v dan bolj popularne. Danes je interes ljudi za dopolnilno izobraževanje vedno večji, tako med starejšimi, še bolj med mlajšimi, med posamezniki in v kolektivih. Izkoristiti ta ljudski kapital, to radovednost, voljo in pripravljenost ljudi za širjenje svojega obzolja, jo vskladiti z izobraževalnimi interesi družbe — pomeni kar dobro zastaviti delo. Občutek imam, da takšen koncept DU v Žalcu ni nov, saj ga naštetokrat potrjujejo tudi zamisli letošnjega programa.

● Oddelki za odrasle razpisani na vseh osnovnih šolah

Misel, da bi vsak naš državljan moral imeti osemletko, kajti brez te osnovne šolske izobrazbe je težko zastaviti kakršnokoli nadaljnje izobraževanje odraslega človeka, splošno, strokovno, družbeno-ekonomsko, politično-ideološko, je vodila DU Zalec lani, ko so ustanovili sedem oddelkov za odrasle pri osnovnih šolah Zalec, Vransko, Braslovče, Šempeter, Novo Celje in kar dva oddelka pri šoli v Grižah. 129 državljanov je lani obiskovalo te oddelke, letos pa bodo razpisali oddelke za odrasle tudi v vseh osnovnih šolah v občini. Ekonomska šola, ki ima svojo matično šolo v Celju, je imela doslej dva oddelka, letos bodo ustanovili še tretjega. Letos bo tudi prvič odprt prvi oddelk administrativne šole, ker v občini opažajo potrebo po tovrstnem kadru.

● Politična šola za prosvetne delavce

Področja programa družbeno-ekonomske in politično-ideološke vzgoje je zajeto zelo široko. Letos bodo predvidoma odprli tri oddelke politične šole. Poleg oddelka za redne slušatelje bo novost oddelk za izredne slušatelje. Ker nekateri posamezniki zaradi preobilice dela in premalo razpoložljivega prostega časa niso mogli lani obiskovati redne šole, bo zanje kot izredne slušatelje letos poseben oddelk z nekoliko zmanjšanim programom in učnim časom, ki pa bo imel prav tako obvezne sklope izpite. Seveda bodo v ta oddelk lahko hodili res samo tisti, ki nimajo pogojev za redno politično šolo. Obstoja tudi predlog iz vrst samih prosvetnih delavcev, da bi kot tretjo politično šolo DU organizirali šo-

lo za prosvetne delavce v občinskem središču, seveda pa bodo težave s prevozi slušateljev in njihovim skromno odmerjenim prostim časom. Končno naj bi se tem šolam priključil še seminar za mladinska vodstva.

● Najrazličnejši ekonomski seminarji

Ekonomske seminarji naj bi se odvijali v treh oblikah. Načelnost naj bi bila »šola proizvajalcev« za sindikalna vodstva in organe delavskega upravljanja (morda ni najbolj posrečen naslov za to šolo). Za to šolo bi prišli v poštev tudi vodje ekonomskih enot. Šola bi morala temeljiti na seminarjem, tako na primer bi pripravili za obravnavo vzorni pravilnik, tu bi obravnavali skupne teme, kot so na primer delitev osebnega dohodka, pristojnosti ekonomskih enot itd. Šola naj bi začela decembra, tri mesece pa je dovolj časa za njeno temeljito pripravo.

● Po načelu deduktivne metode

Prvim bi se pridružili še specialni seminarji po interesu in naročilu kolektivov. Za delavske svete v kolektivih s konkretno usmerjenim programom k problemu, ki je za to podjetje pomemben. Dalje specialni seminarji za upravna vodstva, kar je zelo koristno, saj smo na njihovo družbeno vzgojo največkrat pozabljali, in končno še seminarji za vodje ekonomskih enot (Zabukovica, Prebold, Polzela) v podjetju, ki bi izhajali iz njihovih specifičnih problemov. Vsi trije so vprašanje, ali ne bi kazalo specialnih seminarjev za delavske svete in vodje ekonomskih enot v podjetjih odpreti tudi vsem tistim proizvajalcem, ki bi to sami želeli. V občinskem merilu bodo priredili še tri specialne seminarje, s tremi temami: sprejem in odpust delavca, naloge disciplinskih komisij in naloge HTZ službe.

● Seminarji za intelektualce

Za seminarje, ki naj bi jih priredili za proizvajalce, pravijo, se bomo dogovarjali s kolektivom. Vsekakor pa je zanimiva novost, ki jo menijo uvesti letos v občinskem merilu — uvaljalni seminar za vse absolvente srednjih, zlasti pa višjih in visokih šol. V nekaterih kolektivih jih je vsako leto premalo novih, v občinskem merilu pa bi tak seminar zanje pomenil ne samo njihovo uvajanje v določeno proizvodnjo, marveč njihovo družbeno vključevanje v življenje komune kot celote. Računajo tudi s tem, da bi tako verjetno pridobili iz teh vrst

tudi nov predavateljski naraščaj. Obstoja tudi zamisel, da bi nekaj podobnega vsako leto organizirali na novodošlo prosvetne delavce. Vsekakor ta primer kaže, da DU letos več razmišlja tudi o tem, kako dopolniti družbeno vzgojo intelektualca in s tem vzbuditi njegov interes za širšo družbeno aktivnost.

● Pomoč pri izobraževanju na delovnem mestu

Lani je DU pripravila dva tečaja za mojstre (v Polzeli in Libojah), ki se ukvarjajo s priučevanjem na delovnem mestu. Nekaj inštruktorjev, ki poznajo metodo priučevanja, že imajo, a to ni dovolj. Manjka sistem priučevanja. Izdelani profili poklicev, programi. Letos bodo poskusili izdelati dva profila za poklic (Polzela, Keramična — Liboje). Nuditi torej svojo pomoč pri študiju tehnik za izdelavo profila. Stara in povsod veljavna je ugotovitev, da nam izobraževanje na delovnem mestu ne gre prav od rok, ker nimamo izdelanih profilov strokovnih kadrov, nimamo pa jih zato, menijo v Žalcu, ker ni ljudi, ki bi to znali storiti. Vprašanje, ki terja proučitev, je tudi to, kako priučevati tam, kjer je dotok novih delovnih moči vsako leto majhen. Na ta podjetja, čeprav so majhna, a mnogokrat sorodne stroke (tekstilna), misli DU, ko obeta, da bo tudi tu nudila svojo pomoč.

● Predavatelji med seboj premalo razpravljajo

Komuna se razvija, razvijajo se njene službe, zato je zelo pametna usmeritev DU tudi na seminarje za družbene organe: šolske odbore. Predlog obstoja za seminar, namenjen družbenim organom v zdravstvu, predviden je seminar za zadržni svet. Mor-

V Celju:

Povedo naj svoje želje in mnenje o letošnjem programu

Pravzaprav bi bilo treba poseči nekoliko nazaj, v tisti čas, ko je bila ustanovljena celjska delavska univerza, treba bi bilo nato govoriti o vsem njenem dosežanju delu, pripovedovati o prizadevanjih te menda najmlajše celjske izobraževalne ustanove, potrebno bi bilo poklicati na pomoč statistične podatke. Res, vse to bi bilo potrebno, da bi bila podoba celjske delavske univerze vsaj kolikor toliko popolna.

Toda vse to bi navsezadnje bilo že stvar preteklosti.

Tudi čevljarji industriji se obetajo boljši časi. Pred štirinajstimi dnevi je namreč na Tehniški čevljarški šoli v Kranju diplomiralo prvih devetnajst čevljarjev tehnikov. To so prvi diplomantje pred dvema letoma ustanovljene šole in hkrati prvi čevljarji tehniki v naši republiki.

Diplomirali so prvi čevljarški tehniki

Tehniško čevljarško šolo so ustanovili na pobudo Kluba mladih proizvajalcev v Planiki in s pomočjo slovenskih tovarnih obutve Planika iz Kranja, Peko iz Tržiča in Alpina iz Ziri. Ta podjetja so tudi prispevala večji del sredstev za nemoteno delo šole, prav tako pa je tudi predavateljski kader v veliki meri iz omenjenih podjetij.

V prvi letnik Tehniške čevljarške šole se je vpisalo jeseni 1959. leta 26 delavcev iz Planike, Peka, Alpina ter še nekaterih drugih podjetij. Med dvoletnim študijem jih je šest pustilo, tako da je uspešno prestalo zadnjo preizkušnjo — diplomski izpit — 19 dijakov, štirje celo z odliko. Ko smo vprašali na šoli, kaj menijo o učnem uspehu in znanju prvih čevljarjskih tehnikov, je predsednik izpitne komisije tov. Čemažar takole odgovoril:

»Dijaki so odgovarjali na vprašanja tako prepričevalno in odločno, da v njihovo znanje sploh ni bilo moč podvomiti. Diplomске naloge so nas zares presenetile. Vsi diplomanti so v svojih nalogah obdelali probleme iz svojih podjetij, zato jih ni bilo moč spraviti v zadrego.«

Ker se je lani vpisalo na to šolo 21 dijakov, letos pa se jih je prijavilo za vpis v I. letnik spet 24, napovedi ustanoviteljev Tehniške čevljarške šole v Kranju niso bile prazne besede, ko so obljubljali:

»Ko bo za nami ognjeni krst in ko bodo naši dijaki v proizvodnji pokazali, česa so se na šoli naučili, bo zanimanje za študij na Tehniški čevljarški šoli vse večje.«

V posameznih slovenskih tovarnah se mladi delavci, ki imajo za seboj že več let praktičnega

dela, bolj in bolj zanimajo za nadaljnji študij. Zavedajo se, da brez temeljite teoretične podlage iz čevljarjske tehnologije, tehnologije pomožnega in osnovnega materiala in brez osnov iz matematike, fizike, kemije, mehanike, itd. tudi v čevljarjski panogi ni več napredka.

Zato tudi ni čudno, če na Tehniški čevljarški šoli v Kranju sedaj že razmišljajo, kako bi ustanovili v Kranju republiški center za izobraževanje kadrov v čevljarjski industriji. Objektivni pogoji so za to, vprašanje pa so denarna sredstva in primerni prostori. Vendar te in podobne prepreke niso nepromostljive, če bi se vsa slovenska podjetja čevljarjske stroke sporazumela za skupen nastop in združila sredstva za ustanovitev takega centra.

DUŠAN REBOLJ

da prav na tem mestu bode v oči dejstvo, da je v sicer bogatem programu dokaj malo izdelanega in predvidenega za kmetkega proizvajalca in upravljavca. Toda nič ni zamujenega.

Preobširno nastaja naštevavanje vsega, kar hoče v tej sezoni DU organizirati. Javne tribune bodo novost, trda ledina. Šole za življenje, za mlade gotovo nadvse zanimive. Šole za starše bodo marsikatero gospodinjstvo izrgale iz njenega ozkega miselnega okolja, če bo program obravnaval probleme družine s širkega družbenega vidika.

Načrti so ogromni. Koliko jim bodo kos predavatelji? Predavatelji so iz prakse, kar je dobro, a malo imajo časa, malo med seboj razpravljajo o svojih izkušnjah. Zato bodo tudi zanje pripravili predvidoma dva seminarja.

● In ob koncu — zopet gospodarski račun

Prav je, da se ob koncu ustavimo ob letošnjem gospodarskem računu DU Zalec. Z njim so zadovoljni. Občinski odlok o delitvi sklada za šolstvo pravi, da iz sklada DU prejme sredstva za 50 %

September, ki ga označujemo kot začetni mesec nove sezone izobraževalnih ustanov, tudi za delavske univerze pomeni čas sprejemanja novih programov. Ponekod bodo šele zdaj volili nove upravne odbore DU, drugod zopet so le-te konstituirali že spomladi. Če bo v prvem primeru delo bolj počasi šlo, pa je mnogo več priprav opravljenih že tam, kjer so novi upravni odbori že dobobra seznanjeni z izobraževalnimi potrebami svojega okoliša, kjer so novi predlogi že več ali manj domišljeni, kjer so vsaj glavni obrisi novega programa že izdelani.

Ena takih delavskih univerz, ki je nedvomno kar dobro zastavila svoje delo, je DU v občini Zalec, kjer se je nov program izoblikoval v času ocenjevanja pretekle sezone in skupnega razpravljanja na najrazličnejših forumih o potrebah konkretne aktivnosti te ustanove. V občini, ki ima okoli 6 tisoč članov sindikata, kjer sta precej močno razvita zlasti tekstilna industrija pa kmetijstvo, v prvi vrsti hmeljarstvo, ima DU dokaj raznolike naloge. Se neformuliran program tega zavoda za izobraževanje odraslih se je razkril v vseh svojih osnovnih konturah iz razgovora s tovarišem Selanom, upravnikom DU Zalec. Njegove dobre plati pa morda tudi katera slaba.

kritje osebnih izdatkov, kar seveda močno znižuje kalkulacije uslug te ustanove. Poleg tega prispeva sklad 30 % sredstev za kritje stroškov pri nadaljnjem izobraževanju kadra (na primer pri izračunu 4000 dinarjev na slušatelja ekonomske šole 1000 dinarjev prispeva sklad, ostalo pa plačajo slušatelji sami, posamezniki ali kolektiv). Dalje prispeva sklad sredstva za dejavnost s področja programa splošne, družbene in politične vzgoje za vse tiste, kjer ni kolektivnega plačnika (šole za življenje — gospodinje, ali seminarji za prosvetne delavce itd.). Upravni odbor sklada seveda predhodno odobri načrt storitev DU. Za vse ostale usluge pa seveda velja pravilo, da jih plača naročnik sam. Prevozi predavateljev so dragi, pravijo v Zalcu, sicer bi kalkulacije naših uslug bile lahko še nižje.

Morda so v teh dneh misli iz programa za novo sezono DU Zalec že natančneje formulirane. Nič ne de. Bogate so, to vidimo že zdaj in čakajo le — svoje najboljše realizacije.

SONJA GASPERŠIČ

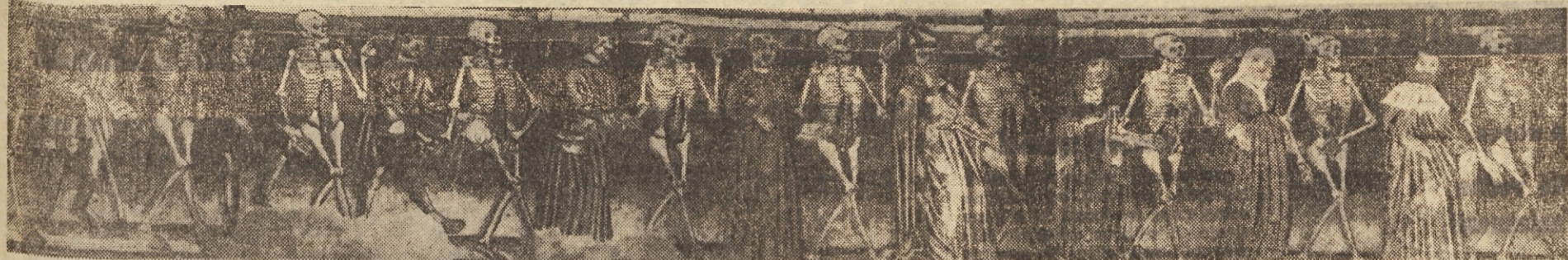
ZAGATI

Klubi in klubsko življenje že nekaj časa preživljajo neke vrste krizo, čeprav po večini še niti niso preko svoje otroške dobe. Zapletli so se v nekaj vprašanj, katerih zamotane niti se nikakor ne morejo razvozlati. Na vsakem koraku, ob vsaki priložnosti poudarjamo: ustanoviti klub! To je prav in v redu, zlasti ker se je ta misel o klubih in življenju ter pestrem življenju v njih ob vsej te besedni aktivnosti že trdno vsidrala v ludeh in bi jo radi videli tudi uresničeno. Ponekod tudi je že uresničena, v večji ali manjši meri. Toda nekaj moti pri vsem tem. Popolnoma ni jasno, kakšni naj bi ti klubi

Klubi v zagati

pravzaprav bili, si niso povsod. Res, govorili smo in še govorimo: samo začnite, najdite prostor, ga uredite potem pa bo že šlo. Morda je to malo preoptimiščno, ker v praksi marsikje ni šlo nikamor. Toda ne zaradi zgrešene ideje pač pa zaradi ljudi. In to zaradi ljudi v samih vodstvih klubov kot ljudi, ki naj bi to novo obliko končno že le lahko sprejeli kot nek začetek, ki brez stalnih injekcij ne more živeti od lastne plemenitosti. Toda odkod dobiti te injekcije? Vsiljevanje predpisov in programov za delo v klubih je naporno in nepotrebno. Klub mora rasti iz življenja, pravimo. In če se že nadejamo prostori in neka sredstva — ti se ob minimalnem razumevanju najdejo skoraj povsod — se ponavadi najdejo pri programih. Nekaj materiala za tovrstne programe že imamo na razpolago. Morda so ti programi za manj razvite klube prezahtevni in zato potrebno misliti predvsem kako zdaj zadovoljiti s skromnejšimi programi tudi te manjše klube. Toda problem je še neke druge. Klube ustanavljajo različne organizacije: Svobode, SZDL, sindikati, Partizan itd. In to je več kot hvaljevidno. Toda od vsakega od teh misli zdaj, kako v tem klubu uveljavljati predvsem lastno osnovno dejavnost. Nastane celo ponekod tekmovanje, kdo bo boljše uredil in organiziral svoj lastni klub. Tak klub ima neko navidežno filozofijo, razumejo pa ga n. pr. kot sekcijo Svobode ali pri SZDL kot sekcijo sekcije in v bistvu je le neko abstraktno uresničevanje neke oblike in program zanj je seveda določen. Razen tega delajo klubi po večini vsak zase, brez koordinacije z drugimi klubi in drugimi organizacijami. Izgleda, da je res težko sprejeti misel, da naj bi klub pravzaprav samo nek prostorski centralni prostor, družbeni in družbeni center kraja, v njem pa se povezujejo mladinci, Svobodci in vsi drugi, z različnimi interesi, povezani z različnimi organizacijami in političnimi enotami drugi s svojimi področji udeleževanja pripravi program ali družabno prireditve. Verjetno bo ob takem sistemu vprašanje programa precej bolj enostavno in edino take vrste klubi so tudi res življenjski. Razvoj do take stopnje seveda lahko postopen, počasnejši vendar z razcepjenostjo in neke vrste strankarstva ne bo mogoče doleteti vztrajati. In če so organizatorji klubov različne organizacije, je skrb za vsebino dela in programe še vedno največji umeri na Svobodah, ki imajo za to tudi največ možnosti in izkušnje. Dokaz, da so nekeje le že uvideli, da so klubi stvar vseh, so tudi letnaki seminarji Zveze Svobod v Kopru, kjer je bila ena tretjina udeležencev iz vrst mladine in sindikatov in ne samo iz vrst Svobod in prosvetnih društev. Vsi ti ali vsaj marsikateri zdaj čakajo na pomoč. Na pomoč republikanskih in lokalnih faktorjev pri sredstvih, vzgoji in spopolnjevanju kadrov, pri programih, na pomoč, ki bi dala klubom bogatejšo vsebino. In se potem z živahnimi optimizmi borili za nove prostore, za nove klube, čeprav se tako skromne, kot jih bo vodilo prepiranje, da bodo, če ne takoj pa kmalu, tudi oni delček vsega razumevanja in pomoči.

S. B.

Del restavrirane freske v dokončno obnovljenem blejskem gradu. Freska je v prostoru nove restavracije. Vsekakor bo lepo urejen blejski grad privabljal odslej še več domačih in tujih obiskovalcev

ČEMU NAM BODO GLASBENE ŠOLE?

Konec koncev je vredno premisliti tudi o tem. Spet premisliti. Zdaj, ko se znova odpirajo šolska vrata in pričena po hodnikih stari živ-zav. Zdaj, ko se bodo po zbornicah, cestah, ob kavarniških mizah in še marsikje, tudi po časopisih nemara, znova zavrteli pogovori. Za in proti, kot je že običaj.

Reformiramo šolo, splošnoizobraževalno in glasbeno. Radi bi boljše vzgojo: resničnejšo, koristnejšo, za vse. Tako, ki bo življenjska. Ki bi gradila človekovo osebnost z »vzgojo srca« in z znanjem. Zakaj estetska podoba človeka nam mora postati v dandanašnjih dneh — in v bodočnosti, ki si jo gradimo — prav tako pomembna, neogibno potrebna in nujna, kot marsikaj že po nemarnem zatrujenju, da nam je. Sicer tega menda ni treba posebej dokazovati! Ni treba (spet enkrat, ob novi sezoni) privleči na sveži zrak vseh rekvizitov zgodovinske ropotarnice; od modrih Platonovih narozov in odnosih med glasbo in državo, od pričevanj o navedenih vzgoji starih Grkov, od ... pa kdo ve do kod! — Ze vemo, da je tako. Prepričani smo o tem.

Zadnje leto, nemara tudi več, so se tu in tam slišala vprašanja o potrebnosti glasbenih šol. Čemu nam bodo, ko pa samo stanejo, koristi pa ni od njih nobene? Zakaj jih vzdržujemo, ko pa imamo splošnoizobraževalne šole in v njih glasbene vzgoje in potemtakem zagotovilo za skladen umski in čustveni razvoj naše mladine?

Ne trdim, da v obeh vprašanjih ni nekaj resnice. Toda nič manj nisem prepričan, da jih v taki obliki ne bi smeli nikoli postaviti. Predvsem zato ne, ker so kakršnekoli idejne razlike med obema izobraževalnima institucijama nepravilne. Vsaj tako dolgo nepravilne, dokler ne bomo rešili vprašanja estetskega obzora naših doraščajočih ljudi. (Pa tudi potem, ker bodo postale nepotrebne!) Glasbene šole jim posredujejo širša gledišča na umetnost in zato na življenje. Potemtakem so enakovredne splošnoizobraževalnim šolam, imajo enake vzgojne dolžnosti in tudi njihovi vzgojitelji so prav tako potrebni kot ostali prosvetni delavci. Motijo se, ki mislijo, da je glasbeni pedagog samo prispevek našega vzgojnega sistema: nič manj ni vreden kot sleherni vzgojitelj v »navadnih šolih! — Pribijamo to zategadelj, ker so se ponekod rojevale

tudi podobne ideje in jih je treba zavoljo njihove ozkogledne omejenosti iztrebiti s koreninami vred. Cim prej, tem bolje.

Toda poglejmo zdaj še drugo plat medalje! Sicer se je zadnje čase (zlasti po reformi, pa že tudi pred njo) nekoliko spremenila, a nikakor ne dovolj. Naše glasbene šole so bile pogosto usmerjene zgolj v individualni pouk in še ta je bil uklenjen med tesne plašnice edino zveličavne romantične glasbe. Poleg vseh drugih je tudi tretji zvezni seminar glasbenih pedagogov Jugoslavije (julija letos v Ljubljani) za v bodoče odločno odklonil taka jalova prizadevanja ter se raje posvetil vlogi sodobne muzike v naši glasbeni vzgoji in pomembnosti kolektivnega muziciranja. Torej kolektivna dejavnost in prav taka vzgoja. Sicer je na naših šolah že nekaj... a premalo, mnogo premalo. Zakaj če ne moremo pridobiti odraslih, še celo pa mladine za amatersko glasbeno dejavnost, je vzrok prav v premalo kontinuiranem in premalo zavestnem skupinskem muziciranju na šolah. To pa je danes nujno; ne le materialno, tudi vzgojno nujno.

Vendar mimo tega pričakujemo od glasbenih šol še mnogo več, njihovo popolno razumeva-

nje za potrebe okolisa, v katerem delajo. »Divji ansambli« na priliko, ki so se lani in predlanskim tako močno in naglo razrasli, so deloma prav tako posledica stare politike glasbenih šol. Zaprle so se v slonokoščeni stolp, zavihale nos nad plebejsko muziko, ta pa je rasla, se šopirila in postajala — tudi na račun njihovega ravnanja! — resnično plebejska in neprijetno banalna. Letošnje posvetovanje na republiški reviji amaterskih zabavnih ansamblov in orkestru v Kopru pa je pokazalo tudi nasprotno. Nastopajoči iz Kranja in Maribora so izpričali visoko raven ter resnično znanje... in izkazalo se je, da so jim pomagale in jih še vedno močno podpirajo v njihovih prizadevanjih prav glasbene šole! Jazz-klubi, predvajanja plošč, kritični razgovori po nastopih in predavanjih, vse to so oblike pomoči, ki je rodila bogate sadove. — Nič manj ni potrebe — na primer samo, sicer za idemo predaleč! — vprašanje podmladka naših pihalnih ansamblov. Dogajalo se je (nemara se še kje dogaja?) da je glasbena šola poučevala »klasične« instrumente (klavir, violino, čelo in tako naprej), godba na pihala iz istega (!) kraja pa si je morala sama vzgajati naraščaj, ki je bil seveda tako slabše izobražen.

Škoda pa so trpeli oboji: godba, ker se kvaliteto ni in ni mogla dvigniti, ter šola, ker je tako polagoma izgubljala stik z okolico in vpliv nanjo.

Samo še ob enem primeru se ustavimo! Na letošnjih poletnih tečajih Zveze Svoboda za predavatelje v klubih se je tečaja za glasbene predavatelje udeležilo prav neznatno število glasbenih pedagogov. Nenehno poudarjamo, da je estetska vzgoja odraslih ljudi prav tako faktor, s katerim se naj čimprej spoprimemo naša vzgoja, če naj razširi obzorje človeka, ki prihaja iz podeželja v mesto ter postaja industrijski delavec. Vprašanje sta potemtakem dve! Prvič: zakaj niso okrajni sveti Svoboda ter vsi ostali, ki se trudijo in razmišljajo o klubskem življenju, zainteresirali dovolj ljudi z določeno glasbeno izobrazbo! Prav tem bi koprski poletni tečaji za glasbene predavatelje najbolj koristili! — Drugič: zakaj se niso glasbeni pedagogi sami (ali njihove šole?) pobrigali za te tečaje? Saj se vendar morajo zavdati, da bo v prihodnjih nekaj letih prav na njihovih ramenih ležala teža klubske glasbene dejavnosti, ki naj se razvija v pravi meri. In te si pač vsi želimo.

Nerešenih vprašanj, neizgovorjenih misli, do zdaj neizpolnjenih možnosti... je kajpada še več. A ker nismo izčrpali niti teh, ki smo jih danes načeli, ne kaže nastevati novih! — Vendar je konec koncev vredno premisliti tudi o njih. Spet premisliti, pravzaprav!

I. S.

Razmišljanje ob prvi retrospektivni razstavi Krsta Hegedušiča v slovenjegraškem Umetnostnem paviljonu:

ZA MUNCHOM — HEGEDUŠIČ

Ce sem si izbral imaginarnega spremljevalca, potem sem to storil samo zaradi tega, ker sem z njim hotel prikazati nekaj tvoj resničnih ljudi.

... Zahvalil se je za ponujeni razstavi katalog in zadržano stopil v razstveni prostor, da bi tako čimbolj zadušil svoj korak. Kdo ve, od kod je prišel. Morda iz hiše preko ceste, morda iz Radelj ali z Raven, morda iz Kotelj. Morebiti je lesni delavec na bližnji žogi, morda dela v Tovarni usnja, morda je učitelj na eni izmed obeh osemletk, morebiti gospodari na kmetiji pod Plešivcem...

Upravnik Umetnostnega paviljona profesor Karel Pečko pravi, da prihajajo obiskovalci v razstavne prostore tako rekoč od vsepovsod, z vse Koroške, z dohrskega dela Štajerske. In tudi če bi se tokrat prvič srečal z obiskovalci te menda najmlajše slovenske galerije, bi vendarle lahko spoznal, da likovna umetnost ni samo domena sloja mestne inteligence, morda še skupine dijakov, študentov, temveč da je njene ljubitelje moč najti prav med vsemi sloji prebivalstva in v skoraj enakem številu. Potemtakem je slovenjegraškemu Umetnostnemu paviljonu v nekaj letih uspelo ustvariti to, kar si druge galerije še vedno samo prizadevajo? In kaj je pravzaprav tisto, kar je pripomoglo k tolikim popularnosti likovne umetnosti v teh krajih? Profesor Pečko pravi, da predvsem globoko v narod zakoreninjena in še vedno živa in ustvarjalna likovna tradicija, o čemer priča tudi sedanje likovno snovanje najmlajšega rodu v teh krajih. Toda, ali ni v tem odgovoru vendarle samo pol resnice? Prepričan sem namreč, da je v dohrni meri pripomogel k tej popularnosti tudi brezmejni entuziazem vseh, ki tod usmerjajo likovno življenje.

... Težko je z gotovostjo odgovoriti, ali bo lahko sledil skozi desetletja Hegedušičevim iskanjem, ali bo lahko opazil vse refinjenje in včasih komajda zaznavne premike v njegovem čustvenem življenju. Vse od prvih skic, risb in platen v letu 1917 pa do del, ki so nastala komaj pred nekaj meseci! Zanj bo zato Hegedušič ostal predvsem tvorec na platno ujetih balad, zajetih v kmečkem ambientu, zdaj bolj, zdaj manj groteskno obarvanih, po svoje jedkih, a po svoje spet toplih, polnih čistega humanizma in obsodnje vsega, kar bi lahko pomenilo nasilje nad človekom. — Ali pa to tudi ni v resnici pravi Hegedušič? — In zaradi tega tudi ne bo iskal v

njegovih delih ne brueghelovskih ne kakšnih drugih vplivov, vedno pa jih bo rad primerjal z Baladami Petrice Kerempuha...

Vsebinsko vsemu likovnemu življenju, tisto globljo vsebino pa daje na tem področju pravzaprav Umetnostni paviljon. A če bi me kdo vprašal, kakšna je njegova programska politika, potem mu bržčas ne bi mogel povedati drugega, kot da so vrata v njegove razstavne prostore vselej in vsakomur na stežaj odprta, samo da ima kaj povedati. Edino prednost, ki jo daje paviljon, pa uživajo mlajši ustvarjalci, za katere so večje galerije skoraj vedno zaprte. Zato mislim, in v tej svoji sodbi najbrž nisem sam, da prav ta programska politika zagotavlja znotraj razstavnih prostorov vedno svež dah življenja, večja njegova privlačnost tako za obiskovalce kot razstavljavce. Zato se tudi letošnji program že prirejenih razstav razkriva v naslovih in ime njih: japonska otroška risba, Tisnikar in Horvat, Pohlen in Černigoj, nato svetovni mojstri akvarela, za njimi oblikovalci slovenske uporabne umetnosti, nato likovni pedagogi iz Vojvodine, še Svica Thaler, za njim Norvežan Munch in slednjič Hegedušič.

... Ne vem sicer, kaj je tisto, kar ga privlači na Hegedušičevih platinah. Morda svojevredno ubrana melodija barvnih tonov, morda grotesknost figur, morda štorija, ki jo pripoveduje avtor? Morda vse to skupaj? A naj že bo tako ali drugače, sugestivna moč umetnikove izpovedi ga je prav gotovo potegnila s seboj v svet novih vrednot, novih predstav, novih občutij, novih spoznanj. In te sugestivne sile v Hegedušičevi umetnosti nikoli ne manjka, ker je le-ta v svojem bistvu globoko elementarna...

Silnice Umetnostnega paviljona pa se niso ustavile samo pri golem posredništvu, niso se ustavile znotraj zidov, ki obdajajo njegove razstavne prostore. Preko delavske univerze prodirajo, prodirajo preko šol in društva likovnih pedagogov, preko prosvetnih društev... prodirajo vedno dalje in vedno globlje med ljudi. In le zato lahko daje vsebinsko, tisto globljo vsebino vsemu likovnemu življenju prav Umetnostni paviljon.

... In nekaj od teh novih vrednot, novih predstav, novih občutij in novih spoznanj, ki mu jih je tokrat posredoval Hegedušič, bo sprejel za svoje. Spet bo bogatejši za novo spoznanje...

BOJAN SAMARIN

TA TEDEN SMO IZBRALI

Knjiga o Lumumbi

Knjiga, ki jo bo te dni poslala na trg Državna založba, je pretresljivi dokument o herojski borbi in tragični usodi enega najmarkantnejših osebnosti in borca za svobodo današnje Afrike. Hkrati pa nam popisuje zgodovino Lumumbove domovine, pregledno analizira družbene in politične vzroke, ki so spleli in zaključili usodo kongoškega premiera. In prav tako družbene in politične vzroke, ki so pripeljali do poznane tragedije enega gospodarsko najbolj bogatih predelov Afrike. Pisec nam z dejstvi, citati in dokumenti pokaže vso brutalnost kolonializma, ki je zavil v plašč civilizatoričnih in humanističnih parol, izmagoval in eksploatiral brezpravne ljudi do takšnih meja, da se človek z normalno pametjo in dušenosjo lahko samo še vpraša: ali je to sploh mogoče? — Belgijske družbe so črpale iz Konga milijarde in milijarde dobička, mesečna plača domačinov pa je znašala — za tri dobre obede. Kakor danes Portugalci v Angoli, tako so Belgijci ostro pazili, da v svet niso prodale vesti o dejanskem stanju in položaju v Kongu.

Osvobodilnih težej in zgolovinskega procesa niso mogli več zadržati. Zato so se odločili, da dajo Kongu navidezno svobodo, sami pa so hoteli obdržati v rokah vse ključne položaje za nadaljnjo ekonomsko eksploatacijo birse kolonije Patrice Lumumba je to jasno spoznal in v svojem nastopnem govoru pribil, da mora biti Konga resnično in ne samo navidezno svobodno. Se po razglasitvi neodvisnosti so belgijski oblastniki zahtevali od njega, naj jim daje v cenzuro svoje govore. Lumumba se je uprl. Lumumba jim je postal nevar. Za njim so videli Idejo Afrike. Začeli so spletarsko politično igrjo, v katero so se vključili vsi očetje kolonializma, z dobro znanimi, krvavimi posledicami... M-i

»Črna orhideja«

»Ne prenesem tistega kričanja, ki je značilna za skoraj vse italijanske filme,« je rekel možak sosedu pred blagajno kinematografa, v katerem te dni predvajajo ameriški film »Črna orhideja«. »Motiš se,« mu je odgovoril sosed. »Čeprav nastopa v glavni vlogi Sophia Loren in je delo povzeto iz življenja Italijanov — ameriških priseljencev, je v njem dovolj privlačnih scen za solze in smeh, značilen pa je zlasti konec filma: trije srečni pari — tri poroke.«

Takšni in podobni so komentarji gledalcev, ki te dni gledajo film »Črna orhideja«, za katerega glavno vlogo je Sophia Loren prejela na filmskem festivalu v Benetkah celo nagrado. Toda kljub njeni solidni igri kakor tudi nastopu Anthonyja Quinna, je slabost filma že v njegovi vsebinski zasnovi. Morda so scenaristi Joseph Stefano, režiser Martin Ritt in končno glavna »denarna opora« Sophia Loren mož Carlo Ponti res želeli ustvariti nekaj solidnejšega. Vendar pa so pri tem preveč računali: računali z občutji gledalcev, predvsem italijanskih priseljencev v Ameriki, ki naj bi jih zgodba o zapuščenih vdovi in njenem nedoraslem sinu ter osamelem vdovcu in njegovi odrasli hčeri — spet melodrama z značilno sentimentalno solzavim vzdusjem ter nepogrešljivim »happyendom« — pritegnila in navdušila.

Seveda so v delu načeli nekaj povsem življenjskih problemov, s katerimi bi ga z večjo mero poglobljenosti lahko uvrstili med resnejše psihološke filme. Vendar pa so ti problemi: vzgoja in razvoj mladostnika bolesta privrženost odrasle hčerke očetu in podobni ostali preveč pri vrhu, bledi in neizdelani.

I. B

25.000 obiskovalcev

Za letošnjo veliko razstavo starejše slovenske umetnosti vlađa nepričakovano zanimanje. Razstavo baroka v Narodni galeriji v Ljubljani je doslej obiskalo preko 25.000 ljudi, do konca meseca septembra, ko se razstava prenese v Skopje, pa bo število gotovo naraslo na 30.000, kar je edinstven uspeh.

Barok na Slovenskem v 18. stol. je predvsem umetnost plemstva in cerkve, ki sta imela kulturni monopol. Gradnja graščin in cerkev je zaposlovala veliko število tujih in domačih gradbenikov, slikarjev, kiparjev, štukaterjev, rezbarjev in zlatarjev. Splošna tendenca tedanjega okusa je bila graditi bogato in razkošno, kar je proti koncu stoletja privedlo tako daleč, da je moral cesar sam prepovedati tako razsipanje sredstev. Ko pa sta po francoski revoluciji propadla fevdalni razred in odločilna vloga cerkve v javnem življenju, je konec tudi baročne umetnosti. Ostali pa so širom po Sloveniji dragoceni likovni spomeniki iz tega časa, iz dobe 100 let (od 1700 dalje). Samo del te umetnosti je postavljen v galeriji: slikarstvo na platnu, dela štajerskih slikarjev, znana barvita platna kranjskih baročnih umetnikov Metzingerja, Jelovška, Berganta in Čebeja. Velike pozlačene figure dramatično razgibane baročne plastike so v svojočju z bogato zbirko mašnih plašev, zlate in srebrne posode, okrašene z dragocenimi kamni iz raznih cerkev in samostanov. Razumljivo, da prav ta del razstave vzbuja še posebno pozornost. Celoto te doslej naše največje zgodovinske razstave dopolnjujejo velike foto povečave baročne arhitekture, originalne grafike in baročne knjige.

F. Z.

Nov letnik »Kurirčka«

Kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod »Borec« je v maju in juniju izdal dve številki mladinske revije »Kurirčka«. Leta si je kmalu pridobil velik krog bralcev. S svojo vsebino iz težkih, slavnih dni naše ljudske revolucije, z opisi dogodkov iz današnjih bojev zatiranih ljudstev v svetu in s svojo pestrostjo, da je revija upravičila namen in vzgojitelje. Prinaša jim prijetno otiro. Čeprav je namenjen otrokom od osmega do petnajstega leta, je že doslej marsikdo »starejših segel po njem. Številne pohvale dokazujejo, da je revija opravila namen in pričakovanje izdajatelja.

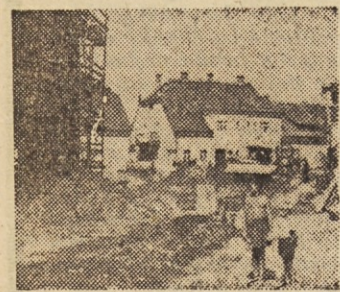
V drugi polovici septembra bo izšla nova številka revije »Kurirčka«. To bo prva številka novega letnika, ki bo obseval deset števk in bo bralce razveselil z dvobarvnim tiskom in posebnim obsegom, s primernimi nagradami za reševalce križank, rebusov, slikovnih ugank in drugih zanimivosti. V reviji »Kurirčka« bo vsakdo našel kaj zanimivega.

Cena revije bo še naprej 60 dinarjev, celoletna naročnina pa je 600 dinarjev. Poverjeniki imajo za skupninska naročila 10% popusta. Sole, pionirske organizacije in posamezniki imeli naročeno svojo revijo »Kurirčka«. Če hočete imeti celoten letnik revije, jo naročite čimprej na naslov: Uredništvo in uprava revije »Kurirčka«, Ljubljana, Trg revolucije 1, ali po telefonu na številko 22-736.

Uredništvo in uprava »Kurirčka«

● **MURSKA SOBOTA:** Večina trgovskih podjetij na območju murskosoboškega okraja (Univerzal Lendava, Prekmurški magazin, Merkur, Seleso in Usnje iz Murske Sobote in druga) je oba pravilnika izdelala in sprejela v osnutkih, ki jih je treba le še pravno izpopolniti. Pretežni del trgovskih podjetij v tem okraju je prešel na obračun po obračunskih enotah. Problem pa so trgovine na vasi. To so namreč poslovalnice, ki komaj krijejo svoje stroške; so pa tudi take, ki niti ne »zaslužijo« za osebne dohodke. Pričakujejo, da bodo v tem mesecu vsa trgovska podjetja v okraju izdelala pravilnike o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov.

● **V PTUJU** niso naredili še ničesar, ker že dva meseca razpravljajo o reorganizaciji

gostinskih podjetij. V Slovenjem Gradcu pa sploh še niso uvedli postrežnine. Mnogo bolje je v trgovskih podjetjih, kjer so že v večini primerov sprejeli pravilnike o delitvi čistega dohodka in pravilnike o delitvi osebnih dohodkov.

● **CELJE:** Večina trgovskih podjetij na področju celjskega okraja je že sprejela pravilnike o delitvi čistega dohodka. Tako imajo te pravilnike trgovska podjetja »Elektromerkator«, »Kristalija«, Ljudski magazin Celje, Dravinski dom Konjice, Izbiro Laško, Savinjski magazin Zalec in drugi. Podjetja si prizadevajo, da bi pravilnike sprejeli še ta mesec. Pri okrajni trgovinski zbornici obstaja posebna strokovna komisija, ki nudi podjetjem strokovno pomoč. Komisija se udeležuje tudi razprav v podjetjih in sodeluje pri urejanju nejasnosti v zvezi z odnosi po ekonomskih enotah, v zvezi z medsebojnim obračunavanjem itd. Izdelala je tudi nekaj »osnutkov« pravilnika o delitvi čistega dohodka in pravilnika o delitvi osebnih dohodkov z različnimi variantami in ga dostavila vsem podjetjem. V posebni brošuri so obdelali predloge za analitično oceno delovnih mest, vendar so pri tem preveč poudarili subjektivni faktor — osebno ocenjevanje. Ugotovili so, da se na območju celjskega okraja pri izdelavi pravilnikov preveč ukvarjajo s tehničnimi vprašanji, manj pa z vprašanji decentralizacije upravljanja in medsebojnimi odnosi v posameznih gospodarskih organizacijah.

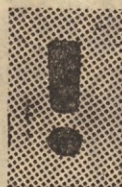
● **V gostinstvu** so vsa podjetja sprejela pravilnike o delitvi osebnih dohodkov. Tako so vsi gostinski delavci nagrajeni po uspehu dela in po uspehu svoje obračunske ali ekonomske enote. Veliko pomoči so dobili od zbornice in sindikatov. Splošno mnenje, ki ga je zastopal tudi občinski zbor proizvajalcev, je, da so lahko gostinska podjetja primer prizadevnosti za izdelavo teh pravilnikov.

● **MARIBOR:** Nasprotno položaju celjskih gostinskih podjetij pa nobeno mariborsko gostinsko podjetje še ni sprejelo pravilnikov o delitvi čistega dohodka niti pravilnika o delitvi osebnih dohodkov. Delitev osebnih dohodkov v gostinstvu je doslej urejena z začasnimi pravilniki o učinku dela, vključujoč sredstva postrežnine. Vsa podjetja sicer delajo pri izdelavi omenjenih pravilnikov, vendar zelo počasi. Zaradi zavlačevanja in nepravilnosti so imeli na primer v gostinskem podjetju »Astoria« natakariji v sezoni nižje prejemke kot v predsezoni.

● KOPER:

Še vedno nejasnosti

Nikakor ne gre podcenjevati dosedanje razvojne poti samoupravljanja v večini podjetij na Koprskem, kjer so se že v začetku odločili za neposredno upravljanje brez predstavniških organov. Zato je kazalo, da bodo tako kolektivni ekonomskih enot kot celota postali upravljavci v pravem pomenu besede. Žal pa se je ponekod uveljavilo načelo postopnega poglabljanja delavskega samoupravljanja in tako so ponekod osnovali ekonomske enote s sveti in upravnimi odbori ter torej le decentralizirali delavske svete in razdelili podjetje na več formalnih enot. Drugod zopet so ustanovili ekonomske enote z nekakšnimi priveski — raznimi sorodnimi dejavnostmi in delovišči, ki jih sicer tretirajo kot obračunske enote. Očitno je, da v takšnih primerih ne moremo govoriti o dejanskem upravljanju vseh neposrednih proizvajalcev, temveč so tako v največ primerih le zadostili zgolj s tehnično formalne plati. Gre pa za to, da bi tudi te obračunske enote dobile pravice ekonomskih enot in

● TRAK MARIBOR:

Še stekleni trakovi

V tovarni trakov »Trak« v Mariboru so imeli do nedavna samo stare in docela izrabljene stroje. Z njihovo zmogljivostjo niso bili zadovoljni in zato so jih po lastni zamisli izboljšali. Sedaj proizvedejo enkrat več kot pred štirimi leti. Hkrati so varčevali sredstva za nabavo novih strojev. Ravno kar postavljajo 17 novih strojev, ki so jih nabavili v Italiji. Le-ti so dvakrat hitrejši. Zdaj prvič izdelujejo lepljene bombažne in tiskane trakove. V načrtu imajo tudi tkanje trakov iz steklene preje, ki jih sedaj uvažamo. Po trdnosti in trpežnosti stekleni trakovi daleč prekašajo ostale tkanine, uporabljajo pa se kot izolirni material v industriji elektromotorjev. Podjetje se je nasploh usmerilo na proizvodnjo reproduktivskega materiala za potrebe čevljarstva in elektroindustrije ter konfekcije.

K. A.

● ZAGORJE OB SAVI:

Po odmoru največ nesreč

Na območju podružnice zavoda za socialno zavarovanje v Zagorju ob Savi so v šestih mesecih letos izgubili zaradi bolezni in nezgod kar 33.622 delavnikov.

● VRABCE NA KRASU:

Ljubljanski brigadirji razočarali vaščane

Vaščani kraških vasi, predvsem prebivalci Vrabč in partizanskega štjaka so s pristno kraško gostoljubnostjo sprejeli letošnje poletje ljubljanske brigadirje, ki so prišli Kraševcem na pomoč, da bi kar najhitreje zgradili cesto med obema vasema. Nova cesta, ki jo gradijo na trasi prejšnjega kolovoza, je namreč za ta predel Krasa izredno važnega pomena, saj bo povezala najbolj zakotne vasi z glavno prometno žilo pri Storjah na eni in Vipavsko dolino na drugi strani. 120 ljubljanskih brigadirjev je zgradilo v enem mesecu 900 metrov cestišča in domačini so posrebeli tudi za prijeten zaključek te akcije ter priredili brigadirjem slavnostni banket. Žal so ljubljanski brigadirji tokrat prelomili tradicijo dostojnega vedenja ter so opiti razgrajali po vasi, žalili vaščane in, kar je skoraj nepojmljivo — razbili več deset šip na poslopju osnovne šole v sosednjem Taboru, kjer so stanovali, prizanesli pa niso niti šipam domačinov. Vsekakor ne lepa gesta ljubljanskih študentov in dovolj resen opomin štabu te brigade, da bo v bodoče z zgledom in avtoriteti znal preprečiti podobna dejanja.

Slab vid ljubljanskih brigadirjev so zatem temeljito popravili mladi Sežanci. 35 brigadirjev, v glavnem vajence mladine, je namreč navezalo z domačini najtesnejše stike in brigadirji so se izkazali tudi z vrsto kulturnih prireditve in s prirejanjem tečajev za mopediste in radioamaterje. Hvale vreden je bil tudi delovni polet te maloštevilne brigade, ki je kljub pasji vročini stakovala v dvajsetih dneh kar 802 metra cestišča.

sky

proizvajalci svoje mesto odločanja. Tak pojav polovičarstva se je uveljavil najbolj v kmetijstvu in gradbeništvu.

Znatno dalj so podjetja Mehanoteknika, Intereuropa, Delamaris, piranska ladjedelnica in v večini industrijskih podjetij, kjer je delo ekonomskih enot domala že v celoti pogojeno z materialno osnovo in imajo že tudi ustrezne pravilnike in poslovnike.

Najbolj aktiven je nedvomno kolektiv podjetja Intereuropa v Kopru, kjer so že sprejeli pravilnik o formiranju ekonomskih enot, že večkrat dopolnjen pravilnik za delitev osebnih dohodkov, pravilnik o uporabi investicijskih sredstev, pravkar pa razpravljajo o pravilniku za delitev čistega dohodka.

B. C.

● NOVO MESTO:

Kaj pa zbori proizvajalcev?

Sprejemanje pravilnikov o delitvi čistega in osebnega dohodka v kolektivnih novomeških okraja ne napreduje dovolj hitro. Doslej so jih sprejeli v Tovarni celuloze in papirja Videm-Krško, v Kmetijski zadrugi Črnomelj in Bizeljsko, pripravljajo pa jih v novomeškem Novolesu in Novotekstu, pri KGP Brezice. Žal pa je največ takih podjetij, ki so izvolila komisije, zdaj pa čakajo nekakšnih navodil, namesto da bi se sami lotili dela.

Nekaj težav v manjših kolektivih povzroča tudi to, da občine niso določile pavšalov in manjši kolektivi nimajo osnov. Prav gotovo pa bi pri tem morali reči svojo besedo tudi zbori proizvajalcev v komunah.

J. J.

● BELOKRANJKA ČRNOMELJ:

Septembrska slovesnost

Kolektiv črnomeljske Belokranjke si je letos zadal za 119% večjo plansko obveznost kot v letu 1959. Tako so sklenili, da morajo letos ustvariti za okoli 113 milijonov 664.000 dinarjev. 4. septembra pa so že praznovali svojo veliko delovno zmago. Ob 13. uri so za nekaj minut ustavili stroje in poslušali obvestilo predsednika delavskega sveta in direktorja podjetja, da so tega dne ob 12. uri dosegli letošnji plan. Tedaj je predsednik delavskega sveta podelil tudi šestim najboljšim delavcem in delavcem nagrade za njihovo delo v proizvodnji. To je bil prvi kolektiv občine Črnomelj, ki je izpolnil letni plan pred rokom.

L. S.

● RADOVLJICA:

Novo pošto poslopje

Ze lani so v Radovljici začeli graditi novo pošto poslopje s telefonsko centralo. Doslej je bila pošta v prostorih Grajskega dvora, kmalu pa se bo preselila v novo poslopje, ki je ob avtobusni postaji. Tako bodo končno le začeli preurejati Grajski dvor, da bo v celoti služil turističnim potrebam.

N. B.

Z manjšo zamudo so se v ponedeljek odprla tudi vrata nove šole v Čufarjevi v Ljubljani. Zato pa je ravnateljstvo šole pripravilo svojim šolarjem toliko bolj pristrčen sprejem.

● LITJA:

10 let trgovskega podjetja

V nedeljo so člani delovnega kolektiva trgovskega podjetja »Litija« v Litiji proslavljali 10-letnico obstoja trgovskega podjetja, hkrati s tem pa so izročili namenu tudi novo samopostrežno trgovino.

Podjetje ima zdaj 22 poslovalnic na območju litijske občine in zaposluje 70 ljudi. V prvih šestih mesecih letos so ustvarili 300 milijonov dinarjev prometa.

V načrtu imajo, da bodo preuredili in razširili delikatesno trgovino v sami Litiji, uredili poslovalnico »Trg« v Šmartnem, potrebno pa bi bilo še sodobno opremiti poslovalnico v zadržnih domovih v Kostreznici in na Savi.

(k)

● VELENJE:

22 rudarskih diplomantov

Prejšnji teden je na industrijski rudarski šoli v Velenju uspešno opravilo diplomski izpit 22 rednih slušateljev. Vsi ti so že več let delali v rudniku. Sedaj po diplomu pa bodo odšli na vodilna delovna mesta v jami. Nadzorniška šola je trajala 12 mesecev, sprejela pa je samo tiste rudarje, ki so se že dobro izkazali pri praktičnem delu.

-js-

● TRZIC:

Še nikjer rezultatov

Za vsa tržiška podjetja lahko rečemo, da se zelo previdno lotevajo izdelave pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov. Povsod so čakali na rezultate polletnih periodičnih obračunov, ker pravijo, da bo to osnova za nove pravilnike.

V Peko je sindikalna podružnica že zahtevala, da morata biti osnutka pravilnika izdelana najkasneje v novembru, tako da se bodo delavci še pravočasno lahko seznanili z njima in dali svoje predloge, nakar bi pravilnika do konca decembra sprejeli.

Tudi v vseh ostalih podjetjih so še vedno pri prvih pripra-

Pred dnevi so mladi gojenci blejske gostinske šole pokazali, kaj so se naučili. Delali so izpite za kvalifikacijo.

največ nesreč prav kvalificiranim delavcem, ki bi morali dati zgled ostalim delavcem.

Ker je število bolezenskih in neugodnih izostankov na območju podružnice OZSZ Ljubljana v Zagorju precejšnje in nad stopnjo, ki je bila določena za posamezne gospodarske organizacije, je šest zagorskih gospodarskih organizacij (rudnik rjavega premoga Zagorje, Industrija gradbenega materiala Zagorje, Gradbeno podjetje Zagorje, Tovarna elektroporcelana Izlake nad Zagorjem in Lesno industrijsko podjetje Zagorje) v prvem polletju 13.204.652 dinarjev prispevka po posebni stopnji.

(k)

● KOPRSKO:

Nerazumljiv odnos do štipendistov ESŠ

Večina podjetij na Koprskem tare še danes problem srednjega strokovnega kadra, najbolj pa so prizadeta podjetja zaradi kadra v komercialnih službah, izvoznih oddelkih itd. Zato je toliko bolj nerazumljiv odnos podjetij, da se čedalje bolj otepaajo interesov za študij na ekonomskih srednjih šolah. Gre namreč za štipendiste, ki so letos vložili prošnje, vendar so kadrovske službe večine podjetij zavrnille kandidate brez posebnih pojasnil. Z novim šolskim letom so namreč zvišali vsi dijaški domovi oziroma internati oskrbino za okrog 20 odstotkov, toda občinski ljudski odbori in

gospodarske organizacije, ki štipendirajo dijake ostalih strokovnih šol, kot na primer učiteljska, industrijske kovinarske in srednje pomorske šole itd. so nadomestila razliko med prejšnjo in sedanjo oskrbino z ustreznim zvišanjem štipendij, tako da lahko dijaki vključno z novinci nadaljujejo s študijem. Zato je odnos do dijakov srednje ekonomske šole še bolj nerazumljiv in ni težko ugotavljati, da se bodo težave zaradi pomanjkanja strokovnega kadra te vrste še stopnjevale — seveda predvsem v škodo prizadetih kolektivov.

-sky

● ELEKTRO CELJE:

Prilagoditi tudi sindikalno delo

Razvoj gospodarstva in demokracija metoda upravljanja zahtevata spremembo dela tudi v sindikalnih podružnicah. Posebno v večjih sindikalnih aktivih so zahteve članstva po tem vedno močnejše.

Zadnji razgovor z aktivom pri Elektro Celje je pokazal, da bo nujno decentralizirati sindikalno delo po obratih. Čeprav elektro gospodarstvu še niso točno urejeni odnosi med distribucijskimi podjetji in elektro gospodarstvom, tudi tu delavci nečesto biti le pasivni opazovalci pri gospodarjenju. Razprava je pokazala, da bo nujno urediti

tako, da bodo člani sindikata čim pogosteje razpravljali o posameznih zadevah po obratih. Zato so sklenili, naj bi čimprej prilagodili sindikalno delo bodočim ekonomskim enotam.

Z. E.

● LESCE:

Čimveč združne gradnje

Tudi letos bo Tovarna verig v Lescah dogradila 12 družinskih stanovanj. Za nekaj let zgradi ta kolektiv vsako leto po 12 družinskih stanovanj, tako da imajo sedaj 110 družinskih in 66 samskih stanovanj. Toda potrebe po stanovanjih so kljub temu precejšnje. Tako čaka na stanovanje še 40 družin in 15 samscev, kar kaže, da bodo morali stanovanjsko gradnjo še pospešiti. Prihodnje leto bodo sicer dogradili spet blok z 12 stanovanji, da pa bi zagotovili še več stanovanj, so se lotili priprav za združno gradnjo in za to odobrili že del sredstev. Zanimanje za to vrsto gradnje je precejšnje, težave so za sedaj le še z lokacijo.

N. B.

● TOVARNA ELEKTROPORCELANA IZLAKE:

Letni plan 6. septembra

Delovni kolektiv Tovarne elektroporcelana v Izlahah nad Zagorjem je v sredo, 6. septembra, izpolnil za letošnji predvideni proizvodni načrt, čeprav je bil za 20% večji od lanskega.

V Tovarni elektroporcelana na Izlahah so dosegli tak pomemben delovni uspeh kljub nekaterim težavam, ki so jih imeli v prvem polletju zaradi prostorov.

(k)

PO KATEREM ČLENU

Otroški dodatek vajencem

B. H. Prevalje: Učila sem se v trgovini in mi je učna doba potekala 31. avgusta 1961, praktični izpit pa sem opravila 9. junija 1961. Otroškega dodatka ne dobim od 1. junija 1961, češ da mi gre od tega dne dalje plača, ker imam že opravljene izpite. Podjetje pa se mi brani dati plačo, češ da mi še ni potekla učna pogodba. Prosim vas, da mi pojasnite, kaj mi pripada.

Odgovor: Pravica do otroškega dodatka pripada vajencu do konca učne dobe, ne glede na to, kdaj so opravili izpite, nadalje, pa do konca koledarskega leta, v katerem doseže 19. leto. Pravica do otroškega dodatka vam gre do dne, ko vam je potekla učna doba, to je do 31. avgusta 1961.

Upokojitev

P. F. AJDOVŠČINA: Letu 1952 sem bil upokojen kot ne kvalificiran delavec lesne stroke. V lesni stroki nisem imel strokovne izobrazbe, ki bi jo pridobil na predpisan način, imam pa na predpisan način pridobil strokovno izobrazbo kvalificirane strokovne izobrazbe. Kot predlec sem bil zaposlen do 1. V. 1932, ko je tovarna prenehala obratovati. Ali imam kakšno možnost, da bi dosegel višjo kategorijo delovnega mesta in višji zavarovalni razred?

ODGOVOR: Po 203. členu zakona o pokojninskem zavarovanju se upokojeni delavci, ki so bili zaradi tega, ker niso na predpisan način pridobili strokovne izobrazbe, pri odmeri pokojnine po 9. čl. uredbe iz leta 1952 razvrščeni v pokojninske razrede po strokovni izobrazbi, nižji od izobrazbe, ki se zahteva za delovno mesto, na katerem so delali, na svojo zahtevo znova razvrstijo v ustrezni pokojninski razred po 9. čl. uredbe iz leta 1952, in sicer po strokovni izobrazbi, ki se po predpisih veljavnih na dan 1. januarja 1953, zahteva za delo, ki so jih opravljali, če so zadnjih 5 let dela pred upokojitvijo opravljali taka dela. Glede

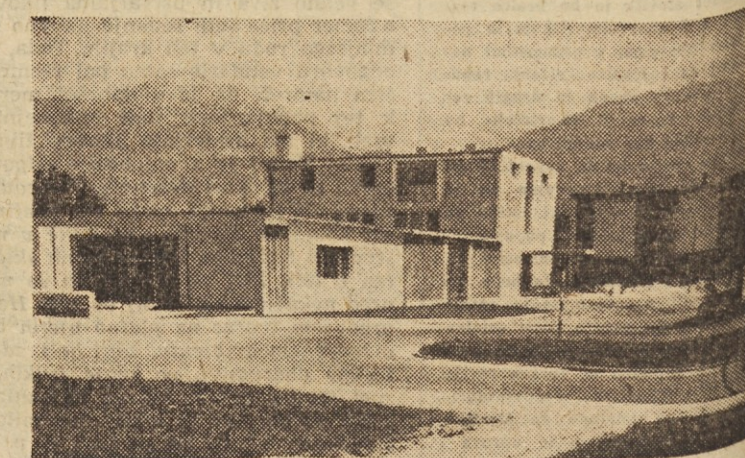
Na vprašanja odgovarja Služba pravne pomoči pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, Ljubljana, Dalmatinova 4/1 (soba 17-18). Tam dobite lahko tudi podrobnejša pojasnila o uveljavljanju in zaščiti pravic iz delovnega, pokojninskega in invalidskega prava.

na to ste upravičeni zahtevati, da se znova razvrstite v ustrezni pokojninski razred, če se je za vaše delovno mesto po tarifnem pravilniku, veljavnem na 1. januarja 1958, zahtevala strokovna izobrazba, ki jo imate, ali pa zahtevate, da se ugotovljene kategorije delovnega mesta in pokojninske dobe se določi v smislu 236. a člena ZPZ zavarovalni razred. Če se je ob zgoraj navedenih pogojih za vaše delovno mesto zahtevala strokovna izobrazba polkvalificiranega delavca, bi bili razvrščeni v 12. pokojninski razred, če pa se je zahtevala izobrazba kvalificiranega delavca pa v 9. pokojninski razred.

Štipendija in otroški dodatek

F. E. Rogaska Slatine: Sin je končal osemletko in bi rad nadaljeval študij. Pri podjetju, kjer sem zaposlen sem zaprosil za štipendijo. Verjetno bom dobil za sina štipendijo, vendar mi je bilo pojasnjeno, da bom s tem izgubil pravice do otroškega dodatka. Prosim, da mi pojasnite ali mi res preneha pravica do otroškega dodatka, če dobim sin štipendijo.

Odgovor: Otroški dodatek je socialna pravica, s katero družbena skupnost podpira vzrejo otrok in ki pripada osebam v delovnem razmerju kot posebna pravica na osnovi socialnega zavarovanja. Otroški dodatek vam pripada ne glede na to, da bo vaš sin verjetno dobil štipendijo od gospodarske organizacije, kjer ste vi zaposleni, ker štipendija kot pomoč, ki jo daje družbena skupnost za šolanje, ne izključuje pravice do otroškega dodatka.

Nova pošta v Radovljici

Skupna igra

Hudo zmotno je misliti, da velja v športu pojem, »skupne igre« samo za skupinske panoge kot so nogomet, odbojka, košarka. Dobri športniki »igrajo« skupno tudi v drugih športnih panogah.

Mar ni uspeh petčlanske kolesarske reprezentance in posameznikov v njej nujna posledica sodelovanja v moštvi? Ali se zdi komu čudno, če na atletskih tekmovanjih v tekih na dolge proge priteče na cilj slabši tekač prej kot boljši, ker so mu to omogočili (v mejah športnega fair playa) tovariši iz njegove vrste. Tudi športna filozofija, da uspeh enega dobrega posameznika v moštvi ugodno vpliva na rezultate drugega, je utemeljena.

Naši kolesarji nikoli (redke izjeme le potrjujejo pravilo) ne uspejo v tujini, ker ne znajo ali pa ne morejo skupno voziti. Na domačih mednarodnih prireditvah pa so med prvimi ne samo zaradi slabše konkurence, ampak tudi ker je s 30 ali 40

domačimi vozači moč vendarle urediti tudi vprašanje sodelovanja in pomoči drug drugemu.

Ali pa če si izberemo za primer nedavni nastop naših atletov v Parizu. Naša srednjepragaša Ingolič in Naraks sta tekla kot na domačih mitingih, kjer zastopata barve različnih klubov. V Parizu sta zastopala Jugoslavijo proti Franciji. Tekla sta enak zase in zato seveda — slabo. Tako na 800 m, kot na 1500 m sta bila na zadnjih mestih.

Nasprotno pa je olimpijska srebrna kolajna iz Rima Fracoz Jazy pomagal drugemu francoskemu tekaču do drugega mesta. »Dobro sem se sprehodil,« je dejal Jazy po teku, »toda, ali ste videli, kako sva tekla z Lurotom. Kot eden.«

Tudi atletika (posebno na dvobojih) ni samo šport posameznikov.

Zakaj dvakrat?

Pred poljudnim mesecem so v športnem parku inž. Stanka Bloudka z eksperimentalnim tempom dogradili novo kotalkališče za kotalkarje Olimpije, ki so zaradi gradnje šole v Čufarjevi ulici nedadoma ostali brez svoje športne naprave.

Vsi, posebno pa kotalkarji so se razveselili, saj so zmerom trdili, da se tudi pri športu bolj izplačajo hitre gradnje manjšega števila naprav, kot pa istočasno grajenje množice športnih objektov.

Mladina naj čimprej stopi na športni prostor! Eno leto to, drugo drugod.

Zal pa ni vse zlato, kar se sveti. Te dni so omenjeno kotalkališče spet razdrli in

ga pokrili z novo ploščadjo. Dela so bila prav tako hitra kot prvič in mladi kotalkarji so se spet na svojem kotalku. Samo, ali mora biti tisto, kar natedimo hitro tudi slabo?

ŠILO

SPRINT ZA ŽIVLJENJE

V PARTIZANIH SO SE BORCI VEČKRAT ZNASLI V ZELO TEŽAVNIH POLOŽAJIH, IZ KATERIH SO SI MARSIKDAJ POMAGALI NE SAMO Z VELIKO MERO PREUDARNOSTI IN HRABROSTI, MARVEČ TUDI Z NAJRAZLIČNEJSIMI TELESNIMI VRLINAMI. ŽIVLJENJE V PARTIZANIH JE BILO TRDO, ZATO SO SE V NJEM BOLJE ZNASLI TISTI LJUDJE, KI SO BILI TELESNO ODPORNI. VČASIH SO ODLOČALE DESETINKE SEKUNDE, DRUGIC SPET IZREDNA VZTRAJNOST, ZATO NI ČUDNO, DA SO TO TRDO ŽIVLJENJE LAŽE PRENASALI UTRJENI LJUDJE-ŠPORTNIKI, KI JIM JE ŠPORTNA IZURJENOST V PARTIZANIH MOČNO KORISTILA IN VEČKRAT CELO RESILA ŽIVLJENJE. TOKRAT VAM POSREDUJEMO ENEGA IZMED DOŽIVLJAJEV TOVARIŠA FRANJA MIHLJA, KI GA PIONIRJI V PARTIZANSKEM DRUŠTVU NARODNI DOM BOLJE POZNAJO POD VZDEVKOM »MEKSI«. TOVARIŠ MIHELJ, KI JE BIL PRED VOJNO ODLIČEN ODBOJKAR, TELOVADEC IN ATLET, SE DANES VODI MLADINSKE IN PIONIRSE ODDDELKE V NARODNEM DOMU.

Leto 1943... Pust, mrzel novembrski dan. Na nebu vise nizki, koprenasti oblaki. Obeta se dež, morda celo sneg.

Po golem, skalnatem pobočju Gorskega Kotarja se vzpenjajo tri temne točke. Partizani! Dobili so nalogo, da pregledajo, kje bi bilo najprimernejše razstreliti cesto Zagreb-Reka. Nemške avtomobilske kolone se že več mesecev pridno poslužujejo te prometne zveze.

Zdaj tri temne točke obstanejo. Kaj pa je to? Seveda — razbit nemški oklopni voz. Ne daleč od ceste se je končalo njegovo morilsko življenje.

»Kar naprej pojdi!«, se obrne Meksi k tovarišema. »In še mojo puško vzemita s seboj! Kmalu pridem za vama. Moram še prej pogledati tej pošasti v obisti, morda pa je notri kaj uporabnega za nas, kakšno orožje ali pa municija...«

In že se zavijti na težko oklopno vozilo in izgine v njegovi notranjosti. Tovariša pobere ta njegovo puško in izgineta za ovinkom.

Dolgo Meksija ni na spregled. Slednjič le pomoli glavo iz nemške »blinde«. Hip nato obstane kot ukopan... Kaj je to? Je mogoče?

Res, ni dvoma! Tam doli na cesti se na prvem ovinku pokaže nemška kolona! Šest tankov in nekaj kamionov! Počasi hropejo težka vozila navkreber.

»Hudiča! In še brez puške sem,« sikne Meksi skozi zobe. Toda, kaj bi zdaj s puško proti tankom, se domisli takoj. A zdaj ni časa za razmišljanje. Kot star partizan dobro ve, da se mora hitro odločiti.

Zavijti se z vozila na tla. Kam zdaj? Navzdol po cesti? Blaznost! Tekel bi ravno pred žrela tankovskih strojnic in topov! Kaj pa navzgor ali navzdol po pobočju? Tudi nemočje, preveč je strojno in popolnoma čisto. Takoj bi ga opazili in pokosili s strojnimi, ne bi jim ušel. Torej — edina rešitev — po cesti naprej!

Bliskovito je ocenil cesto. Tam naprej je bila rešitev. Ovinek in velika skala. Če izgine za tisto skalo, je rešen. Tam zadaj je gozd, tam ga ne najdejo več.

Premiril je razdaljo do tiste ga ovinka. Morda bo 150 metrov, morda nekoliko več. Če bo dovolj hiter, bo lahko še pravčasno izginil za robom.

Hrumenje tankovskih motorjev je prihajalo vedno bliže...

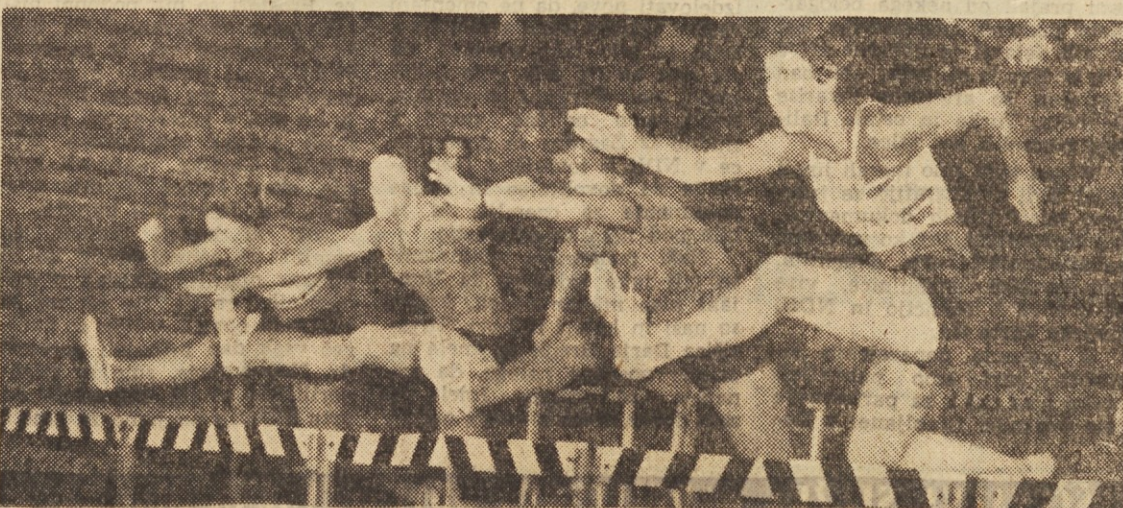
Meksi se je ozrl na svoje noge in se rahlo nasmehnil. V mislih, ki so se mu bliskovito podile po glavi, mu je prišlo na um, kako čudne sprinterice je zdaj obul za tekmo s smrtjo. Kolikokrat je že pretekel na tekaških 200 metrov brez težav, v razmerno dobrem času 24,2 sekunde. Toda takrat je bil obut v lahke, mehke sprinterice. Zdaj pa tiči v težkih, trdih, nerodnih vojaških čevljih.

Hrup tankov in kamionov je grozljivo naraščal.

Kar bo pa bo, si je mislil Meksi in se pognal v divji sprint. Nemci v tanku so ga tisti hip opazili. Takoj je zadržala strojnica.

Tf — tf — tf — tf —

Napel je vse sile in tek, kar so mu dale moči. Močne, mišičaste noge nekdanjega telovadca in športnika, ki je skakal v višino 175 cm in v daljino 6,70 in ki je pretekel 100 m v 12 sekundah, so zdaj v težkih vojaških čevljih tolkle po nenavadni atletski stezi. To je bil sprint po trdi, kamniti cesti. Brez atletskih sprinterice, brez steze za mehkiimi ugaski. To je bil sprint

VCERAJ SO SE V BEOGRADU PRILELE JUBILEJNE IGRE, NA KATERIH NASTOPAJO POLEG DOMAČINOV SE REPREZENTANCE GRČIJE, ROMUNJE, BOLGARJE IN TURČIJE.

DRAGO ULAGA VTISI IZ LILLESKALLA ANGLEŠKEGA SREDIŠČA ZA REKREACIJO

(Nadaljevanje in konec)

Po kosilu smo si najprej ogledali knjižnico in čitalnico. Sama angleška dela, med njimi nekatera priznana dobra dela o nogometu, tenisu in baletu. Drugih avtorjev pa angleški strokovnjaki ne poznajo — niti ameriških niti ruskih. Za njihovo strokovno raven in kvaliteto sport je to kajpada škoda, kajti znanstveni izsledki svetjskih inštitutov za telesno kulturo so dandanes že nepogrešljivi.

Menda ni nikjer tako lep in tako prostornih športnih površin kakor v Angliji. Tudi trate graščine v Lilleshallu so prostrane, ravne in porastle z gosto, približno 2 cm dolgo travo. Na taki trati je izredno prijetno igrati, teči, hoditi in telovaditi. Tla so prožna, zato ne utrujajo. Seveda je treba take trate vzdrževati z redno košnjo, zračenjem korenin in uničevanjem plevela, kar vse delajo s posebnimi stroji. Mislim, da imajo Angleži poseben odnos do nego-

vanih trat, saj jih vidiš tudi pred vsako hišo, na pokopališčih in zlasti v mestnih parkih. Za primer slabega vremena pa imajo posebna igrišča in tekašča, posuta z ogorki, ter pokrite lope.

Ko smo si ogledovali tečajnike pri delu, sem bil malce razočaran. Ne toliko zaradi nedognane metode pri telovadbi, kolikor zaradi tega, ker so telovadci pri svojem delu kadili. V tem pogledu smo pri nas najčistnejši: naši telovadci ne kadijo med urjenjem, v zaprtih prostorih pa še celo ne! Videli smo tudi judoiste, sabljače in igralce tenisa. Zlasti dobro je poskrbljeno za slednje, za igralce tenisa. Ob lepem vremenu lahko igrajo na travnikih, po urah deževja na peščenem igrišču, vselej pa v veliki, s steklom pokriti dvorani, v kateri sta dve normalni igrišči.

Vsem imajo Angleži več takih centrov za izobraževanje športnih inštruktorjev. Vsako leto prireajo tudi tečaje za al-

pinistiko, za planinstvo (povezano s športnim orientiranjem), za ribolov, čolnarjenje (kanu) in podvodno plavanje. Na to, kar me je najbolj zanimalo, da bi namreč dobil odgovor na vprašanje, koliko odstotkov mladine se ukvarja s športom v prostem času, nisem dobil odgovora, ker imajo tovrstne statistike le posamezne organizacije, ki zajemajo samo del mladine. Dobil pa sem vtis, da zahajajo ljudje radi v parke, kjer lahko sedijo, ležijo ali pa se igrajo. S plavališči na planem so težave, ker so vremenske razmere neugodne. Na srečo pa imajo v mestih nekaj pokritih plavalnih bazenov, ki omogočajo rekreativno in tekmovalno športno dejavnost.

Cim prispeš do lepšega kraja, ob reki, zagledaš veliko naselje avtomobilskih prikolice obliki stanovanjskih hišic. Ljudje se sončijo tudi ob hladnem in vetrovnem vremenu, mladinci hodijo na izlete, odrasli pa se najraje ukvarjajo z golfom. Taborniške opreme prodajo v An-

glezi iz leta v leto več, za avtomobilske stanovanjske prikolice pa so posebna podjetja, ki jih izposojajo.

Vtis sem dobil, da se Angleži po malem odmakajo od tekmovalnega športa, da se množice gledalcev zadovoljujejo z nogometom in dirkami, da pa je vse več zanimanja za zmerno družabno in športno aktivnost na planem. V zimskem času imajo n. pr. ogromno udeležencev v

hip je začutil skelečo bolečino v kolku. Toda zdaj ni bilo časa misliti na to. Divje se je pognal za ovinkom naprej, v hrib, proti gozdu. Ob veliki veji se je spotaknil in padel, toda že je bil spet na nogah.

Sredi košatih smrek se je ustavil. Pogledal je na kolko, kjer je čutil ostro bolečino. Skozi hlače je pronicala topla, rdeča tekočina. Toda Meksi se za to ni zmenil. Rano bo obvezal pozneje, saj itak ne more biti nič hudega, ker še lahko hodi. Samo oplazila ga je krogla.

Naredil je še nekaj korakov in se spet ustavil.

Nekajkrat je globoko vdihnil, da je sprostil od silnega napora utrjena pljuča. Potem je prislusnil. Drdranje motorjev je izginjalo v daljavi, tanki so očitno nadaljevali svojo pot.

Zdaj se je šele zavedel. Bil je rešen. Krogle iz strojnic ga zdaj ne morejo več doseči. Rešile so ga njegove močne, utrjene, sprinterske noge.

P

JOZE KRUMPAK OB SVOJEM LETALU »CESSNA 170«, NA KATEREM JE SKUPAJ Z NAVIGATORJEM JURETOM STIRNOM OSVOJIL MED 72 UDELEŽENCI PRVO MESTO NA VELIKEM MEDNARODNEM AERO-RALLEYU. TO JE EDEN NAJVEČJH USPEHOV NAŠEGA ŠPORTNEGA LETALSTVA, SAJ JE PODOBEN USPEH PRED LETI DOSEGEL EDINO POKOJNI BRANKO IVANUS.

Srečanje v Trbovljah

V počastitev 20-letnice revolucije so se v Trbovljah srečali športniki cementarni iz Anhovega in Trbovelj v nogometu, odbojki, šahu in streljanju.

Športniki iz Anhovega so zmagali v nogometu in odbojki, Trboveljčani v streljanju, srečanje šahistov na petih deskah pa se je končalo neodločeno.

Povratno srečanje športnikov obeh slovenskih cementarn bo še ta mesec v Anhovem.

»Zlati plan«

Pred letom dni je nemški »Olimpijski komite« sprejel perspektivni plan za gradnjo objektov, ki naj bi služili telesnovzgojnim namenom. V načrtu je, da se v prihodnjih 15 letih zgradi okoli 60.000 raznih športnih objektov v vrednosti 6,3 milijarde DM. Načrtu pravijo v Nemčiji »Zlati plan«, in z ozirom na njegovo veličino mnogo razpravljajo.

V prvem delu obrazložitve načrta vladi nakazuje »Olimpijski komite« splošno stanje naroda, pogoje življenja in vse večje in večje širjenje bolezni, ki jih prinaša civilizacija. Poslabšanje življenjskih pogojev gre na račun zmanjšanja prostora v stanovanju in izven njega, povečanega prometa, slabega zraka, predvsem pa na račun skrčenja prostora za gibanje in igre. Znaki civilizacije se kažejo že na predšolskih otrocih. V šolah sta namenjeni od 34 ur pouka na teden le dve uri za gibanje. Ko pride človek v poklic, ga privedejo avtomatizacija dela, motorizacija, in splošno premajhno angažiranje telesa do raznih bolezni. Obolelaja srca in krvožilnega sistema predstavljajo danes glavni vzrok smrti (40 %).

najrazličnejših cross-country tekmovanjih. Predavatelji so večkrat naglašali staro načelo »nazaj k naravi«. Ker imajo v domovini premalo sonca in premalo možnosti za poletno kopanje na planem, je zelo verjetno, da bodo kot turisti pritiskali na jug, k morju in seveda tudi na našo obalo. Mislim, da bi bila večja propaganda za naš letni in zimski turizem med Angleži zelo uspešna.

gliji iz leta v leto več, za avtomobilske stanovanjske prikolice pa so posebna podjetja, ki jih izposojajo.

Vtis sem dobil, da se Angleži po malem odmakajo od tekmovalnega športa, da se množice gledalcev zadovoljujejo z nogometom in dirkami, da pa je vse več zanimanja za zmerno družabno in športno aktivnost na planem. V zimskem času imajo n. pr. ogromno udeležencev v

UMETNOST PONAREJANJA

V tem času so Italijani pre- jeli tudi pismo, v katerem je nekdo sporočil, da je nekaj na dvorišču poslopja za glavno upravo policije. Sele, ko so od- krili tiskarno »Trugo«, so Itali- jani spoznali, da ne gre za obič- ajno denunciacijo, temveč za resnično prijavo. Obkolili so po- slopje in vse aretirali. Ko so ti-

je vodila grafični oddelek Cen- tralne tehnike, obvestila, da lahko tiskarna začne delati, smo si jo prišli ogledat. Ko smo jo ogledovali, se je zasvetila rdeča luč, znamenje nevarnosti. Vsak je vzel svoje orožje: revolver in bombo. Rdeča luč je gorela pri- bližno eno uro.

Ko smo odšli, smo zvedeli, da je okrog 50 do 80 Italijanov blo-

lomiti in pri Urhu. Intendanti teh partizanskih enot so od nas prejeli karte in kupovali hrano v trgovinah v Ljubljani in v okolici. Vse te karte je bilo treba izdelati v cinkografiji. V njej smo razen drugega ponare- jali tudi italijanske lire. Edino, česar nismo mogli do podrob- nosti izdelati, je bil vodni žig.

VAJE BELOGARDISTOV PRED ILEGALNO CINKOGRAFIJO

Leta 1941 smo imeli organi- zirano samo provizorično cinko- grafijo. V njej je delal Zlatko Močnik-Dukač, ki je bil pozneje tudi v cinkografiji, ki smo jo imeli v vili na Kodeljevem. Lastnik vile, tovariš Rade, je bil gradbeni tehnik. Na razpo- lago nam je dal svoje stano- vanje, da smo tamkaj organi- zirali cinkografijo. Nacrte za cin- kografijo je izdelal on sam, na- črte za notranjo ureditev pa Močnik. Pogoji dela v cinkogra- fiji so bili zelo težavni. Venti- lacijo smo izdelali iz pločevine, vendar se je le-ta zaradi hude solne kisline začela razkrajati tako, da je človek, ki je tu de- lal, zdržal lahko komaj dve do tri minute. Kljub temu smo delali neprekinjeno.

Zvezo med cinkografijo in oddelki za izdelavo risb je ime- la neka tovarišica, ki je imela legalno stanovanje v isti hiši. Kuhala je in pripravljala hrano za delavce v cinkografiji. Loka- cija ni bila najbolj primerna, kajti pred to vilo so vsak dan vežbali belogardisti, ki so jih pripravljali za boje izven Ljub- ljane. Kljub temu je bilo mo- goče delati, ker je bilo moč ma- terial za cinkografijo prinašati v ročni torbici. V tem je bila velika razlika med tiskarnami in cinkografijo.

UMETNOST PONAREJANJA

Vse to pa nam ni preprečilo, da ne bi dokumentarnih tehnik ohranili na visoki ravni. Naši tovariši, ki so delali v tej tehniki, so bili pravi mojstri, v glavnem ljudje, ki so se že v predvojni Jugoslaviji kot il- galci ukvarjali s temi deli. Do- kumentarna tehnika je bilo po- sebno in zelo važno delo.

Leta 1942, ko se je osvobo- dilno gibanje razširilo, smo mo- rali tudi to delo precej raz- širiti. Zaradi pogostih sprememb dokumentov smo morali stalno izdelovati nove, da ne omenjam vedno večjega števila ilegalcev. Delo je bilo tako obsežno, da sta dva ali pa celo trije delali samo na zbiranju materiala. Imeli smo odlične zveze z ljudmi iz Zagreba za dovolilnice v NDH, s tovariši z Gorenj- skega za dovolilnice in druge dokumente za ozemlje, ki je bilo pod nemško okupacijo.

Naši ponarejeni dokumenti so bili tako izdelani, da Itali- jani niso nikdar vedeli, kateri so naši in kateri njihovi. Tova- rišica Darja Brenk je imela na primer posebno nalogo, da po- nareja vse podpise. Imela je zelo dobre zveze z vsemi organi

glavne uprave policije in pri vojaški oblasti, znala pa je tudi z neverjetno hitrostjo ponare- diti vsak podpis. Oprezni smo bili tako, da ni bilo primera, da bi bil kdo žrtev zaradi po- narejenih dokumentov. Doku- mentov pa smo izdelali na ti- soče. Izdelati smo morali na primer ponarejene osebnost- ne kaznice za vse člane organiza- cije Osvobodilne fronte in za ostale naše ljudi. Razen tega smo morali izdelati dokumente za vse tiste, ki so odhajali iz Ljubljane (»lascia passare«).

Prav tako smo izdelovali do- kumente za stanovanja, ker je moral imeti vsakdo od policije potrjeno potrdilo, kje stanuje. Za vse spremembe v dokumen- tih smo zvedeli dan ali dva kasneje, ker smo imeli povsod naše ljudi, ki so nam pomagali. Ko so n. pr. okupatorji prišli k mojstru za izdelavo žigov tova- rišu Sitarju z zahtevo, naj jim izdela suhi žig, je Sitar hkrati izdelal tudi duplikat za nas. Ljubljana je imela na ta način v šahu italijanskega okupatorja, da le-ta sploh ni vedel, kje naj išče in kako bi vse to prekinil.

V okviru dokumentarne teh- nike je deloval tudi posebni fotografski oddelek. Če je n. pr. kak naš človek moral na hitro »spremeniti obraz«, je fotografski oddelek takoj izdelal ustre- zajočo fotografijo.

Centralna tehnika je tako zrasla v močno partijsko pod- jetje, ki je imelo vrsto oddel- kov, legalnih in ilegalnih. De- lovalo je naše legalno gradbe- no podjetje, ki je gradilo med drugim tudi bunkerje. Dovolj je izpovedati zgodovino nekega bunkerja, pa je moč ugotoviti, kako je bilo to važno in zaple- teno delo.

Bunker, o katerem želim ne- kaj napisati, je bil na Vilhar- jevi cesti. V njem sva bila midva in tovariš, ki je imel zvezo med nama in Glavnim štabom Slovenije, prav tako pa tudi z Zagrebom. To je bil Branko Ivanuš. Bil je eden iz- med glavnih kurirjev. V bunker je bilo moč priti iz nekega dvo- sobnega stanovanja. Lastnik tega stanovanja je bila moja žena. Prijavljena je bila kot najemnik, vendar pod drugim priimkom. Pri njej je stanovala kot podnajemnica moja kurir- ka, ki je imela prav tako drug priimek. Stanovanje je bilo v kleti, kjer so bile tudi drvarnice. Prostori so bili podobni hiš- nikovemu stanovanju. Za hišo je bil majhen vrt, iz katerega je bilo moč direktno v hodnik stanovanja. Na koncu hodnika je bil zid, v katerega so po za- misli našega gradbenega šefa Vencija Goriska, napravili luk- njo, skozi katero je bilo moč priti v podzemeljski bunker.

Ko so kopali bunker, so zemljo, da podnajemniki ne bi ničesar opazili, odnašali v ce- mentnih vrečah. Da pa ne bi tudi tega opazili, v hišo so nam- reč vsak dan prihajali pacienti dr. Neubergerja, smo se dogo- vorili, da zaradi kamuflaže na vrtu izkopljemo jamo za smeti.

3 Milan Škerlavaj - Petrač

skarji zvedeli, da so obkoljeni, so takoj zlezli na podstrežje in iz višine 5 do 6 metrov poska- kali na sosednje dvorišče. Prišli so na Prešernovo cesto in sreč- no pobegnili.

Italijani pa še niso odkrili, kje je tiskarna, kajti človek, ki je prevažal material, ni vedel, kje pravzaprav je. Neznani de- nunciant je prav tako vedel samo toliko, da je tu sicer »ne- kaj«, kar pa je brčkone sklepal zaradi množice mladih ljudi, ki so prihajali v hišo. Italijani so tedaj postavili, zasedo po vseh ulicah, ker so hoteli aretirati vodstvo tehnike.

Tistega dne, ko sem šel mimo Opere, me je srečala neka kurir- ka in rekla:

— Petrač, beži, tiskarno so odkrili!

Ljudi, ki so jih ob tem are- tirali, so hudo mučili z elektro- ko, pa tudi na druge načine, vendar niso od njih ničesar zve- deli. Italijani so po tem upora- bili trik. Nekdo med njimi je v primeren trenutku tjavdan re- kel: »Ta tiskarna je bila zelo dobro organizirana.«

Eden od naših ljudi je in- stinktivno nato rekel:

»Da, dobra je bila.«

Sele tedaj so Italijani zve- deli, da je v tem posloppu v resnici tiskarna. Na to so čakali dva meseca. Prebili so zid in po- rušili vse police. Mislili so nam- reč, da je nekdo znotraj, pa so se bali protinapada iz tiskarne, kot je bil to primer, ko so od- krili tiskarno v Šiški, v Knezovi ulici. Tiskarna je bila popolno- ma prazna. Bila je tako blizu policije, da je bilo moč slišati, kako zaporniki v celicah kričijo, čemur se je policijski poveljnik še bolj čudil. Vse tiste, ki so jih aretirali, so obsodili na po tri- deset let robije. Tako je prene- hala delati ena izmed najbolj urejenih ilegalnih tiskarn v Ljubljani.

RDEČA LUČ POMENI NEVARNOST

Podobno se je zgodilo že prej, v sredini 1942. leta, ko so odkrili tiskarno v Šiški v Knezovi ulici. Tiskarna je bila v neki mizarški delavnici. Mojster je bil član Partije in je delal v ciklostilni tehniki. V isti hiši je stanovala tudi Ančka Golobova-Ziherlova s svojim bratom. Oba sta bila člana Partije. Ko je bila tiskar- na pripravljena in ko nas je to- varišica Majda Vrhovnikova, ki

kiralo okolico, vendar niso ni- česar našli. Fašisti so aretirali sosedo, gospodarja livarne, in njegovega pomočnika. Nismo mogli najti zveze med livarno in našo tiskarno. Oba pomočni- ka je naš šef gradbenega oddel- ka poznal že prej, ko je gradil bunker, vendar je bil tedaj v zaporu. Kljub temu smo uspeli, da smo z njim navezali stike in zvedeli, da lahko tem ljudem zaupamo.

Štirinajst dni po aretaciji livarjev je prišlo v tiskarno pet ljudi, ki so začeli delati. Nena- doma pa je bilo vse izdano. Prišlo je okrog 150 do zob obo- roženih italijanskih vojakov; okrog so namestili puškotrpa- ljezka gnezda in začeli razkopa- vati prav tam, kjer je bilo okno, ki smo ga, ko smo zidali tiskar- no, zazidali. Okupator je vedel samo to, da je bilo včasih tam okno, zdaj pa ga ni več. Vsi de- lavci so bili v tiskarni. Vojaki so razkopali in porušili zid.

Mladinec Ajdič, ki je delal v tiskarni, je vrgel bombo med vojske in stekel proti leseni ograji. V trenutku, ko je hotel preskočiti, je neka ženska krikn- ala. Strelji iz mitraljeza so Aj- diča zadeli. Ostale štiri so are- tirali. Eden med njimi, tovariš Golob, je izkoristil paniko, se povzpел na kamion in prav tako mirno v ugodnem trenutku sko- čil z njega ter zbežal. On in njegova sestra sta takoj prejela potrebne dokumente, da sta od- šla v partizane.

Kako je prišlo do izdaje te tiskarne, smo zvedeli šele po- zneje. Italijanom je mojster, lastnik livarne, povedal, da se je na dvorišču nekaj spreme- nilo in da neki mladi ljudje večkrat pripeljejo nekakšne omare. V istem času so Itali- jani prejeli od nekega belogar- dista podobne informacije. Žal so bili delavci te tiskarne žrtve izdaje. Ker je bil tedaj ubit ban Natlačen, so aretirane tovariše Babnika, Turka in ostale Itali- jani postrelili kot talce.

Razen tega smo morali imeti tedaj tudi cinkografijo za izde- lavo falzificiranih dokumentov, ker so Italijani, brž ko so prišli, začeli izdajati carte d'identita, stanovanjske dovolilnice, vize za prehod v Nemčijo in NDH, živilske karte itd.

S pomočjo ponarejenih ži- vilskih kart smo nabavljali hrano i za nas i za partizanske čete v okolici Ljubljane: v Do-

Posredovalci

Ta dogodek je uvrstil med nasprotnike držav osi ogromno silo Amerike. Zatorej so nemški generali in nekateri pametnejši vodje SS spoznali, da je končni poraz neizbežen, v kolikor ne bi z zavezniki sklenili kompromisa.

In v vojaških in v SS štabih so temu posvetili številne konference.

Na eni izmed takšnih tajnih konferenc, ki je bila avgusta 1942. leta, je SS brigadni vodja Walter Schelenberg, eden izmed varovancev Heinricha Himmlerja in eden najbolj nevarnih nacističnih tajnih agen- tov, predlagal svojemu šefu zelo pogumno rešitev.

HIMMLER POSLJE DULLESU POSREDOVALCE

Šef tajne policije Himmler, za katerega je Kurt von Schröder svoj čas zbiral denar v Ruhru, je bil zelo oprezen človek, kadar je šlo za njegovo glavo. Bil pa je tudi zelo ambiciozen, pa je Schelenberg poslušal.

Schelenberg je trdil, da bo vojna izgub- ljena, če ne bo moč urediti določeno »poli- tično rešitev«. To pa lahko stori, tako je govoril, samo Himmler. Samo Himmler bi lahko začel takšno intrigi, ki bi povzročila razdor med zavezniki, jih razdelila, da bi bilo moč doseči poseben sporazum z Zahodom.

Himmler je premišljeval. V njem sta se borila opreznost in ambicija. Do pol štirih zjutraj je trajal prepir med njim in Sche-

lenbergom. Naposled je Himmler pristal, da uresniči Schelenbergovo zamisel.

Tedaj je precej tvegalo.

Če bi uspel, bi lahko Himmler postal gospodar vseh Nemcev. Nevarni šef SS se je tega zavedal: vedel je, da vojaška klika kuje zaroto in hoče ubiti Hitlerja. Od časa do časa je Himmler vzbujal vtis, da je zelo aktiven. Nekatere očitne udeležence v zarotah je postreljal, vendar pa je mogel za gotovo še bolj učinkovito ščititi svojega firerja, kot ga je.

Vse kaže, da je Himmler generalskim zarotnikom pogledal skozi prste, misleč na položaj, do katerega bi lahko prišlo, če bi in ko bi le-ti uspeli uničiti njegovega obo- ževanega voditelja.

Ko je držal v svoji jekleni pesti ves stroj tajne policije, se je Himmler smatral za popolnoma odgovornega, da se ukvarja z generali. V nacistični stranki se ni bal nikogar. Če bi na področju zunanje poli- tike lahko uresničil Schelenbergovo »poli- tično rešitev«, potem bi morebiti ohranil nacistični sistem, hkrati pa bi še lahko zasedel Hitlerjev položaj.

Vse to je navdušilo Himmlerja in Sche- lenberga, da sta poslala dva agenta SS v Bern, kjer naj bi navezala stike z Allenom Dullesom. Agent sta bila dr. Schudekopf in princ Maksimilian Hoenloe.

STROGO ZAUPNI DOKUMENTI

Nacistična verzija razgovorov je opisana v treh dokumentih z oznako »Strogo za-

upno«. Te dokumente so hranili v Schelen- bergovem strašnem VI. oddelku urada SS za varnost Reicha.

Bab Edwards, član britanskega parla- menta, je večkrat omenil te dokumente in je objavil njihovo vsebino v knjigi »Studija o mojstru špijonu« (Allenu Dul- lesu), ki jo je napisal letos.

Ko je človek študiral te dokumente, je moral vedeti, da predstavljajo sovražni- kovo verzijo razgovorov. Zategadelj jih je bilo potrebno zelo pazljivo brati. Ne smemo pa pozabiti, da v mračnem svetu tajnih agentov dvoilčnost ni redek pojav in da je resnico zelo težko ugotoviti.

Edwards se je boril na strani republi- kancev v Španiji 1936. leta. Od 1947. leta je bil generalni sekretar Sindikata delavcev kemijske industrije v Veliki Britaniji. Je bivši član liverpoolskega mestnega sveta, od 1955. leta pa član parlamenta. Na volitvah ga je podpirala Laburistična stran- ka. Povzročil je veliko pozornost, ko je v Spodnjem domu protestiral proti Kruppovi aktivnosti v Bilbau in opozoril na nevar- nost, da so Nemcem dovolili graditi baze v Španiji. Zahvaljujoč se temu, pravi Ed- wards, je mogel dobiti iz »absolutno zaup- nih izvorov v Bonn« določeno število do- kumentov, med katerimi tudi tri, ki go- vorijo o Allenu Dullesu in o njegovih od- nosih z SS.

Prvi dokument je kratko spremno pi- smo. Datirano je 30. aprila 1943, pisal pa ga je SS-Hauptsturmführer Arens Scheston, ki ga je naslovil: »Dulles, Rooseveltov po- sebni predstavnik v Švici.«

Drugi dokument je zapisnik o razgo- vorih med Allenom Dullesom, ki ga v pi- smu imenujejo »gospod Bull, in princem

Hohenloejem, ki ga v pismu imenujejo »Herr Pauls«. Razgovor je bil v sredini februarja 1943. v Švici.

NEMCI BODO OSTALI ČINITELJI REDA IN NAPREDKA

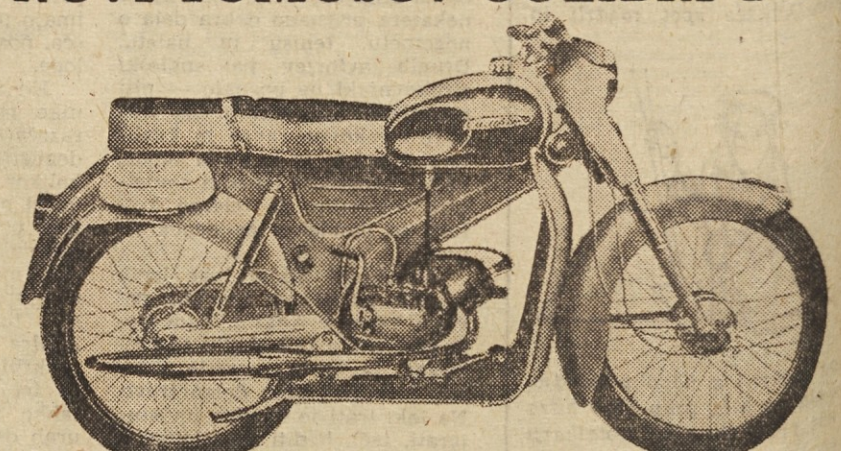
Brž ko je prišel, tako piše v spome- nici o razgovorih Dulles — Hohenloe,

je »Herr Paulsa« po telefonu poklical »gospod Roberts«, Dullesov pomočnik in zaupljiv človek. Roberts je hotel na- povedati hiter sestanek z njegovim šef- om Allenom Dullesom. Hohenloe je ta sestanek zavlačeval dotle, dokler ni zvedel vse o Dullesu.

ORTIZ NA ČELU

Našim bralcem Ortizovo ime ni znano. Gre za vodjo raznih desničarskih in ekstremnih organizacij v Alžiriji. Kot bivši pujašt je bil leta 1937 zaposlen v znano »aero- bazuk«. Sodeloval je tudi v pripravah na upor 13. maja 1938.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenja- nja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomoso- vega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

TAINI POHOD

mitar mилошеvić

»Tu, onstran hriba sem doma,« je rekla Stanka.
»Kje si bila?«
»Pismo sem nesla v sosedno vas. Četniški komandant me je poslal.«
»Od kdaj pa četniški komandanti uporabljajo dekleta za prenašanje pism?«
»Pismo sem nesla njegovi mami. Naročil ji je, naj mu pripravi in pošlje hrano za tri dni,« se je Stanka znašla. To je povedala, ne da bi trenila očesom.
»Poročnik je rekel Beringu: »Ne zdi se mi prava vaščanka.«
»Ali naj jo vprašam?«
»Vprašaj!«
»Niste kmečko dekle,« je rekel Bering po srbsko.
»Kakor se vzame. Starši so kmetje, jaz pa sem hodila v gimnazijo.«
»Ali govorite nemško?« jo je vprašal Tippelskirch.
»Učila sem se, pogovorne besede pa mi ne tečejo gladko,« je po nemško odvrnila Stanka.
»Ali ste čitali naše pisatelje?«
»Nekaj, da. Goetheja, Schillerja...«
»Balkanci ste res presenetljivi ljudje. Znaite biti divjaki in izobraženci, oboje hkrati. Kako naj si človek to razlaga?«
»Ne govorim dobro nemško, pa se bojim, da me ne boste prav razumeli.«
»Razumel vas bom, kar govorite,« se ji je nasmehnil poročnik Tippelskirch, ki mu je bilo nekako simpatično to dekle v strgani obleki in s skratkami lasmi. Radoveden je bil, mikalo ga je izvedeti njene misli.
»Mislim, da ste lahko tudi Nemci takšni,« mu je odgovorila.
»Ali imate o Nemcih slabo mnenje?«
»Na vaše vprašanje ni lahko odgovoriti. Zame je nevarno. Ali bi morala lagati, ali pa povedati, kar bi vam morda ne bilo všeč.«
»Svojo častniško besedo vam dam, da lahko poveste svoje mnenje.«
»O dobrih Nemcih imam lepo mnenje, o slabih pa...«
»H katerim čestite nas štiri?« se je poročnik Tippelskirch spet nasmehal.
»Jaz vas ne štejem k nobenim, po moje ste se že sami prišteli,« se je nasmehnila tudi Stanka.
»Ali so drugi mladi ljudje tega kraja, mislim dekleta in fantje, podobni vam?«

»Prav gotovo imamo mnogo skupnih lastnosti.«
»Potem ste nevarni. Take bi bilo treba uničiti, ker ste preveč inteligentni.«
»Za to pohvalo se vam moram zahvaliti, čeprav je zelo nevarna, ker lahko uresničite svojo grožnjo. Vsaj v mojem primeru.«
»Oho, sijajni ste, dekle! Pred vojno sem bil igralec, zdaj sem oficir. Bil sem v osmih evropskih deželah, pa še nisem naletel na kaj podobnega. Veselilo me bo, če se bova spet srečala.«
»Ob vsaki drugi priložnosti bi bilo tudi meni všeč,« je rekla Stanka. Molčala sta.
»Ali mi boste iskreno odgovorili na vprašanje?« jo je vprašal poročnik Tippelskirch.
»Bom,« je Stanka prikimala.
»Ali ste na strani partizanov ali četnikov?«
»Nisem na nobeni strani,« se je Stanka zlagala.
»Tippelskirchu se je skalil pogled. Ni ji verjel, razumel pa je njen odgovor.
»Ali lahko zdaj grem?« je vprašala Stanka. »Mračni se.«
»Seveda, seveda,« se ji je Tippelskirch priklonil.
Ko je Stanka odhajala, je čutila, kako jo popada strah. Morda jo bo kateri izmed Nemcev ubral za njo, je pomislila in se ozrla. Za njo so gledali. Vsak izmed njih je imel svoje misli, vsi so si jo želeli, vendar si tega ni upal nobeden izmed njih priznati niti samemu sebi, zakaj bila je umazano dekle umazane rase v umazani balkanski deželi.

Krogle so zažvižgale okoli njiju. Mašan in Rade sta gledala izza zasilnega zaklona. Nanju je streljal nekdo s skale onstran reke. Četniki, ki so tam stali na preži, so brzkone sodili, da sta človeka, ki skrivoma hodita po gozdu, čeprav je komaj dvajset metrov niže široka cesta, ali partizana ali pa četniška dezerterja. Eden izmed njih jima je hotel »posvetiti na pote. Nemara je mislil, da ju bo zadel.
Stekla sta za skalo v bližini. Mašan je bil prvi v zaklonišču. Ozrl se je po Radu, ki je šepal.
»Pa te menda vendar ni zadel?« je Mašana streslo ob pogledu na tovariša.
»Nič hudega ne bo, v stegno me je... Bojim se, da me bo oviralo, ko se bo rana ohladila,« mu je odgovoril Rade.
Hitela sta po gozdu. Mašan je od strani podpiral Rada, pri tem pa ga je ves čas mučila misel, da bo tovariš zdaj zdaj omagal. Ko sta prispela na vzpetino, od koder bi se zlahka umaknila v več smeri, je rekel Radu, da mu bo pregledal rano.
Krogla je prebila stegno, očitno je šla skozi meso tik ob kosti, vendar je ni poškodovala.
»Ne boš mogel hoditi,« je rekel Mašan.
»Zdi se mi, da imaš prav,« se je Rade nasmehnil. »Tu se bom skril, ti pa pojdi dalje. Stanki in Rosi povej, kje sem, pa mi bosta pomagali.«
»Eh, tu te že ne bom puščal, Radan, pa čeprav bi te moral vleči z zobmi,« se je Mašan zasmejal.

»Ne bi me mogel vleči, četudi bi imel medvedje zobe,« je vedro odvrnil Rade.
To so bili njuni prvi nasmehi po Gavrovi smrti. Prav gotovo bi se Mašan in Rade ne bila smehljala, če bi ne bilo te nenadne nevarnosti, ki je grozila, da bo prerasla v nepremagljivo oviro za izpolnitev naloge.
Mašan je poiskal veliko vejo. Na njej je začel vleči Rada po strmini proti velikemu potoku. Na oni strani bi ga moral spraviti le še kakih sto metrov navkreber in že bi bil nad krajem, kjer so se nameravali sestati s Stanko.
Na Travski gori je bilo mnogo kupov vejevja in lubja s posekanimi jevolih debel. Drvarji odvečeje le gladko deblo, vse drugo pa pustijo na kraju, kjer je padlo drevje. Včasih pade po več dreves navzkriž, tako da se vejevje nakopiči v veliko gomilo.
Okoli poldneva je prilezel izpod takega kupa moški v uniformi. Previdno se je razgledal. Bil je Jakša.
Od tistega trenutka, ko je bil ugovoril, da se bliža nemška divizija, je Jakša prehodil dobršen kos poti. Bil je za Tari. Vedel je, da bo moral počakati do mraka, če bo hotel čeznjo. Zdal ni več smel tvegati, ker ni vedel, ali bo Mašanovi skupini ali pa Stanki sploh uspelo kaj izvedeti o kraju, kjer se zbira nemška divizija.
Prav zato se je Jakša odločil, da bo malo zaspal. Ker pa je bil truden, se je bal, da bi spal predolgo, zato se

je ravnal po davno preizkušenem receptu. Pri studencu se je najprej odžejal, potem pa je na silo pil, vse dokler ni začutil, da ne bo mogel več. S tolikšno množino vode v želodcu se ni imel česa bati: vedel je, da se bo zbudil najkasneje čez dve uri, pa čeprav bi ne bil spal že pet noči.
Ko je vstajal, je imel zoprn občutek zaradi popite vode, hkrati pa se mu je stemnilo pred očmi ob spominu na vse, kar se je bilo zgodilo. Kakor sanjska mora ga je tiščala k tlom misel na Mijatovo smrt. Kako bo razložil Mašanu in tovarišem, zakaj sta zavila stran od poti, po kateri bi bila morala iti?
Vedno iznova je »videl v mislih mrtvega tovariša. Razmišljal je, kako strašno mora biti Joki in njenemu družbu ob mrtvem možu in očetu. Vedel je, da so četniki zažgali Mijatov dom. Od daleč je bil videl plamen in slišal klice oddaljenih sosedov.
Spet so mu solze zalile oči. Smrknil je in se odpravil. Spotoma se je trudil, da bi razmišljal o čem drugem, pa se mu je vedno iznova vračala misel na Mijatovo smrt. Skušal je misliti na svoj dom. Tisti trenutek si je zaželel, da bi njegova mati ne bila več živa, da bi ne žalovala za njim, če bi se mu zgodilo kaj podobnega, kot se je tovarišu in prijatelju Mijatju.
Stal je na robu požganega dela gozda in se razgledoval. Opazil je jaso ob cesti, potem pa je zaznal drdranje oklepnega voza, ki se je vračal od četniške fronte. Videl je, kako se je oklepni voz ustavil, potem pa zavil na tisto jaso ob cesti.
Kot človek, ki ga nekaj neznansko zabava, je Jakša legel med grmiče, se zleknil, da bi ga nihče ne mogel opaziti, si oprl brado v dlan in gledal. S tem je preganjal misel na Mijata. Kdaj pa kdaj je pogledal dalje k reki in k širokemu logu. Zagledal je Roso, ki je prečkala travnik in zavila v log, kmalu potem pa je opazil še drug znan obraz: prihajala je Stanka.
»Ni videla Nemcev,« ga je spreletelo. Ko je opazil nemškega vojaka, ki se je bližal Stanki, se je zdrznil in se začel nestrpnost ozirati po okolici. Umaknil se je nekaj korakov, zlezel po gozdu do potoka in se začel bližati oklepemu avtomobilu. Plazil se je po vseh štirih in po komolcih, dokler ni bil le še kakih petdeset korakov od voza.
Slišal je govorico, besed pa ni mogel razločiti. Stanka mu je kazala hrbet. Odločil se je, da jo bo branil. Položaj je bil tak, da mi bo mogoče celo uspelo, si je rekel. Če ji bodo Nemci hoteli storiti kaj hudega, bo s prvim strelom gotovo podrl enega, potem pa naglo še enega. Z dvema bo potem že lažje obračunati, si je rekel, seveda pa bo takoj po drugem strelu zaklical Stanki, naj beži.
Pa se je vse mirno končalo. Jakša je videl, da je Stanka odšla. Umaknil se je in stekel ob potoku. Hitel je, da bi ji po bližnji prečki pot in jo poklical, ko bi prišla za ovinek, od koder bi je Nemci ne videli več.
Prehitel jo je. Tisti trenutek, ko jo je hotel poklicati, je opazil Roso, ki je tudi tekla za njo.
»Stanka, Stanka!« je klicala Rosa. »Počakaj! Saj me bo konec od skrbi! Ah, kako sem se ustrašila, ko sem videla, da so te Nemci ujeli.«

Obiščite MEDNARODNI SEJEM GRADBENIŠTVA

OD 30. IX. DO 8. X. 1961

GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE LJUBLJANA

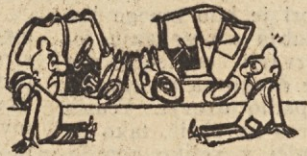
Spored RTV Ljubljana za teden od 18. do 24. septembra 1961

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
18. septembra	19. septembra	20. septembra	21. septembra	22. septembra	23. septembra	24. septembra
5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Nastop make-upa — 8.35 Plesni orkester Werner Müller — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Klavir v ritmu — 9.40 Poje Mariborski ženski vokalni kvintet — 10.15 Orkester Slovenske filharmonije — 11.00 Petnajst minut s pevko J. A. C. — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Glasbeni spored: Iz Španije — 12.00 Glasbena oddaja za otroke — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Kmečka godba in Trio Hardorfer s sekstetom bratov — 14.00 Iz Skofije Loke — 14.35 Plesni odjek: Simfonija Jadra — 14.55 Prireditve dneva — 15.15 Obvestila — 15.30 Dve glasbeni novosti — 15.45 Lokalni dnevnik — 17.15 Srečanje na poti! — 18.00 Stik — 18.15 Minut pri jugoslovanstvih opernih skladateljih — 18.40 S knjižnega trga — 19.00 Glasbena oddaja — 19.15 Lokalni dnevnik — 19.30 Ponedeljkova p — 19.45-20.00 Z letosnjega festivala v Dubrovniku — 20.05 Glasbena — 20.15 Zadnja poročila in zaključek oddaje	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.15-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Iz manj znanih oper — 8.35 Plesni orkester Werner Müller — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Klavir v ritmu — 9.40 Poje Mariborski ženski vokalni kvintet — 10.15 Orkester Slovenske filharmonije — 11.00 Petnajst minut s pevko J. A. C. — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Glasbeni spored: Iz Španije — 12.00 Glasbena oddaja za otroke — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Od arije do arije — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Plesni in plesni jugoslovanstvih narodov — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Nekaj skladb Mihaila Rožanca — 16.00 Početniška zgodba — 16.20 S sprejemnikom na dopust — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Cesar Franck: Simfonija v d-molu — 18.00 Človek in zdravje — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Sekstet Luca Marenzija poje skladbe Adriana Banchierija — 20.30 Radijska igra — 21.19 W. A. Mozart: Koncertantni rondo za violino in orkester — 21.25 Zvočni kaledoskop — 22.15 Alistika Marija Bitenc za poje tri pesmi Jaroslava Krčeka — 22.24 Josef Suk: Iz življenja in iz sanj. Deset skladb za klavir op. 30	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Naši glasbeni uspehi v preteklem solskem letu — 8.30 Ritmični intermezzo — 8.55 Oddaja za cibane — 9.25 Glasba z domačih gredič — 9.44 Fran Lhotka: Slepčeva in Zetvena za violino in klavir — 10.15 Zabavni pot-puri — 11.00 Melodije za vas — 11.30 Deset minut iz naše beleznice — 11.40 Nikolaj Rimski-Korsakov: Sneguročka, suita — 12.00 Narodne za glas in klavir — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Vesele in okrogle v prireditvi Jožeta Hancina in Boruta Lesjaka — 13.50 W. Czerniki: Koncertino za flauto in klavir — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Glasbena medigra — 14.40 Prekmurske narodne v prireditvi Danijela Gruma — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Igor Stravinski: Zer ptica — 16.00 Radijski univerza — 16.15 Koncert po željah poslušalcev — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 V sredo popoldne ob radijskem sprejemniku — 18.00 Zabačaj minut z Veselimi planšarji — 18.45 Sport in športniki — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Majhna prodajalna plošč s popevskami in zabavnimi melodijami — 21.00 Parada jugoslovanstvih opernih solistov — 22.15 Zabačajte z namil	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.15-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Aleksander Glazunov: Suita za godalni kvartet — 8.40 Glasbena oddaja za cibane — Glasbena silkanica — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Naš zvočni magazin — 10.15 Obisk pri italijanskih opernih skladateljih — 11.00 Poje Komorni zbor RTV Ljubljana — 11.15 Branje za vroče dni — 11.35 Španija v pesmi in plesu — 12.00 Ansambel Srečka Drazilja — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije za opoldne — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Modest Musorgski: Slike z razstave — 14.05 Radiji jih poslušate — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Domače viže igrajo razni ansambli — 16.00 Zabavni orkester Les Baxter — 16.20 Iz slovanstvih oper — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Pevka Lola Novaković — 17.30 Turistična oddaja — 18.00 Jazz na koncertnem odru — 18.16 Dušan Popović zapoje balado Petra Konjovića — 18.30 S sporedov Britanskega radija — 18.45 Poletni kulturni zabavski — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cetnikov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Glasbena medigra — 20.50 Literarni večer — 21.20 Aleksander Borodin: Simfonija št. 2 v h-molu — 21.47 Lepe melodije — 22.15 Plesna glasba	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Glasba ob delu — 8.40 Milan Ristić: Suita giocosa — 8.55 Pionirski tednik — 9.15 Kitara in klavir — 9.25 Orkestralni odlomki iz oper — 10.15 Ali vam ugaja? — 11.00 Vladimir Levec: Pisma. Tri skladbe za violino in klavir — 11.17 Beethoven: Sonata za klavir v f-duru op. 78 — Dvanajst variacij na arijo iz Mozartove opere Čarobna pisalca za violončelo in klavir — 11.40 Zabavni orkester Werner Müller — 12.00 Vaški kvintet z Režiko in Sonjo — 12.25 Hammond orgle — 12.40 Pisani zvoki z Dravskega polja — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Dalmatinske pesmi — 13.45 Prizor iz 1. dej. opere La Gioconda Amilcara Ponchiellija — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.30 Od tod in odod — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Dvajset minut z velikimi zabavnimi orkestri — 16.40 Poje — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Sportni tednik — 18.20 Poljska, sovjetska in češka zabavna glasba — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Koncert za vas — 18.00 Četrte ure s pevcom Ivom Robičem — 18.15 Ljudska glasba raznih narodov — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni orkester »1001 strings« — 20.15 Tedenski znanstvenopolitični pregled — 20.30 Iz del Antonia Dvořaka — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Postarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.35 Hitri prsti — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Med vzporedniki in poldnevnik — 10.15 S sprejemnikom na dopust — 12.00 Slovenske narodne poje Peter Zbilj — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Pihalni orkester Ljudske mišice — 12.45 Vesela godala — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Glasbeni desert — 14.00 Petinadeset minut ob zabavni glasbi — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 15.40 Pavel Sivic: Divertimento za klavir in orkester — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.30 Dvajset minut z velikimi zabavnimi orkestri — 16.40 Poje — 17.00 Lokalni dnevnik — 17.15 Zabavni orkester RTV Beograd — 17.30 Po kinu se dobimo — 18.00 Prigalice iz Rossinijevih oper — 18.30 V vedrem tonu — 18.45 Okno v svet — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni zvoki za vse — 21.00 Sportna poročila — 21.10 Ljudstvo van Beethoven: Simfonija št. 3 v Es-duru — »Eroica« — 22.00 Napoved časa, poročila — 22.15 Plesna glasba — 23.00 Poročila — 23.05 Nočni operni koncert — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	6.00-6.30 Jutranji pozdrav — 6.30 Reklame — 6.40 Vedri zvoki — 7.15 Igra Češka godba p. v. Boruta Lesjaka — 7.30 Radijski koledar in prireditve dneva — 8.00 Mladinska radijska igra — A. Lindgreen: Erazem in potepuh — 8.40 Iz albuma skladb za otroke — 8.55 Zabavni orkester RTV Beograd — 9.00 Poročila — 9.05 Z zabavno glasbo v novi teden — 9.47 Matija Bravničar: Stiri skladbe za klavir — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Po naši lepi deželi... — 10.50 Nedeljska matineja — 11.40 Mitja Kreft: Povest o generacijah — 12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Lepe melodije s hollywoodskim promenadnim orkestrom — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 15.15 Reklame — 15.30 Majhne glasbeni mozaki — 16.00 Igrano za vas — 17.00 Sportno popoldne — 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni zvoki za vse — 21.00 Sportna poročila — 21.10 Ljudstvo van Beethoven: Simfonija št. 3 v Es-duru — »Eroica« — 22.00 Napoved časa, poročila — 22.15 Plesna glasba — 23.00 Poročila — 23.05 Nočni operni koncert — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

IZ ŠAHOVSKE TERMINOLOGIJE

»Pozicijska igra«

»... mojstra sta se sporazumela za remi.«

»Pat«

»... v boljši poziciji za črnega.«

»Slovanska obramba«

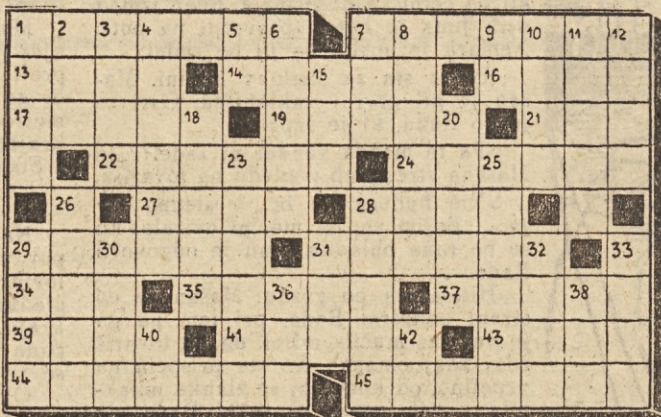
»Oslabljena H-linija«

»... v časovni stiski.«

»Žrtev kvalitete«

Križanka

Vodoravno: 1. baritonist, 7. študijski tečaj, 13. rižovo žganje, 14. izumitelj dinamita, 16. vrsta žabe, 17. rečni pritok, 19. vojak, 21. naša tovarna tovornih avtomobilov, 22. pripadnik starega nemškega plemena, 24. italijansko mesto, 27. dežela Srednjega vzhoda, 28. nastrošje nad odprtim ognjiščem, 29. vrsta vina, 31. zlahna vrsta jabolk, 34. zarez, 35. pripadnik velike narodnostne skupine, 37. pletena vrsta košare, 39. vrsta vulkanskega otkka, 41. naslov znanega angleškega časopisa, 43. židovska mestna četrt, 44. vojskovodja, ki je s sloni napadel stare Rimljane, 45. vrsta nočnega zabavišča.

Navpično: 1. vrsta pokrivala, 2. makedonski ljudski ples, 3. prečni drog v kozolcu, 4. okolica, 5. veznik, 6. vrsta mamila, 7. jastreb, 8. človek, ki je vedno lepo običen, 9. kemični simbol za platino podobno kovino, 10. izraz pri tehanju, 11. južnoameriška rastlina, 12. del roke, 15. nadomestek za denar,

18. sovjetski šahovski vele mojster, 20. priprava za mlačev žita, 23. pomajšan model kakešne stavbe, 25. priprava za pretakanje tekočin, 26. čevljarški sukanec, 28. nenamernost, 29. fino zadržljiva zemlja, 30. alotropna modifikacija kisika, 31. glavno mesto evropske države, 32. anglosaška ploskovna mera, 33. nedelovni član čebelarje družine, 36. blag, 38. starogrška boginja zapeljivosti, 40. kemični simbol najlažje kovine, 42. oznaka zloglasnih nacističnih jurišnih oddelkov.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. panter, 6. Odi-sej, 11. Amerigo Vespucci, 12. predikat, 15. la, 16. kap, 18. okoren, 19. pat, 20. tram, 22. Ibar, 23. nona, 24. rob, 25. Ilika V(ašetova), 26. mit, 27. koma, 29. ošak, 31. zeli, 34. ada, 35. predal, 37. pir, 38. prekinem, 41. ne, 42. prepah, 43. udarec.

Roditelji in z njimi ramo ob. vami vsi ostali odrasli ne-oditelti, si neumorno pri-adevajo, da bi naučili svoje malčke uporabljati izraze kot so »papat«, »kak«, »ajsa«, »pec-pec« in se čudijo malčkov neumnosti, ker ne more razumeti jezika, ki ga uporabljajo odrasli.

Pozneje se leta in leta muči-jo, da bi ga odvadili teh grdi- navad in da bi ga naučili in- tektualnega izražanja.

Ni večjega ponosa za mlade- ga očeta, če njegov triletni kri- čak začne psovati pred odraslo publiko, ali če pove kak drug sočen folklorni izraz.

Nato si leta in leta prizade- vajo, da bi ga odvadili grdi- navad.

Učijo ga, vsaj do začetka osnovne šole, uporabljati pri je- di samo žlico in prste, pozneje pa ga leta in leta bijejo, ker ne zna uporabljati po predpisih na salonski način noža in vilic.

Izredno si prizadevajo kom- promitirati ptico štorčlo s kle- veto, da prinaša otroke, pozneje pa lomijo kopje nad tem kako bi seksualno vzgojili odraslega otroka.

Zbirka vsega prizadevanja odraslih, da bi otroke osvobodili otroških zablod, se imenuje: pedagogika. O pedagogiki naj- več razpravljajo in polemizirajo poleti, ker so navadno otroci na morju v koloniji in imajo rodi- telji in pedagogi dovolj časa

razmišljati o teoretičnih pred- postavkah.

Kot v vsaki teoretični borbi, tako prihaja tudi na tem po- ločju priporočiti ti, da bi preči- glasij. Na primer o temi: Kaj naj otroci bero.

To je zelo kompliciran pro- blem. Spor se zravna v glavnem šele takrat, ko otrok toliko zra- ste, da čita že Kafko, Faulkner- ja... Takrat mu oče svečano reče nekega dne:

— Po dolgem razgovoru s tvojimi učitelji, pedagogi in

MIRKO TRISLER:

Labirint pedagogike

prosvetnimi delavci sem se od- ločil ti priporočiti, da bi preči- tal tole lepo pesmico o medved- ku in zajčku.

Sinček pa je pesmico že zdavnaj prečital v ilegali, neke- v tistem času, ko je proučeval razlike med posameznimi tipi avtomobilov, na katere se veli- ko bolj spozna kot na zajčke. Niti otrok, a verjetno niti otro- škí pesnik nista rešila uganke ali je ta klasični zajček tisti za- jec, ki ga lovijo junaški lovci ali domači kunec, ki ga redijo v kletkah? Ali je medvedek tista napolnjena lutka, s katero so se nekoč igrali otroci in so ga sedaj posvojili odrasli in z njim okrasili svojega »Fička«, ali je to tisti domači škodljivec, na

katerega se ne sme streljati? Ali je to beli polarni medved ali najpopularnejši med vsemi medvedji »grizli«, katerega naj- bolj pozna mladi bralci, ker nastopa v romanih z divjega za- pada?

Sinček je takoj na to, že zdavnaj, pričel brati zgodovin- sko pustolovsko romane. Seveda se je nekaj odstotkov malčkov tudi zmotilo in je prečitalo »Da- mo z kamelijami«, ker jim ni nihče odkril tajnosti, da sta Dumas-oče in Dumas-sin.

avtobiografije, katere bi bilo treba ovekovečiti v pesmicah.

Nekoč se je sosed pritožila mami, da sem vlekel za lase njeno Zlatico in mama se je zgrozila:

— Pa, zaboga, sosed, vi iz takih drobnarij delate tragedije. Ali niste vi bili nikoli mladi? Zelo se čudim, da ne morete globlje dojeti otroške psihe!

Nekoliko kasneje sem brenil prazno škatlo, se spotaknil in padel. Mama me je na svoj na- čin mahnila po glavi in zasi- kala:

— Ali se tako obnaša na uli- ci? Da bi si le drugič zlomil nogo!

Nekoč sem zopet razbil s- fračo sosedovo šipo. Sosed se je prišel pritožiti k očetu.

— Ali vam ni bilo težko pri- ti k meni in denuncirati nedo- nega otroka, ker vam je razbil vaše piškavo okno? Ali niste bi- li nikoli mladi? Ali mislite, da se mora otrok vzgajati v lese- nega svetnika?

Nekaj dni za tem sem se ne- rodno obrnil za mizo, kozarec je padel na tla in se razbil. Oče je skočil besen kot ris, izvlekel pas in... še danes težko sedim.

Obljubil sem, da bom opozo- ril na te teme otroškega pesni- ka. Miško pa je še dodal:

— Samo naj vplete v pesem tudi medvedka in zajčka, ker potem odrasli bolj razumejo in raje čitajo!

Ko je sinček odkril vse taj- nosti sklopke, prestav, karbora- torja, diferencijala in ostalih de- lov in delčkov avtomobilskega motorja, so pedagogi sporazum- no svetovali, da bi bilo primer- no, da bi otrok prečital pesmi- co, ki je bila napisana v mesecu prometa in v kateri babica opa- zarja malega Miška:

Pazi, Miško, tam in tu da te ne povozi tu-tu-tu.

Nekoč sem vprašal nekega malega Miška, o čem bi on pel, če bi bil otroški pesnik.

— Predvsem ne bi pesnil poučnih pesmic za otroke, am- pak za roditelje! — mi je odgo- voril Miško, obenem mi je po- vedal nekaj zgodbic iz svoje

120. — Pravljice... se spominjaš? ... Otroci niso marali... žalostnih, zato sem jim pripovedoval vesele... konce. — Mraz me je spreletel. Odrvenel sem. Zorin je uganil mojo igro, uganil je, da je bilo moje pripovedovanje o poročilih z Gee le pravljica. Stopil sem k mizi, da bi prikriji svoja čustva in ganotje. Ko sem se obrnil, ni več živ. S tiho bolečino sem se poslovil od tovariša.

121. Pokril sem mu obraz in oblekel skafander. Odpravil sem se k zaklonišču avtomatov. Z njimi vred sem tri ure postavljaj nove odseke za veliki antenski reflektor. Vse to sem delal kakor v snu. Mislim sem na umrlega Zorina in mislim na to, da zdaj moram dobiti zvezo z Geo. Ko sem se vrnil nazaj v celico k radijski postaji, sem vključil tok. Zasišal sem šum zvočnikov.

122. Nenadoma so mali prostor napolnile glasno- z močnim, čistim glasom govorjene besede: — Jutri zjutraj ob šestih krajevnega časa bo Geo prešla v vaju kurz in bo dospela do vaju v nekaj dneh. Smo izredno vznemirjeni zaradi vaju- nega molka. Klicali vaju bomo še nadalje in ob vsakem času... Tu govori Goobar z Gee, šest dan, odkar smo dosegli zvezo z Belim planetom...

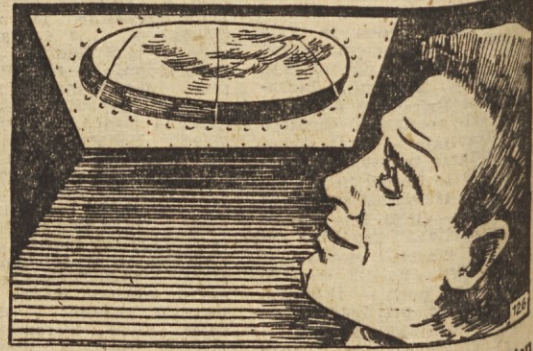
123. — Zdaj bo govorila Ana Ruysova... — Zvočnik je zahreščal in za trenutek utihnil. Toda jaz sem slišal edino prejšnje besede, ki so mi vzburile kri: ...šesti dan, odkar smo dosegli zvezo z Belim planetom... — Planil sem k vratom, ste- kel dol, v prostor, kjer je ležal Zorin, in si noro želel, da bi moj prijatelj oživel samo za nekaj sekund. Presunljivo sem kričal na ves glas.

124. Nisem lagal, Zorin! Nisem lagal! To je vse res. Gea je dobila stik z Belim planetom. Srečali se bomo z neznanimi bitji, z ljudmi! — Objemal sem veliko telo in ga stresal, da je težka glava s svetlimi lasmi ometala vzglavje. Moj glas je votlo odmeval v oklepju celice. Bil sem tako sam in tako zelo obupan, da Zorin ne more slišati vesti, ki bi mu pomenila več kot življenje.

125. Njegova glava mi je brezmočno ležala na rokah. Ihteč sem jo spustil. Nekaj je skušalo priti do moje zavesti, nekaj me je klicalo, moledevalo, prosilo... Zadržal sem se in pozorneje prisluhnul. To je bila Ana. Anin glas! Hotel sem steči gor, toda nisem mogel pustiti Zorina samega. Počasi sem se nameril k stopnicam, venomer zroč v pri- jateljev blede in od smrti okameneli obraz.

126. Tedaj me je poklicala Ana po imenu. Njen glas se je slišal zmeraj bliže. Ko sem stopil na stopnice, sem pogledal navzgor in v odprtem, le- častem stropnem oknu sem zagledal blede megil- co. V mrzli, spokojni svetlobi se je tamkaj svetil Magellanov oblak... Se naprej sem poslušal Anin glas. Pripovedoval je, da bom kmalu spet na Geo in da bo potem konec poti v neznano... KONEC